

Kållungeröd

**En gård från medeltid
med lämningar från bronsålder och järnålder**

Arkeologisk slutundersökning
Norum 36, 253, 305 och 306, Kållungeröd 1:2,
Norums socken, Stenungsunds kommun

Mattias Öbrink

Bohusläns museum Rapport 2009:24

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
VÄSTARVET

Kållungeröd

En gård från medeltid med lämningar från bronsålder och järnålder

Arkeologisk slutundersökning

Norum 36, 253, 305 och 306, Kållungeröd 1:2, Norums socken, Stenungsunds kommun

Bohusläns museum Rapport 2009:24

ISSN 1650-3368

Författare Mattias Öbrink

Layout, grafisk form och teknisk redigering Gabriella Kalmar

Omslagsbild Foto taget av Bohusläns museum. Fotot visar Ladugårdslänga på gården Rom i Svarteborg socken.

UMFA53164

Illustration Gabriella Kalmar, Anette Olsson och Mattias Öbrink

Tryck IT Grafiska AB, Uddevalla 2009

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket medgivande 90.8012

Kartor godkända från sekretessynpunkt för spridning Lantmäteriet 2009-06-01. Dnr 601-2009/1604

Bohusläns museum

Museigatan 1

Box 403

451 19 Uddevalla

tel 0522-65 65 00, fax 0522-126 73

www.vastarvet.se, www.bohuslansmuseum.se

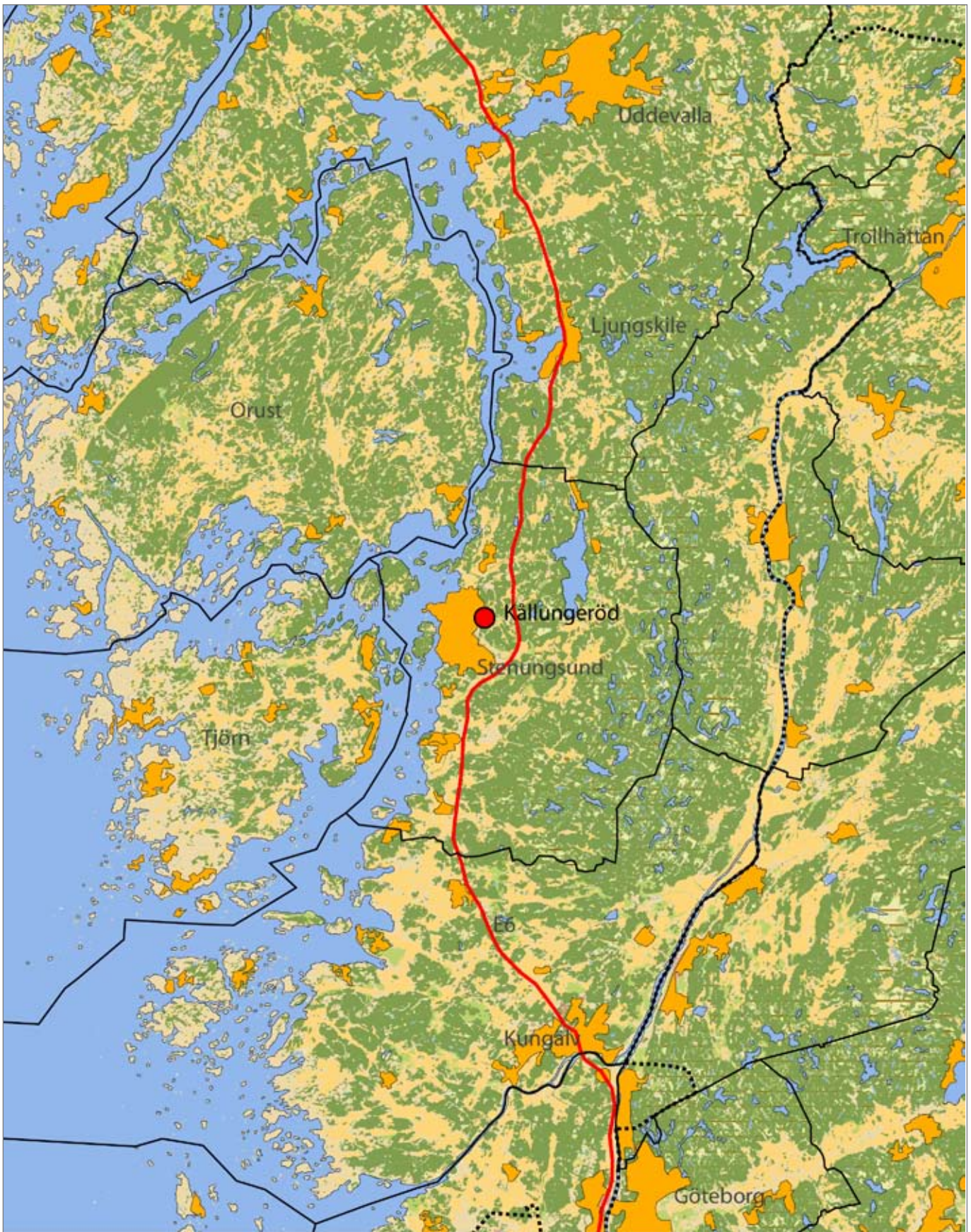
Innehåll

Sammanfattning	8
Inledning	9
Norum 36 och 253	9
Prov- och förundersökningar	10
Källungeröd i historiska källor	10
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar	12
Metod	13
Målsättningar	13
<i>Förhistoriska lämningar</i>	13
<i>Historiska lämningar</i>	14
Fältmetod	14
Resultat	15
Delyta A	15
Delyta B	16
<i>Den yngsta bebyggelsen</i>	16
<i>Lagerföljd inom delyta B</i>	19
<i>Lämningar inom delyta B</i>	21
<i>Hus 1</i>	23
<i>Ytterligare bebyggelse?</i>	24
Delyta C	25
<i>Lagerföljd och anläggningar</i>	25
<i>Aktivitetsyta vid A3377</i>	26
<i>Aktivitetsyta vid A4805</i>	27
<i>Lämningar i övrigt inom delyta C</i>	28
Fynd	29
<i>Flinta</i>	29
<i>Kvarts och bergart</i>	31
<i>Bränd lera</i>	31
<i>Keramik</i>	31
<i>Järn</i>	31
<i>Glas</i>	31
<i>Det moderna materialet</i>	31
Naturvetenskapliga analyser	31
<i>Makrofossilanalyser</i>	31
<i>Vedartsanalyser</i>	33
<i>¹⁴C-datering</i>	33
Publik verksamhet	34

Kållungeröd under 4 000 år	34
Brons- och järnålder	36
<i>Landskapet under bronsålder</i>	36
<i>Olika aktivitetsytor</i>	36
<i>Landskapet under järnålder</i>	36
<i>Aktiviteter under järnålder</i>	37
Medeltid i Kållungeröd	37
<i>Medeltida bebyggelse i Bohuslän</i>	37
<i>Erfarenheter av tidigare undersökningar</i>	39
<i>Det medeltida Kållungeröds ursprung</i>	41
<i>Användningen av landskapet</i>	42
<i>Bebyggelsen</i>	43
<i>Funktioner i hus 1</i>	43
Kållungeröd efter 1200-talet	44
Resultat gentemot undersökningsplanen	44
Materialets potential	45
Slutsatser	45
Referenser	47
Litteratur	47
Otryckta källor	49
Kartor	49
Tekniska och administrativa uppgifter	50
Figurförteckning	51
Tabellförteckning	52
Bilagor	52

Personalen vid undersökningen, från vänster: Per Falkenström, Mattias Öbrink och Oscar Ortman (Bohusläns museum) samt David Johansson (Stene entreprenad). Foto Bohusläns museum.

Figur 1. Utsnitt ur GSD-Röda kartan/Fastighetskartan med platsen för undersökningen markerad.

Figur 2. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan med platsen för undersökningen markerad. Skala 1:20 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2009-06-01. Dnr 601-2009/1604.

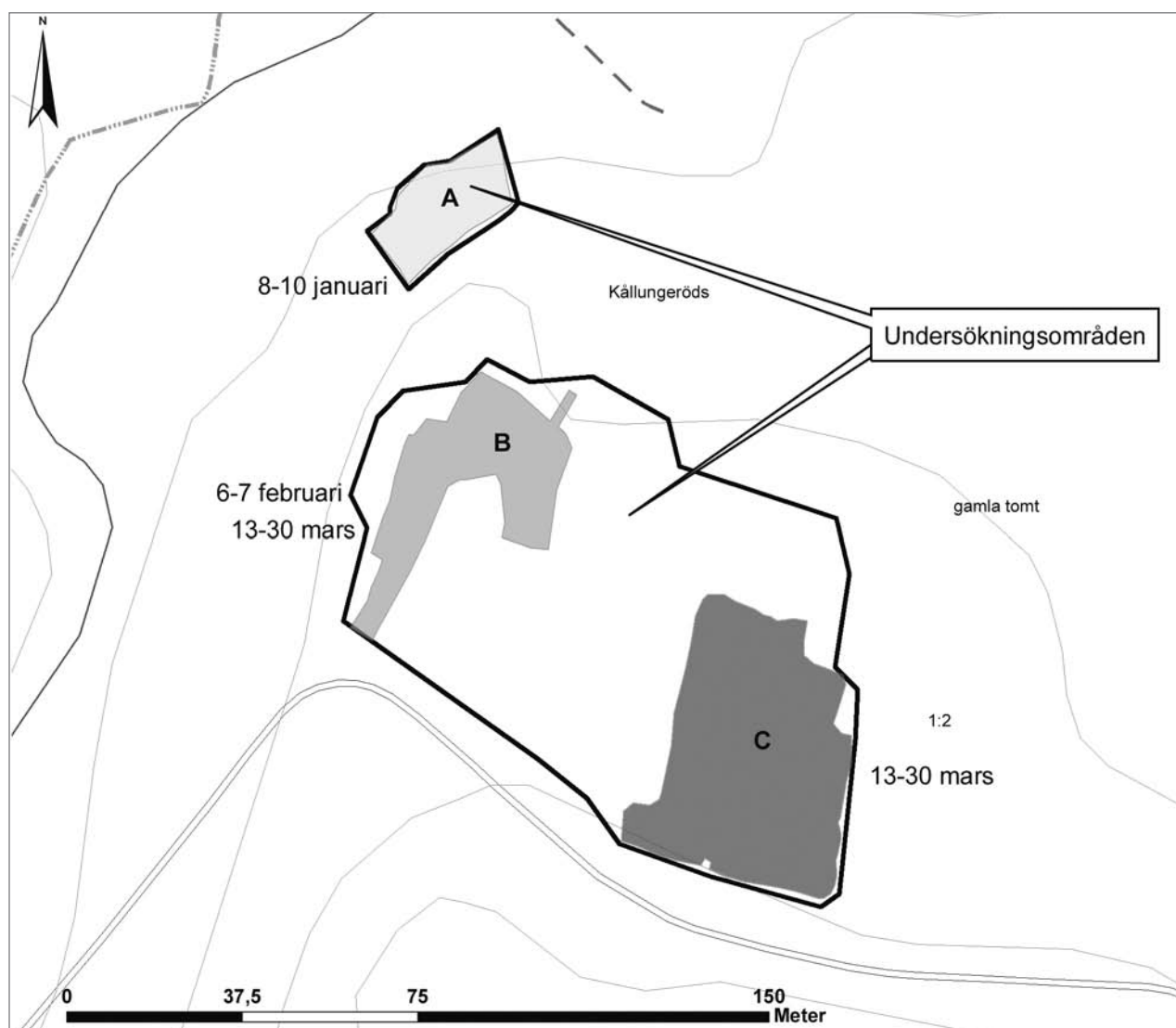
Sammanfattning

Under vintern och våren 2007 genomförde Västarvet genom Bohusläns museum en slutundersökning av fornlämningarna Norum 36, 253, 305 och 306 i Källungeröd, Stenungsunds kommun (figur 1 och 2). Norum 36 och 253 var tidigare registrerade i fornminnesregistret (FMIS). Norum 36 var registrerad som en stenåldersboplats, Norum 253 var en by- och gårdstomt, Källungeröds gamla tomt, omnämnd första gången år 1568. Norum 305 och 306 registrerades som boplatser av FMIS efter att slutundersökningen genomförts.

Undersökningsområdet var uppdelat på tre delytor, A, B och C. Delyta A utgjordes av Norum 306, delyta B både av Norum 253 och Norum 305, samt delyta C av Norum 36. Delyta A låg direkt nordväst om gårds-

tomten, här fanns en aktivitetssyta med en eldstad från någon gång mellan yngsta bronsålder och äldsta förromersk järnålder. Delyta B var Källungeröds gamla gårdstomt, här fanns lämningar av 1800- och 1900-talens bebyggelse (Norum 253). Under dessa påträffades ett treskeppigt långhus från tidig medeltid, samt slagen flinta och anläggningar från bronsålder (Norum 305). Delyta C låg i den östra delen av undersökningsområdet, här påträffades inom tre områden koncentrationer av anläggningar, som härdar, lager och stolphål, som troligen utgör aktivitetssytor från äldre och yngre bronsålder samt förromersk järnålder. Utöver detta fanns endast spridda anläggningar.

Sammanfattningsvis fanns lämningar från bronsålder till medeltid. Platsen verkar ha använts återkommande under förhistorien för olika aktiviteter, dock ej

Figur 3. Karta visande undersökningsområdet, delytor A, B och C samt när de undersöktes. Skala 1:1 500. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2009-06-01. Dnr 601-2009/1604.

som boplat. Först under tidig medeltid tycks en boplat grundas här.

Det fanns relativt få fynd, flinta var den dominerande föremålskategorin. Inga fynd som med säkerhet kan knytas till den medeltida bebyggelsen framkom. Ingen kontinuitet tycks finnas mellan de olika användningsfaserna. Inga säkra lämningar av senmedeltida eller tidighistorisk bebyggelse påträffades.

Inledning

Under vintern och våren 2007 genomförde Västarvet genom Bohusläns museum en arkeologisk slutundersökning av fornlämningarna Norum 36, 253, 305 och 306 inom fastigheten Källungeröd 1:2 i Norums socken, Stenungsunds kommun (figur 1 och 2). Bakgrunden till undersökningen var att Borealis AB i samband med byggandet av ny kemisk industri har behov av att använda markområdet där fornlämningarna låg som tillfällig uppställningsplats. I samband med detta skulle omfattande markarbeten genomföras och två vägar anläggas fram till platsen. Uppdragsgivare och kostnadsansvarig var Borealis AB.

Undersökningsområdet bestod av tre delytor – A, B och C. På grund av exploatörens pressade tidsplan och vilja att tidigt få tillgång till delar av området kom slutundersökningen att genomföras i tre deletapper (figur 3). Den 8–10 januari undersöktes den nordvästligaste delen av undersökningsområdet (delyta A) inför framdragandet av en ny väg. Den 6–7 februari påbörjades undersökningen av Källungeröds historiska gårdstomt (delyta B), arbetet fick dock avbrytas på grund av kyla och dåligt väder. Den 13–30 mars återupptogs undersökningen av delyta B och även resterande delar av undersökningsområdet (delyta C) undersöktes. Söndagen den 18 mars genomfördes en allmän visning av undersökningen och en fornlämningsvandring i närområdet.

I denna rapport beskrivs inledningsvis de undersökta lämningarnas topografi och den kunskap om platserna som fanns utifrån tidigare undersökningar och historiska källor. Därefter görs en genomgång av fornlämningsbilden och tidigare undersökningar i området runt Källungeröd. Efter detta beskrivs frågeställningar inför undersökningen samt genomförandet och resultaten av den arkeologiska slutundersökningen. Slutligen kommer resultaten att diskuteras och sammanfattas.

Norum 36 och 253

Källungeröd ligger strax nordöst om Stenungsunds samhälle. Landskapet runt Källungeröd karaktäriseras av skogsklädda bergspartier genomskurna av dalgångar med åker och ängsmark. Området är starkt påverkat av infrastruktur och industribebyggelse.

De båda fornlämningarna Norum 36 och 253 låg på den sydöstra sidan av Stenunge ås dalgång, där denna möter en mindre öst–västlig dalgång. Dalgången utgörs av öppen mark som sluttar nedåt Stenunge å som rinner i en djupt nedskuren ravin. Söder om Källungeröd finns en långsträckt skogsklädd bergsrygg. Undersökningsområdet låg mellan 30 och 40 m ö. h. Norum 305 och 306 registrerades av fornminnesregistret (FMIS) efter att undersökningarna genomfördes och betraktades fram till detta som delar av Norum 253.

Figur 4. Norum 36 sedd från sydöst, hösten 2006. Foto: Mattias Öbrink.

Norum 36 har varit registrerad i FMIS som en boplat utan synlig avgränsning, och var endast markerad som en punkt i kartmaterialet. Fornlämningen låg i åkermark som sluttade lätt mot norr och nordöst, ned mot ett mindre vattendrag (figur 4). Åt väster avgränsades boplaten av en stengärdesgård och åt söder av en stengärdesgård och en grusväg. Söder om grusvägen höjer sig marken och utgör den nordligaste delen av den skogbevuxna bergsryggen. Området ligger cirka 35–40 m ö. h. Enligt FMIS indikeras boplaten av en tämligen riklig förekomst av slagen flinta bestående av en knacksten, avslag och avfall som är lätt till starkt svallat.

Norum 253 var Källungeröds gamla gårdstomt och låg direkt nordväst om Norum 36. Inprickningen i FMIS har gjorts efter storskifteskartan från 1822. Bebyggelse fanns kvar på platsen in på 1970-talet. Gårdstomten låg på och direkt sydöst om ett impediment

i åkermark. I norr och väster höjde sig impedimentet flera meter över åkermarken nedanför och hade branta sluttningar. Impedimentet utgjordes till stor del av berg i dagen. Åt sydöst övergick impedimentet i en sandig yta med svag sluttning mot nordöst, den sandiga ytan låg cirka 35–36 m ö.h. På och intill impedimentet fanns vid slutundersökningen spår av bebyggelseämningar kvar i form av flera övervuxna husgrunder och spridda bitar av tegel samt järnskrot. Husgrunderna hade anlagts både på berget och på den sandiga ytan. Delar av impedimentets västra och nordvästra delar hade fyllts ut av raseringsmassor. Utmed impedimentets nordvästra sida fanns en uppbyggd terrasskant med en välbevarad jordkällare. I fornlämningens sydöstra del fanns en hage eller äldre trädgård som var inhägnad av en stengärdesgård. I hagen fanns bevarade strukturer i form av murar och en jordkällare.

Prov- och förundersökningar

Norum 36 provundersöktes år 1974 av Riksantikvarieämbetet UV Väst inför en planerad exploatering. Vid den undersökningen påträffades inga fynd (Åhman 1979). I samband med provundersökningarna grävdes även ett schakt i ett förmodat odlingsröse, cirka 60 meter öster om boningshuset. Här framkom grunden av en byggnad samt tegel och murbruk. Enligt uppgift från markägaren ska detta hus ha rivits någon gång under den senare delen av 1800-talet (ATA dnr 7845/74).

1970-talets planerade exploatering av Källungeröd kom aldrig att genomföras, men gårdens bebyggelse revs. Inför nya planer på exploatering förundersöktes Norum 36 och 253 av Bohusläns museum år 2006. Vid förundersökningen påträffades lämningar främst inom tre områden. Utanför dessa påträffades endast spridda lämningar och inom gårdstomten omrörda lager med raserings- och utfyllnadsmassor.

Direkt nordväst om impedimentet framkom en stenläggning som tolkades som en möjlig husgrund med tillhörande eldstad, tyvärr kunde lämningarna inte dateras. Inom Norum 253 fanns dock mestadels raseringsmassor från rivningen av den sista bebyggelsen i Källungeröd. Marklagren var bitvis mycket omrörda. Här påträffades ett fåtal mörkfärgningar, varav två gropar och ett osäkert stenlyft undersöktes. Det fanns även stenrader i den sandiga ytan sydöst om impedimentet. Det bedömdes därför att det möjligen kunde finnas äldre strukturer bevarade.

Runt FMIS markering för Norum 36 framkom förhistoriska boplatslämningar i form av fjorton mörkfärgningar, varav tre stolphål, två gropar och ett eventuellt stenlyft undersöktes. Kol från en grop ¹⁴C-daterades till 1540–1410 f. Kr. (Ua-33364; 2 sigma). Inom området påträffades en skrapa med retusch som möjligen kan dateras till senneolitikum–bronsålder (senare registrerad som F10). Kolprovet och skrapan antydde en möjlig datering av boplatslämningarna inom Norum 36 till äldre bronsålder. Dessa tre områden föreslogs som slutundersökningsområde (Öbrink 2007). Vid slutundersökningen kom de att benämnas delyta A, B och C (se figur 3).

Källungeröd i historiska källor

Det äldsta belägget för Källungeröd finns i jordeboken från år 1568. Gården anges som ett fjärdedels skattehemman av ålder. Namnet skrevs *Kolling(s)röt* år 1568 och *Kollungrödt* år 1581. Namnet innehåller *kollunge* – ättling av *Kollr* eller *Kolli*, och *röd* – röjning (Janzén 1972:95). Bebyggelsenamn med -röd anses vanligen vara medeltida, även om de i enstaka fall kan vara från vikingatid. Namnen har vanligen setts som ett tecken på en odlingsexpansion i tidigare marginalområden under vikingatid–tidig medeltid. Namnen kan ha givits till röjningar för odling, innan en gård etablerades på platsen. Namnen överfördes sedan till de gårdar som etablerades här (Lindman 2005). Namnen med -röd diskuteras vidare nedan.

På gården finns namngivna ägare från 1573 och framåt. I bilaga 2 finns en sammanställning av ägare gjord av Stenungsunds hembygdsförening. Under sina visitationsresor åren 1574–1597 passerade biskop Jens Nilssøn Källungeröd två gånger (Nielsen 1885).

Det äldsta kartmaterialet är storskifteskartan från år 1822 (figur 5). Ursprungligen utgjordes Källungeröd av ett hemman, men på 1822 års karta har det delats i A och B, nr 1² och 1³. Vid en jämförelse med sammanställningen av gårdens ägare tycks det dock bara vara en period mellan 1822 och 1871 som Källungeröd bestod av två gårdar. Bebyggelsen på gårdstomten Norum 253 har samma placering på såväl 1822 års karta som den ekonomiska kartan från 1938. Den yngsta generationen bebyggelse på platsen uppfördes runt 1885 och fanns ännu kvar på platsen på 1970-talet. På storskifteskartan finns en kvarn markerad nordväst om

Figur 5. Storskifteskarta från 1822. Den historiska gårdstomtens bebyggelse är rödfärgad (N84-23:1 Källungeröd nr 1).

gårdstomten, vid Stenunge å. Vid slutundersökningen kunde inga spår av denna ses ovan jord.

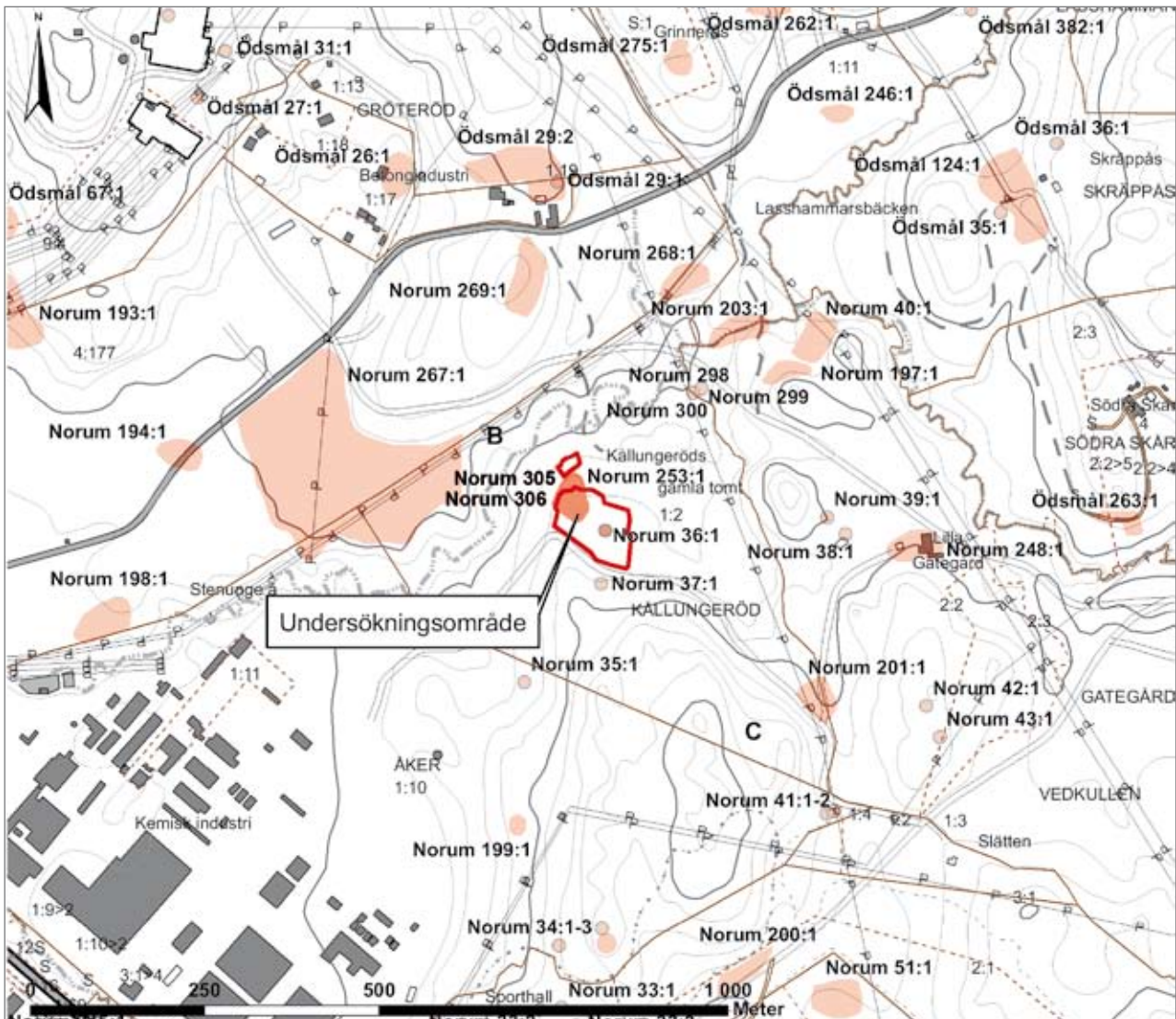
Fornlämningssmiljö och tidigare undersökningar

Undersökningsområdet ligger i ett område som är rikt på fornlämningar (figur 6). Dessa utgörs av boplatser, gravar och gravfält samt fossil åkermark. Flera fornlämningar i området har undersökts helt eller delvis. Bland de stora arkeologiska projekt som genomförts kan nämnas provgrävningarna inför blivande industriområden 1975, då flera av de fornlämningar som finns i området påträffades (Jonsäter 1979), samt utredningarna och

förundersökningarna inför naturgasledningen mellan Göteborg och Stenungsund åren 2001–2003 (Eboskog 2005b; Johansson & Ytterberg 2006).

Ett flertal förhistoriska boplatser och visten finns i närområdet runt Källungeröd. I samband med grävningssarbeten i december 2007 påträffades två tidigare okända kokgropar cirka 200 meter nordöst om Källungeröds gårdstomt, de har registrerats i FMIS som Norum 299 och 300. Anläggningarna låg i sluttningen ned mot Stenunge å. De dokumenterades i plan och en av dem, Norum 299, undersöktes och borttogs (figur 7). Ingen ¹⁴C-datering gjordes, men kokgroparna bedömdes möjligen vara från yngre bronsålder (Ortman 2007).

Cirka 50 meter söder om undersökningsområdet ligger Norum 37, en boplatz utan synlig avgränsning,

Figur 6. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan, Stenungsunds kommun, med översikt över undersökningsområdet samt närliggande fornlämningar markerade. Skala 1:10 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2009-06-01. Dnr 601-2009/1604.

Figur 7. Kokgrop Norum 299 efter att halva anläggningen undersökts. Foto: Oscar Ortman.

vilken undersöktes av Riksantikvarieämbetet år 1974 och 1975. På boplaten har slagen flinta i form av bland annat en kärnyxa, skivyxor, lancettmikroliter, avslag och avfall påträffats. Ytterligare åt söder återfinns Norum 35, en boplat utan synlig avgränsning, vilken även den undersöktes av Riksantikvarieämbetet 1974 och 1975 (Åhman 1979).

På den västra sidan av Stenunge å, cirka 150 meter väster om Källungeröd finns Norum 267, en boplat som påträffades vid provgrävningar 1975 (Jonsäter 1979) och som vid senare provgrävningar bedömts som borttagen (Eboskog 2005a). Cirka 300 meter nordöst om Källungeröd finns en boplat, Norum 197, vid provundersökning år 1975 påträffades kulturlager och keramik (Jonsäter 1979). Cirka 350 meter sydöst om undersökningsområdet finns Norum 201, en boplat.

Ett flertal förhistoriska gravar och gravfält finns på höjdpartierna runt undersökningsområdet. Dessa utgörs främst av stensättningar, rösen, högar och resta stenar. En koncentration av gravar finns framförallt på och intill den större bergsryggen söder om Källungeröd (bland annat Norum 29, 33, 34 och 41). Inga förhistoriska gravar finns dock i Källungeröds direkta närhet.

I närområdet finns även lämningar från historisk tid. Cirka 450 meter norr om Källungeröd, på den norra sidan av Stenunge å, finns Gröteröds gårdstomt (Ödsmål 29) som omnämns första gången 1528. Här finns även en möjlig stensättning vilket skulle kunna indikera en äldre bosättning på samma plats. Cirka 450 meter öster om Källungeröd finns Nordre Gategård (Norum 248) som omnämns första gången 1568. Väster om gårdstomten finns två högar (Norum 38 och 39). Vid utredningen inför gasledningen mellan Göteborg och Stenungsund provgrävdes ett område nordöst om Norum 38 och 39 och väster om gårdstomten. Inga fornlämningar påträffades (Eboskog

2005b:114). Trots detta skulle en äldre bosättning kunna finnas vid gårdstomten. Cirka 300 meter nordöst om undersökningsområdet finns lämningar av fyra skvaltkvarnar, Norum 203, vilka möjligen kan knytas till Källungeröds historiska gård. I området runt Källungeröd finns dessutom flera områden med fossil åkermark (exempelvis Norum 40 och 269).

En knapp kilometer söderut ligger Norum 30 och 31, boplatlämningar och gravar, vilka tidigare delvis berörts av dragningen av den nya naturgasledningen mellan Göteborg och Stenungsund (Johansson & Ytterberg 2006:246ff).

Metod Målsättningar

De övergripande målsättningarna med undersökningen var att identifiera och dokumentera lämningarna av platsens användning under de olika tidsperioder som fanns representerade här, och att sätta in dem i ett större rumsligt och ekonomiskt sammanhang. Utifrån de tidsperioder som förväntades formulerades mer specifika frågeställningar inom två teman; förhistoriska och historiska lämningar. En övergripande frågeställning var hur relationen mellan de olika förhistoriska lämningarna och den historiska gården ser ut, och om en kontinuitet funnits mellan olika förhistoriska och historiska användningsperioder?

Förhistoriska lämningar

Inom vad som under slutundersökningen benämns delyta C påträffades vid förundersökningen förhistoriska boplatlämningar, i form av stolphål, gropar och mörkfärgningar. En ¹⁴C-datering och en skrapa av flinta antydde att lämningarna vid Norum 36 var från äldre bronsålder. Även andra förhistoriska perioder, såväl yngre som äldre, bedömdes kunna finnas representerade på platsen.

En undersökning av platsen skulle primärt kunna ge dateringar av och kunskaper om den aktuella platsens lämningar. Utifrån detta material skulle frågeställningar kring rumsliga och ekonomiska faktorer, som boplaters inre struktur och landskapsutnyttjande under olika perioder, kunna belysas. Denna typ av frågeställningar är något som diskuteras i det program för arkeologisk kunskapsutveckling som Bohusläns museum formulerade 2004. Några av de föreslagna inriktningarna här är "landskapsutnyttjande över tid" och "boplaters inre struktur" (Axelsson & von Arbin 2005).

Närområdet är rikt på olika typer av fornlämningar och miljöer varav ett stort antal har undersökts helt eller delvis. En undersökning av boplatzlämningarna vid Norum 36 och 253 bedömdes kunna bidra till bilden av fornlämningslandskapet och till vidare studier av området. Platsen ansågs även genom sitt typiska topografiska läge i en fornlämningsrik bygd ha ett pedagogiskt värde som en del av ett förhistoriskt och historiskt landskap.

Historiska lämningar

Inom vad som vid slutundersökningen benämndes delyta B fanns lämningarna av Källungeröds historiska gård. En undersökning av platsen skulle primärt kunna ge dateringar av och kunskaper om dessa lämningar. I detta skulle ingå att spåra gårdens ursprung och ålder samt rumsliga organisation och byggnation under olika perioder.

En undersökning bedömdes kunna bidra till bilden av bohuslänska gårdar under den period då Källungeröd funnits, detta bedömdes inför undersökningen främst gälla 1500–1800-talen, men kanske även medeltid. Tidigare undersökningar av by- och gårdstomter i Bohuslän har visat på omrörda lager med en komplex sammansättning av lämningar. Även i Källungeröd var undersökningsområdet bitvis mycket omrört, en viktig fråga var därför vilka strukturer som hade bevarats. En del i undersökandet av detta var att alla lämningar av gården som påträffades skulle dokumenteras översiktligt, även lämningarna från 1800–1900-talen. Detta skulle bidra till bilden av gårdens utseende, organisation och visa vilka lämningar som fanns bevarade från olika tider från anläggande till nedläggning.

Om möjligt skulle även användandet av och relationer till omgivande landskapsrum studeras. Detta skulle bidra till kunskaperna om kulturlandskapet och den rurala ekonomin i Bohuslän under historisk tid. Frågeställningarna ansluter till det program för arkeologisk kunskapsutveckling som Bohusläns museum formulerade 2004. Inom temat ”Medeltid och historisk tid” finns de förslagna inriktningarna ”Kulturlandskapet från medeltid och framåt” och ”Bebyggelseutveckling i Bohuslän” (Axelsson & von Arbin 2005).

Fältmetod

Undersökningarna genomfördes i tre etapper (se Inledning). Innan utgrävningen påbörjades dokumenterades de lämningar som fanns synliga ovan jord.

Utgrävningen inleddes sedan med att matjorden/ploglagret schaktades bort ned till anläggningsnivå inom delyta A och C.

Inom delyta B togs först grässvålen bort, varefter den jord och de raseringsmassor som fanns inom gårdstomten skiktvis togs bort i syfte att frilägga de kvarvarande strukturerna. Mellan de kvarvarande stengrunderna och andra lämningar schaktades massorna därefter bort ned till anläggningsnivå. Efter att lämningarna av den yngsta gården hade undersökts och dokumenterats togs dessa bort för att frilägga de lämningar som fanns därunder. De yngre bebyggelselämningarna togs efter dokumentation bort med grävmaskin. Delar av undersökningsområdet rensades för hand efter schaktning (figur 8).

Figur 8. Oscar Ortman och Per Falkenström undersöker lämningarna under Källungeröds gårdsplan. Foto: Mattias Öbrink.

Samtliga påträffade anläggningar och bebyggelselämningar mättes in med totalstation. Även framträdande topografiska objekt, som berg i dagen, mättes in. Lösfynd och fynd i lager mättes in där de påträffades. Fynd som påträffades i anläggningar samlades in och relaterades till respektive anläggning. Anläggningar undersöktes för hand och dokumenterades förutom genom beskrivning med profiltritning och digitalfotografering. De flesta anläggningar undersöktes till 50 procent, endast ett fåtal anläggningar undersöktes helt. I lager A5129 grävdes sju meterrutor för hand, varefter resterande lager togs bort med skyffel. De fynd

som framkom i meterrutorna mättes in digitalt där de framkom. Övriga lager, som var mindre omfattande, undersöktes genom anläggande av profiler.

Ett antal prover för naturvetenskapliga analyser samlades in från anläggningar. Dessa utgjordes av jordprover för makrofossilanalys och kolprover för vedartsanalys och ^{14}C -datering.

Resultat

Resultatet presenteras genom en översiktlig genomgång av de lämningar som påträffades inom respektive delyta. Därefter kommer en genomgång av fynd och naturvetenskapliga analyser. Schaktplaner för delyta A–C finns i bilaga 1. De olika konstruktioner och strukturer som påträffades redovisas detaljerat i bilaga 3–8. Enskilda anläggningar och fynd finns i bilaga 9–10.

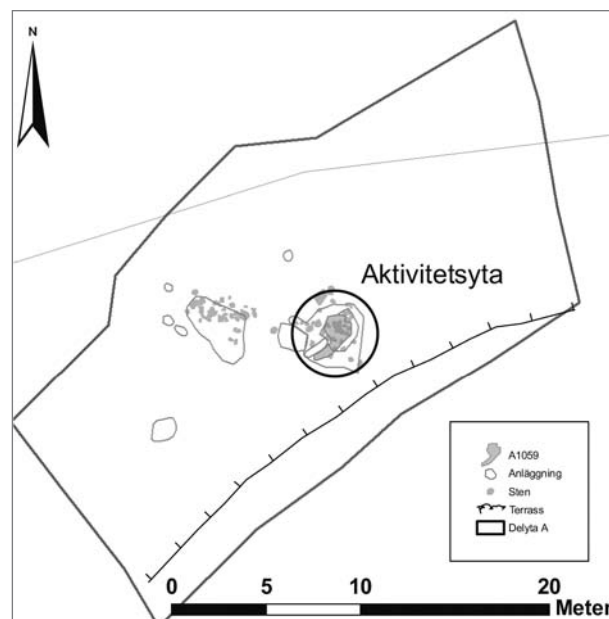

Figur 9. Delyta A sedd från söder innan undersökningen.
Foto: Mattias Öbrink.

Delyta A

Delyta A låg direkt nordväst om impedimentet och den historiska gårdstomten (figur 9). Ytan har efter att undersökningen gjordes registrerats som Norum 306 av FMIS. Matjorden var cirka 0,2–0,3 meter tjock här och under den fanns sand i den norra delen av ytan och morän i den södra. Den östra kanten av delyta A utgjordes av en mycket stenig terrass, sannolikt en naturligt stenig yta som byggts på.

Inom delyta A framkom ett fåtal gropar, svackor fyllda med lager, en härd och en ränna (se bilaga 9). Här framkom även en stenpackning (A2) bestående

Figur 10. Översiktsplan över delyta A med olika anläggningar markerade. Skala 1:400.

av ett till två skikt glest lagda stenar (figur 10).

Centralt inom delyta A framkom olika lager och en trolig eldstad (figur 11). Dessa låg inom ett cirka 4,5 x 4,5 meter stort område (bilaga 3). Centralt fanns en närmast rektangulär stenpackning (A1171) som täcktes av ett sotigt sandlager. Mellan och under stenarna fanns ett lager (A1059) av svart, fet något sotigt, siltig sand med allt större inslag av gulbrun finsand mot botten. I sydväst fanns en utlöpare av lagret, intill denna fanns en långsmal stenpackning (A1196). Runt stenpackningen fanns ett kulturpåverkat lager (A343).

Figur 11. Per Falkenström undersöker stenpackning A1171.
Foto från nordväst: Mattias Öbrink.

Utanför A343 utgjordes marklagren av morän som var kulturpåverkad. Ett antal stenar fanns i kanten av A343 och utanför lagret som möjligen kan ha ingått i en konstruktion. Direkt väster om A343 fanns en närmast rektangulär grop fylld med helt stenfri grå finsand (A1184). Anläggningen var grävd genom moränen och hade en mycket tydlig nedgrävningskant.

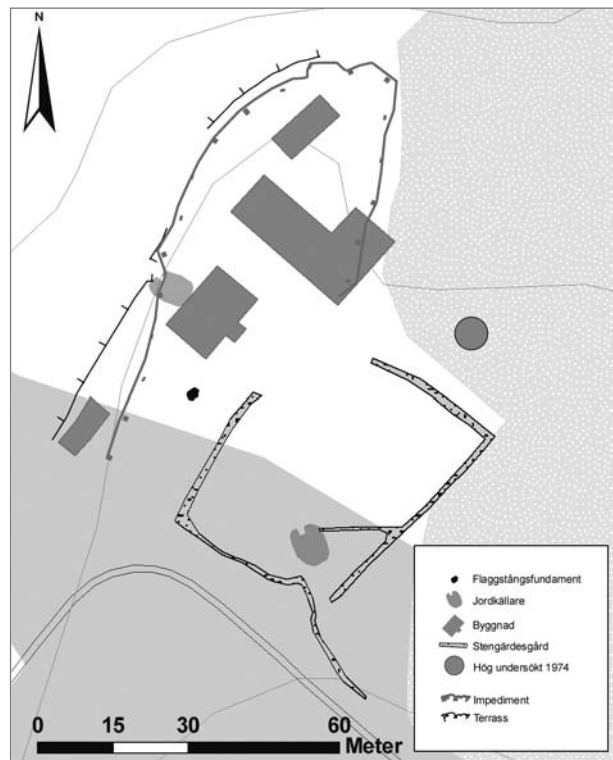
Området utgör troligen en aktivitetsyta. Stenpackningen A1171 kan vara en slags eldstad. Den del av A1059 som låg under stenpackningen utgör möjligen sättsand för stenarna. Sotigheten kommer troligen från eldning på stenpackningen, sotet har då fallit nedåt vilket kan förklara att A1059 var mycket mörk i de övre delarna och mer blandad med sand som inte var sotig längre ned. Utlöparen åt sydväst kan vara en luft- eller rökgång, eller en utravningsrännna för kol och sot. A1196 bör vara en del av denna konstruktion. Lager A343 utgör sannolikt golvet inom aktivitetsytan. Kol från lager A1059 har ¹⁴C-daterats till yngsta bronsålder–äldsta förromersk järnålder, 600–400 f. Kr (Ua-35849, 2 sigma). Vid förundersökningen insamlades kol från lagret över stenpackningen, detta har artbestämts till al och salix. I det jordprov från lager A1059 som analyserats framkom ett frö av vanlig pilört samt förkolnade kvistar och bark. Kvistarna och barken kan ha förkolnats i utkanten av en härd. Ett fåtal avslag av flinta påträffades, det är dock osäkert om de kan knytas till aktiviteter här.

Delyta B

Delyta B utgjordes av platsen för Källungeröds gårdstomt (Norum 253). Här undersöktes både de lämningar som fanns av 1800–1900-talens gård och de förhistoriska och historiska lämningar som fanns därunder. De lämningar som fanns under gårdstomten har efter att undersökningen gjordes registrerats som Norum 305 av FMIS.

Den yngsta bebyggelsen

Redan innan undersökningen var rester av den yngsta generationens bebyggelse synlig. På och vid gårdstomten fanns murar och terrasser, jordkällare, två mindre husgrunder samt ytor med asfalt och betong synliga ovan jord. Över ytan fanns spridda rivningsmassor med bland annat tegel och eternitplattor. Här fanns även föremål och järnskrot som troligen hade slängts här efter att gården revs. Vid avbaningen och undersökningen av gårdstomten påträffades ytterligare spår av den yngsta bebyggelsen (figur 12 och bilaga 4).

Figur 12. Översikt över lämningar från 1800–1900-talen i Källungeröd. Skala 1:1 500.

Husgrunder

Innan avbaningen var två husgrunder synliga. I den norra delen av impedimentet fanns en betonggrund efter en mindre byggnad (A225). Den var delvis täckt med brun humös jord med tegelkross, porslin, asfalt, betong och järnbitar. Byggnaden finns inte med på 1938 års karta men däremot på en plan gjord i samband med den planerade exploateringen år 1974. I den sydligaste delen av gårdstomten fanns en mindre husgrund (A223). Den låg på en terrass på västra sidan om impedimentet. Grunden var kallmurad av vällagda stenar, några av stenarna hade borrhspår. Grunden hade helt plan ovsida med inslag av betonggolvet. Över grunden fanns tegelkross, och bitar av takpannor. En byggnad på denna plats finns med på den ekonomiska kartan från 1938 och utgör troligen en ekonomibyggnad eller ett uthus från 1800- eller 1900-talet.

Vid avbaningen påträffades lämningar av det tidigare boningshuset och ladan. Båda var uppförda runt år 1885 och finns med på 1938 års ekonomiska karta (figur 13). Av boningshuset fanns vid undersökningen endast ett fåtal stenar från grunden kvar. Grunden hade varit kallmurad, i den västra delen fanns inslag av betong. I anslutning till den västra delen av byggnaden fanns en

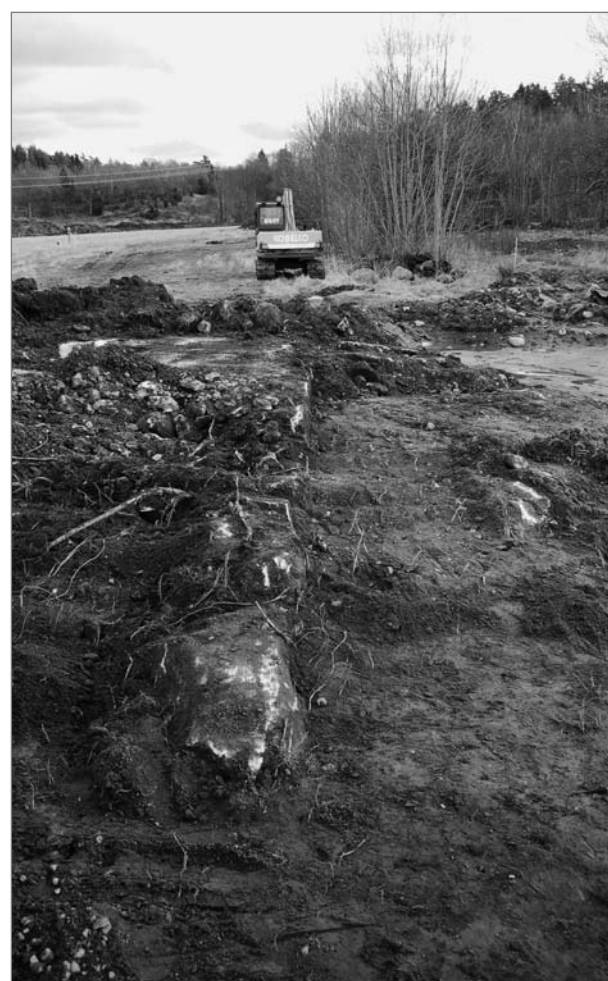
Figur 13. Detalj visande Källungeröds gårdstomt från ekonomiska kartan från 1938, rektifierad mot digitala fastighetskartan (2,5 gon V). Den bebyggelse som påträffades vid undersökningen har markerats med vit skuggning. Skala 1:1 500.

jordkällare. Över resterna av grunden fanns lager av brun humös sand och raseringsmassor. Dessa innehöll tegel, spik, enstaka bitar betong och asfalt samt några bitar butelj- och fönsterglas. Här fanns dock förvånansvärt få föremål. Endast ett fåtal bitar porslin och glas påträffades.

Norr om den tidigare gårdsplanen fanns resterna av ladans stengrund. Endast den östra delen av ladans omfattades av slutundersökningen. I den västra delen hade ett antal schakt grävts vid förundersökningen, då konstaterades att inga orörda lager fanns under bebyggelseresterna.

Ladans södra del och delar av gårdsplanen täcktes av grus från den grusade gårdsplanen och ett lager av brun humös jord med tegel, porslin och järnsprot. I den södra delen av gårdsplanen fanns ett sotigt lager av svart humös sand med mycket kol. Lagret utgör sannolikt bebyggelse-rester som bränts på platsen. Den norra delen av ladans täcktes av brun humös sand och raseringsmassor. Ladans södra och östra delar var anlagda på sand. Ladans norra och västra delar var anlagda på berg. Ladans stengrund var välbevarad på den södra sidan (figur 14). Här var den

kallmurad av större stenar. En ramp av sten och betong från gårdsplanen fanns kvar i den södra långsidans östra del. Den östra delen av grunden hade ett betonggolv med gödselränna. Marken under betonggolvet var djupt urgrävd och därefter uppfylld med stenar. Den östligaste delen av grunden fanns inte kvar. Även den västra delen av ladans hade rester av betonggolv och en asfaltbelagd yta. Den norra långsidans syllstenar var mer eller mindre borta. Norr om ladans bestod de tunna marklagren av brun humös sand med raseringsmassor på berget.

Figur 14. Ladans välbevarade stengrund på den södra långsidan. I bakgrunden syns betonggolvet i ladans östra del. Foto från nordväst: Mattias Öbrink.

Terrasser

Impedimentets västra del hade byggts på och ett flertal terrasser och terrasskanter fanns där. Den nordvästra delen av impedimentet avgränsades av en brant slänt. Direkt väster om boningshuset övergick slänten i en

terrasskant (T212). Terrasskanten var kallmurad av välpassade stenblock. Den var delvis raserad och täckt med raseringsmassor innehållande asfalt och betong från rivningen av Källungeröds sista gård. I terrasskantens södra del fanns en jordkällare (A200).

Söder om jordkällaren fanns en terrass som låg cirka en meter lägre än impedimentet och en meter högre än åkermarken i väster. Åt väster avgränsades terrassen av en kant (A215) som anslöt till jordkällaren i norr. Terrasskanten var kallmurad av välpassade stenblock. I öster var terrassen avgränsad av en brant slänt, här var den dessutom delvis täckt med tegelkross och andra raseringsmassor. På den södra delen av terrassen låg husgrund A223. Nedanför impedimentets nordvästra del fanns en mindre terrass (T1005). Den var uppbyggd av block som lagts på moränen, mellan dessa fanns humös

brun sand. Mellan stenarna fanns även tegelkross och järnskrot. Delar av terrassen var sannolikt naturlig.

Jordkällare

Direkt väster om boningshuset fanns en jordkällare (A200) sammanbyggd med terrasskanten. Öppningen vette mot väster. Den hade helt intakta, kallmurade väggar förstärkta med betong och tegel. Runt ingången fanns trälister. Jordkällaren var ingrävd i en anlagd sluttning. Jordkällaren hade en innerhöjd av cirka 1,5 meter. I den sydöstra delen av gårdstomten fanns ytterligare en jordkällare (A5319) som var sammanbyggd med en stengärdesgård (figur 15). Öppningen vette mot nordväst. Jordkällaren hade helt intakta kallmurade väggar och en inre höjd av cirka 1,5 meter. Över jordkällaren fanns en anlagd jordkulle.

Figur 15. Jordkällare A5319. Foto från väster: Mattias Öbrink.

Stengärdesgårdar och diken

Stengärdesgårdar fanns runt om och på diagonalen i den yta i den sydöstra delen av gårdstomten som är markerad som trädgård på 1938 års ekonomiska karta. Stengärdesgården (T1225) var upp till 1,4 meter bred och 0,6 meter hög. Den var kallmurad av natursten av varierande storlek. På skifteskartan från 1822 finns en hägnad i samma sträckning som den diagonala sträckningen. Denna stengärdesgård anslöt till jordkällare T5319.

Även utmed vägarna och Stenunge ås ravin fanns stengärdesgårdar. Dessa var lagda av natursten, en till två stenar breda och upp till 0,6 meter höga. En del av stengärdesgården som avgränsade åkermarken från Stenunge ås ravin mättes in.

Ett flertal diken fanns inom gårdstomten. Det mest framträdande diket (T1415) sträckte sig i nordväst-sydöstlig riktning under den tidigare gårdsplanen. I den västra delen fanns förgreningar åt norr mot ladan och söder mot boningshuset. I öster anslöt diket till en brunn. Diket var till stor del fyllt av sten, fyllningen mellan stenarna utgjordes av brunsvart humös sand. Förgreningen mot norr var inte stenfylld utan bestod

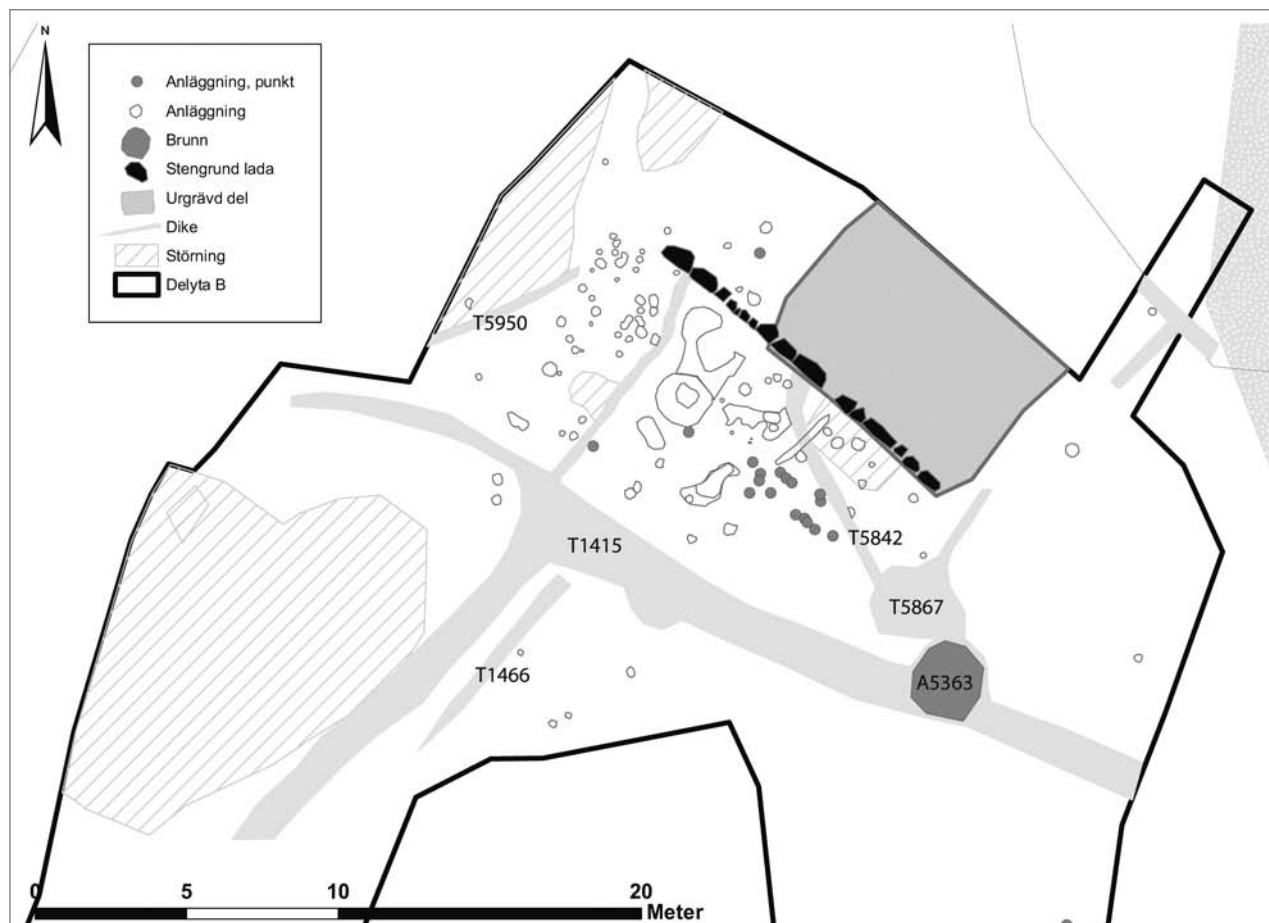
av brunsvart något lerig sand, sannolikt ett dike för avlopp och dränering av hus och gårdsplan. Ytterligare ett stensatt dike (T5950) löpte i nordöst-sydvästlig riktning mellan den tidigare ladan och boningshuset. Ett dike fyllt av grå lera (T5842) sträckte sig i nordväst-sydöstlig riktning mot brunnen. Brunnen (A5363) var cirka 2,5 meter i diameter och fylld med stenar, tegel och brunsvart humös sand. Brunnen undersöktes endast till 0,5 meters djup. Sannolikt var det någon form av avloppsbrunn.

Övrigt

Mellan boningshuset och ladan fanns rester av en grusad gårdsplan. Från gårdsplanen sträckte sig resterna av en grusad väg söderut, den anslöt till befintlig grusväg direkt söder om gårdstomten. Direkt söder om boningshuset fanns fundamentet till en flaggstång (A1340).

Lagerföljd inom delyta B

Gårdstomten var, som redan nämnts, störd av sentida bebyggelse och rivningen av denna. Under resterna av

Figur 16. Schaktad yta med störningar inom delyta B. Skala 1:250.

Figur 17. Översikt över den östra delen av det mörka sandlagret (A5129) under gårdsplanen. Delar av ytan var översvämmad när bilden togs. Foto från väster: Mattias Öbrink.

boningshuset och den östra delen av ladnan var marken mycket omrörd, här fanns inga äldre fyndförande lager bevarade. Området norr om ladnan konstaterades vid förundersökningen bestå av raseringsmassor på berg. Även området väster om ladnan och boningshuset var omrört, den västligaste delen bestod av påförda massor från terrasseringen. Det område som kvarstod att undersöka var den gamla gårdsplanen, den inhägnade trädgården och en mindre del under mitten av den tidigare ladnan (figur 16).

Lagerföljden inom den gamla gårdsplanen utgjordes av följande: grästorv 0,1–0,2 meter tjock, därunder påfört grus (gårdsplan), 0,1–0,2 meter tjockt, och under detta brun, mycket humös sand, 0,1–0,2 meter tjockt. I den södra delen (över och söder om dike T1415) fanns svart humös sand med mycket kol, 0,2–0,25 meter tjock under gruset.

Under dessa lager framkom en fin till grov sand, gulgrå till brun, fläckvis fanns grå lera. Detta lager var 0,15–0,40 meter tjockt, under det kom grå lera. Den sandiga ytan var till stora delar relativt orörd; här fanns fynd och anläggningar bevarade. Delar av

detta fyndförande lager var dock stört av diken, omrörda ytor och ladans stengrund. Mot norr avgränsades det fyndförande sandlagret av berg och bebyggelselämningar. Åt väster och sydväst avgränsades det av omrörda jordlager. Åt sydöst och öster avtog anläggnings- och fyndtätheten.

I den inhägnade trädgården påträffades endast ett fåtal anläggningar, de flesta av anläggningarna här hade undersökts redan vid förundersökningen. De anläggningar som identifierades vid förundersökningen men ej undersöktes då visade sig vara naturliga svackor. I åkermarken öster om gårdstomten fanns inga lämningar.

Det område där anläggningar och fynd fanns inom gårdstomten sluttade lätt mot sydöst. Väderomständigheterna med påföljande översvämning av ytan försvårade undersökningarna av de fyndförande lagren söder om det stora diket (T1415). Här påträffades därför endast ett fåtal anläggningar och fynd.

Centralt inom bytomten var det fyndförande sandlagret kraftigt kulturpåverkat. Det var här mörkgrått till svartbrunt med inslag av fragment av bränd lera,

Figur 18. Översiktsplan över den centrala delen av delyta B med lämningar som nämns i texten markerade. Skala 1:200.

skörbränd sten och kol. Ingen tydlig avgränsning fanns, utan lagret tunnade ut mot omgivande lager. En ungefärlig begränsning har mätts in som A5129. Lagret var upp till 5 centimeter tjockt och fyndförande. Enstaka sentida föremål fanns nedtryckta i den övre delen, i övrigt utgjordes fynden främst av slagen flinta. Under lagret fanns anläggningar och det fyndförande gulgrå till bruna sandlagret. Flera anläggningar inom delyta B var fyllda med material liknande lager A5129, även anläggningar som inte täcktes av detta lager. Möjligen har detta lager tidigare funnits över hela ytan (figur 17).

Lämningar inom delyta B

Anläggningarna under resterna av den historiska gården utgjordes främst av stolphål och enstaka andra lämningar, som stenar, vilka kan kopplas till bebyggelse. Inom ytan fanns även pinnhål, sannolikt från olika hägnader eller enklare konstruktioner på platsen, och gropar vilka hör ihop med aktiviteter (figur 18 och bilaga 9).

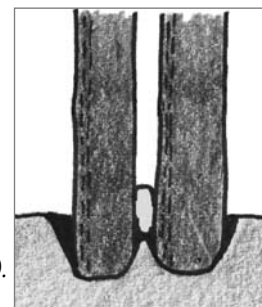
Stolphål

Ett stort antal stolphål fanns inom delyta B, de flesta i en koncentration i den nordvästra delen av den gamla gårdsplanen. Stolphålens storlek och djup varierade. I de delar av ytan där A5129 fanns framkom stolphålen under detta lager. Några av de stenskodda stolphålen syntes igenom lager A5129 som ansamlingar av stenar. Stolphålen hade grävts genom den gulgrå sanden ned till leran under den. Endast i få fall hade man grävt ned i leran. Detta gör att stolphålens djup varierar beroende på sandlagrets tjocklek. Ett stort antal stolphål var stenskodda, dessa stenar var i flera fall skörbrända. De flesta stolphålen hade en fyllning av mörkgrå till svartbrun sand med fragment av skörbränd sten och kol. I framför allt den nordvästra delen av ytan fanns stolphål med ljusare fyllning av gråbrun till mörkgrå sand. Fyllningen i dessa innehöll inte skörbränd sten. Några av stolphålen hade olika fyllningskaraktär där stolpen stått (stolpfärgning) och i nedgrävningen för stolpen. Stolpfärgningen var i dessa fall mörkgrå till svart med inslag av bitar av kol och skörbränd sten. Fyllningen i nedgrävningen var genomgående ljusare

och innehöll i de flesta fall mindre mängder kol och skörbränd sten.

Sammantaget tyder fyllningen i de flesta stolphålen på att det förekommit bränder på platsen. Det går i de flesta fallen inte att säga om marklagren inom ytan varit påverkade av brand redan innan den konstruktion stolparna tillhör uppfördes. De flesta av de stolphål som hade mörk stolpfärgning och ljusare nedgrävning kan dock tillhöra konstruktioner som uppförts innan branden på platsen, men som sedan brunnit. Likaså kan stolphål med genomgående ljusare fyllning utan skörbränd sten tillhöra konstruktioner eller delar av konstruktioner som inte brunnit.

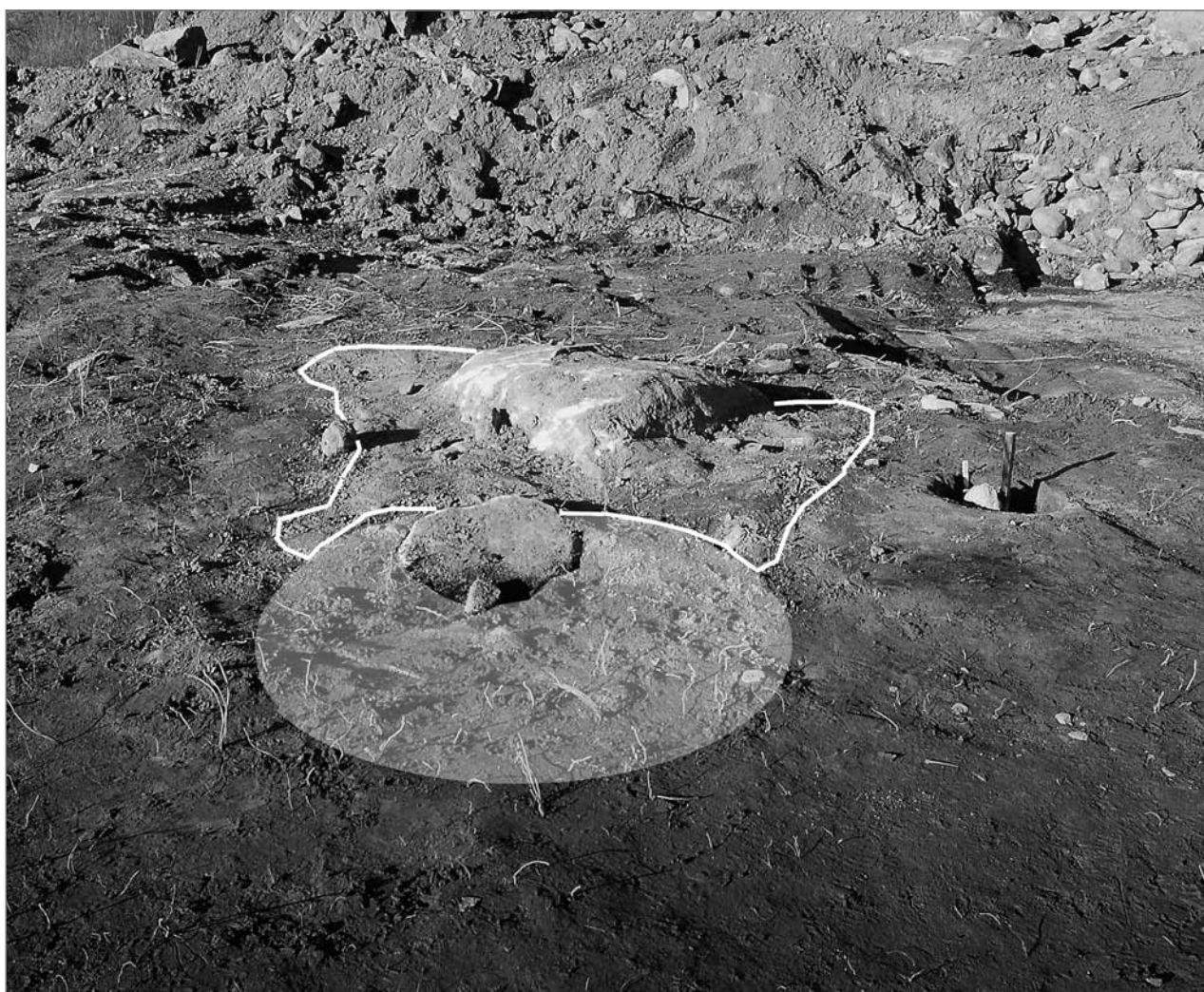
Flera av stolphålen var dubbelstolpar, i flera fall fanns en flat sten mellan de två stolphålsdelarna. Detta gav intryck av att det inte rör sig om omgrävda stolpar utan att det faktiskt varit dubbla stolpar där stenen stått

Figur 19. Rekonstruktionsförslag för dubbelt stolphål (A5029). Illustration: Mattias Öbrink.

mellan dessa (figur 19). Dessutom tycks en nedgrävning ha gjorts för båda stolparna. Fyllningen var i flera fall likadan i båda hålen, någon stratigrafisk kronologi inom dessa har inte gått att se.

Endast ett tydligt hus kunde identifieras, Hus 1, men den stora mängden stolphål och dessas olika fyllningskaraktär gör det troligt att ytterligare bebyggelse funnits här.

Figur 20. Grop A5081 markerad med vit genomskinlig yta och bakom denna lerlager A4553 markerat med vit linje, och block T4609. Till höger syns stolphål A4223. Foto från sydväst: Mattias Öbrink.

Figur 21. Fotomontage visande Hus 1. Stolphål som ingår i huset har vit markering. Foto från nordväst: Mattias Öbrink.

Block och gropar

Centralt inom delyta B fanns ett större rektangulärt markfast block (T4609) med relativt plan ovsida. Blocket var eldpåverkat på den sydvästra sidan och direkt sydväst om blocket fanns skörbrända stenar. Intill blocket framkom bitar av tegel. Söder och väster om blocket fanns ett lager av tilltryckt grå lera (A4553). Blocket höjde sig 0,2–0,3 meter över lerlagret. Lagret var kulturpåverkat med kolbitar och bruna fläckar, ytligt i det fanns spikar. Direkt väster om blocket fanns trärester nedtryckta i lerlagret. Spridda fläckar av grå lera fanns även väster om lager A4553. Här fanns även brun humös sand med trärester och enstaka bitar äldre fönsterglas. Leran utgör möjligen rester av ett golv-lager, träresterna hör kanske till en byggnad på platsen. Blocket kan ha ingått i konstruktioner på platsen, kanske en eldstad.

Cirka 0,4 meter sydväst om blocket fanns en större grop (A5081), den var anlagd direkt intill lerlagret A4553 (figur 20). Gropen var skålformad samt hade stenskodda sidor och botten, men utmed den södra sidan saknades stenskonig. Fyllningen mellan stenarna hade samma karaktär som lager A5129 uppblandad med gulgrå sand. Gropen var fylld med kompakt gul-

grå lera. Över den gulgrå leran fanns en flat sten och ett sotigt, humöst sandlager (A4540) innehållande bland annat delar av en ullsax och äldre fönsterglas. Lager A4540 liknade, och var sannolikt en del av, det recenta svarta lager som täckte den södra delen av gårdsplanen (se ovan). Gropens funktion och datering är osäker. Den är yngre än lager A5129, gropen överlagrades delvis av A4553. Leran i såväl grop A5081 som lager A4553 såg ut som den som fanns naturligt inom delyta B under det fyndförande sandlagret.

Cirka 2 meter sydöst om block T4609 fanns en grop (A5245) med inslag av tegelkross och träfragment. I anläggningens botten fanns en fördjupning med annorlunda fyllning som sannolikt utgör ett äldre stolphål.

Hus 1

Lämningarna av ett treskeppigt hus, Hus 1, med en nordväst–sydöstlig orientering kunde identifieras (figur 21 och bilaga 5). Det hade konvexa långsidor och en rak gavel med rundade hörn i nordväst. I den sydöstra delen fanns ingen synlig avslutning på huset. Marken var här kraftigt störd av senare tiders aktiviteter. Huset har varit minst 15 meter långt och 5,9 meter brett. Husets mittskepp var relativt brett och sidoskeppen

smala. De flesta takbärande stolparna var stenskodda, undantagen var ett stolphål på den södra sidan av huset (A1567) och två i den nordvästra delen (A4743). Runt A1567 var sandlagren tjocka och stolphålet var mycket djupt, av denna anledning har kanske ingen stenskoning behövts.

Väggstolpar fanns främst bevarade utmed den nordöstra långsidan och den norra delen av den nordvästra gaveln. Utmed den nordöstra långsidan fanns flata stenar vilka kan ha ingått i väggens konstruktion. Väggarstolpar var av varierande storlek, en del av dem var stenskodda.

I den nordvästligaste delen av huset var det tätt mellan stolphålen, troligen har stolpar flyttats vid ombyggnad av huset. Ett tecken på ombyggnation var stolphål A4743 vars fyllning avvek från de övriga stolphålen. Strax intill fanns dessutom ett stolphål (A4894) med en fyllning som liknade de andra stolphålen i Hus 1. Troligen har den ena stolpen ersatt den andra. Ytterligare några av de stolphål som fanns i den nordvästra delen kan ha ingått i olika inre konstruktioner i eller olika bebyggelsefaser av Hus 1.

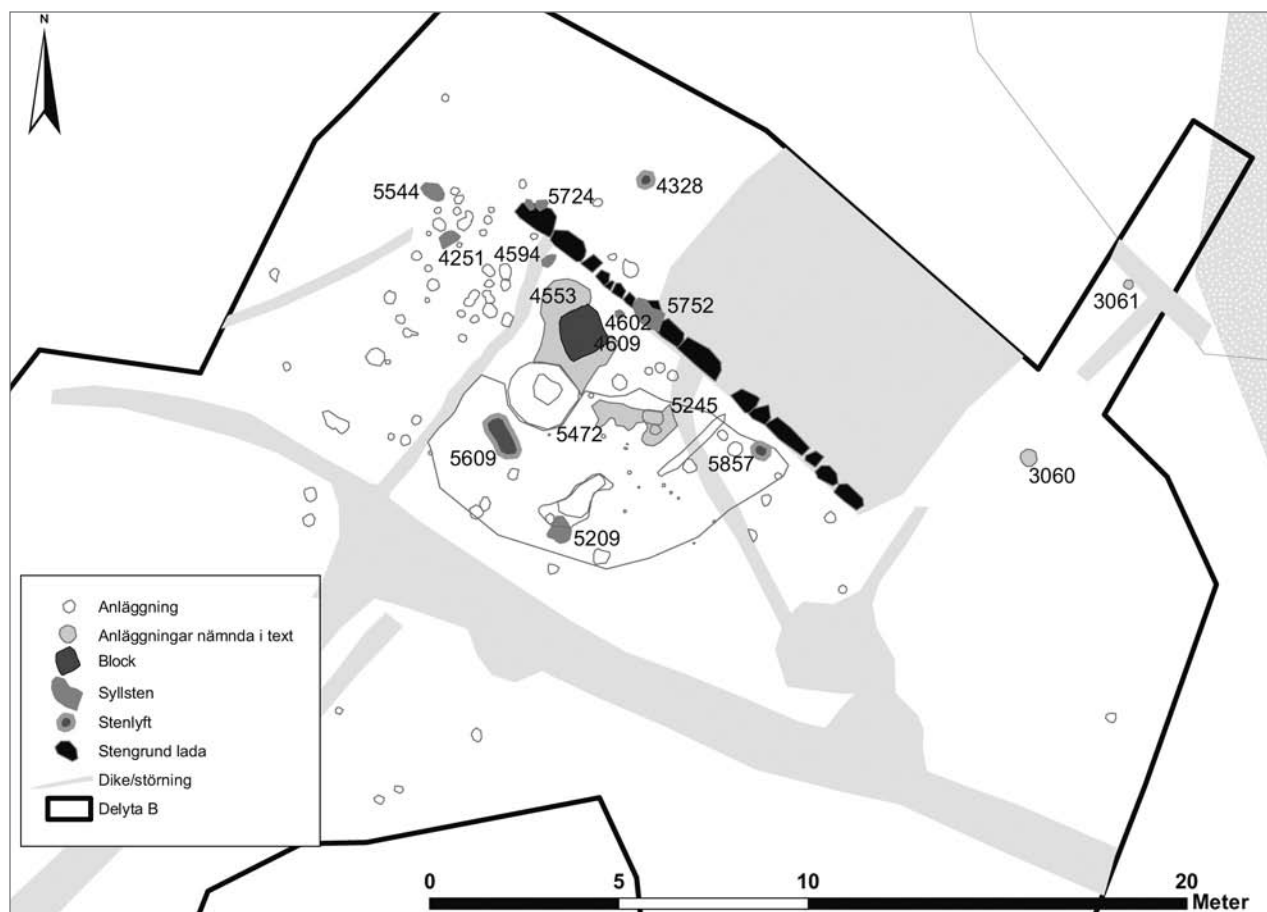
I den sydöstra delen av huset fanns en ränna (A5697), fyllningen i denna liknade den i stolphålen. Den kan ha fungerat som en inre avdelare i huset eller varit till för dränering. Sydväst om rännan fanns två pinnhål (A5175 och A5775) som kan utgöra en fortsättning på en inre vägg. I den sydöstra delen av huset fanns fler pinnhål som möjligen ingått i inre konstruktioner.

En bit lerklining, möjligen från en vägg (F33), påträffades i vägglinjen. I övrigt påträffades inga fynd som kan knytas till Hus 1.

Kolprover från fyra stolphål har ^{14}C -daterats (se tabell 1). Dateringarna ligger i 1000–1200-talen e. Kr (Ua-35850, Ua-35853, Ua-35855 och Ua-35856; 2 sigma). Dateringarna diskuteras vidare nedan.

Ytterligare bebyggelse?

En del av de stolphål som fanns i den nordvästra delen av den gamla gårdsplanen hör till olika ombyggnadsfaser av Hus 1. Möjligen finns även spår av ytterligare bebyggelse inom delyta B. En del av stolphålen hade en fyllning som avviker från den i lager A5129 och de flesta stolphålen i Hus 1. Dessutom fanns stolphål både

Figur 22. Stenar, stenlyft och anläggningar inom delyta B som kan utgöra rester av bebyggelse. Skala 1:200.

norr och söder om utbredningen för Hus 1. Kolprover från två stolphål som kan ingå i annan bebyggelse än Hus 1 (A4995 och A5499) och en härd (A5176) har daterats (se tabell 1). Resultaten visar på möjlig bebyggelse från bronsålder och medeltid.

Kol från stolphålet A5499 har daterats till 920–790 f. Kr. (Ua-35857; 2 sigma), det vill säga bronsålder period IV–V. Det daterade kolet skulle dock kunna vara från ett äldre lager och ha hamnat i stolphålets fyllning. Härden (A5176) har daterats till 1380–1050 f. Kr. (Ua-36544; 2 sigma), huvudsakligen bronsålder period III. Över och runt härden fanns ett lager av svartgrå sand med bitar av skörbränd sten och kol. Lagret är troligen en omrörd blandning av material från härden och senare tiders bränder. Direkt sydväst om härden, fanns under detta lager ett stolphål (A5559), som sannolikt tillhört Hus 1.

Inom delyta B fanns slagen flinta vars karaktär antyder en närvaro under bronsålder (se nedan). Åtminstone härden A5176 bör vara samtida med flinthantverket. Möjligen är även några av stolphålen från bronsålder. En spekulation är att det inte är ett hus utan en enklare konstruktion som funnits här. Den mesta flintan framkom öster om stolphålen i den nordvästra delen av ytan. Eventuellt kan en del av stolphålen ha ingått i en konstruktion som givit skydd för västvindar. Dateringen från A5499 antyder dock att en konstruktion här kan vara yngre än härden och kanske även flintslagningen.

Stolphål A4995 har daterats till 1020–1190 e. Kr (Ua-35854; 2 sigma) och kan ingå i Hus 1, dock avviker stolpens placering och dateringen något från huset i övrigt vilket skulle kunna tala för att det ingått i ett äldre bebyggelseskedde. Inom ytan fanns ytterligare stolphål med liknande utseende som inte hörde ihop med Hus 1 (exempelvis A5574).

Utöver de flata stenar som bedömts ingå i vägglinjen i Hus 1 fanns ytterligare ett antal stenar som kan vara syllstenar. Tre anläggningar som bedömdes som stenlyft påträffades (A4328, A5609 och A5857). Även dessa kan vara lämningar av borttagna syllstenar. Dessa stenar och stenlyft kan utgöra resterna av grunden till en byggnad på platsen (figur 22). Lämningarna är fragmentariska och en byggnads utsträckning är därför svår att fastställa. Block T4609 och lerlager A4553 samt även grop A5245 och ränna A5472 kan ha ingått i bebyggelse på platsen. Blocken och stenarna kan även återkommande ha använts i flera bebyggelsefaser.

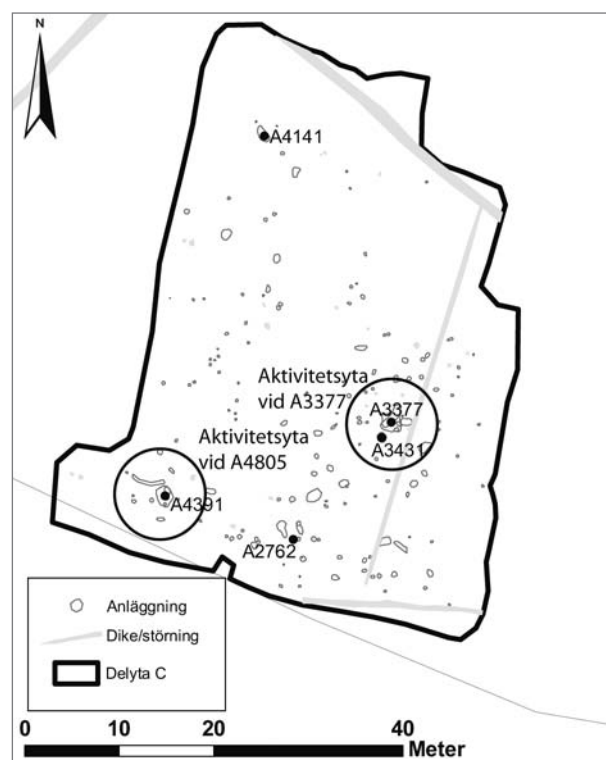
Den flata sten som låg i ytan av A5081 kan ha ingått i en spiskonstruktion eller vara en bortplockad syllsten. Frågan är om även träresterna i och intill A4553 kan härröra från ett hus här? De bitar av äldre fönsterglas som påträffades bör vara från en byggnad från 1700-talet eller senare, kanske den bebyggelse som kan ses på storskifteskartan.

Direkt öster om ladan påträffades vid förundersökningen en T-formad stenfylld ränna (T6000). Vid slutundersökningen påträffades ett stolphål (A3061) direkt intill rännan och ytterligare ett cirka 5 meter åt sydväst (A3060), de kan utgöra rester av bebyggelse som funnits här innan 1880-talets lada byggdes.

Delyta C

Lagerföljd och anläggningar

Delyta C utgjordes av Norum 36. Lagerföljden utgjordes överst av 0,25–0,35 meter tjock matjord och därunder övervägande sand, med inslag av lera i nordväst-sydöstliga stråk. I de sydligaste och västligaste delarna var sanden grusig, mot sydväst övergående i morän. Ett stort antal svackor fyllda med matjord fanns inom delyta C. En del av dem utgjordes sannolikt av sentida stenlyft från stenröjning av marken medan andra var

Figur 23. Översiktsplan över delyta C med de olika delar som nämns i texten och ¹⁴C-daterade anläggningar markerade. Skala 1:800.

Figur 24. Översiktsfoto över området runt A3377 efter att det undersökts. Foto från söder: Oscar Ortman.

naturliga svackor. Några av stenlyften tycks vara från stenar som ingått i konstruktioner på platsen.

De anläggningar som påträffades inom delyta C utgjordes av gropar, härदार, rännor, pinnhål, stolphål och lager (bilaga 9). I de flesta fall har det inte gått att bedöma vilken funktion de olika delarna av delyta C eller de enskilda groparna har haft. Stolphålens storlek och djup samt fyllning varierade. Ett antal rader och koncentrationer kunde ses, däremot kunde inga hus identifieras. Sannolikt har de flesta stolp- och pinnhålen ingått i enklare konstruktioner och hägnader.

De anläggningar som fanns inom delyta C har troligen tillhört olika aktivitetsytor (figur 23). De anläggningar som ¹⁴C-daterades visar att olika delar av delyta C har använts under äldre och yngre bronsålder samt förromersk till tidig romersk järnålder.

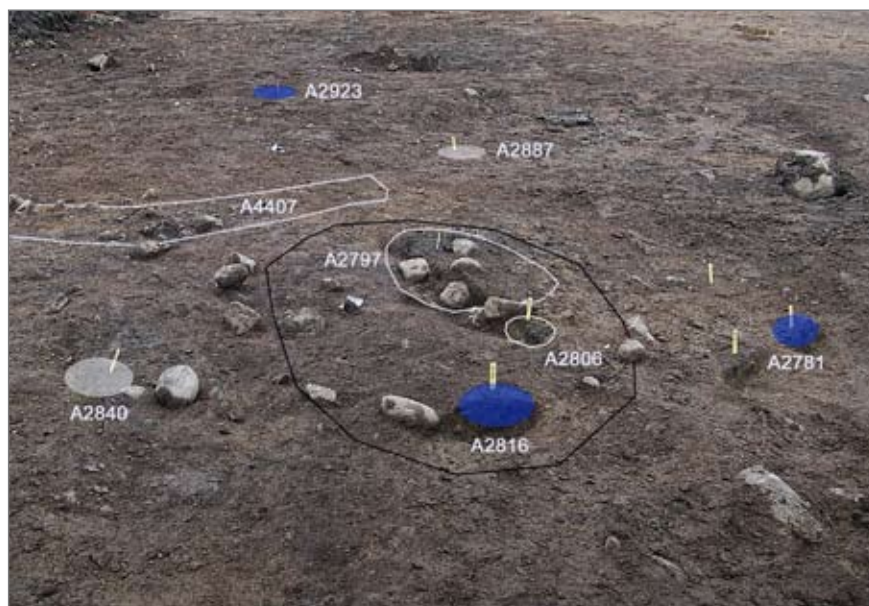
Aktivitetsyta vid A3377

Aktivitetsytan vid lagret A3377 hade en utbredning på cirka 9 x 7 meter (figur 24 och bilaga 6), men även runt denna utbredning fanns anläggningar som kan ha hört till aktivitetsytan. A3377 var ett lager av brungrå humös sand med inslag av bitar av skörbränd sten och kol. I lagret fanns även små fragment av bränd lera. Lagret täckte flera anläggningar och centralt fanns en ränna (A2789), som överlagrades av A3377. Fyllning-

en i rännan var densamma som lager A3377. I rännans norra del låg en sten. Under den sydöstra delen av lagret fanns två anläggningar, ett dubbelt stolphål (A4774) och en grop (A4525). Fyllningen i dessa var något mörkare men liknade i övrigt den i A3377. Direkt öster om lagret fanns en grop (A3418). Söder om A3377 framkom en stensködd grop (A3431).

Runt lagret fanns ytterligare stolphål och gropar. Stolphålen runt A3377 hade liknande fyllning av brungrå humös sand. Stolphålen bildar möjligen en enklare byggnad eller någon annan konstruktion knuten till aktivitetsytan. I A3377 fanns en sten som kan ha ingått i en konstruktion. Runt lagret fanns stenlyft, de stenar som legat här kan tidigare ha ingått i en konstruktion.

Området runt A3377 utgör troligen en aktivitetsyta från förromersk järnålder. Tyvärr ger varken anläggningarna eller de jordprover som analyserats några ledtrådar om vilka aktiviteter som bedrivits här. Jordprover från A3377 och grop A3431 innehöll inga förkolnade fröer eller växtdelar. Fyllningen i grop A3431 visade sig innehålla mycket recent växtmaterial, jorden var nästan att betrakta som förna. I A3431 fanns kol från al och ek, i A3377 fanns kvistar och bark. Lager A3377 har ¹⁴C-daterats till äldre förromersk järnålder, 540–350 f.Kr. (Ua-35851; 2 sigma), och grop A3431

Figur 25. Fotomontage visande den centrala delen av A4805. Lager A4391 är markerad med svart linje, stolphål är blå, övriga anläggningar är markerade med vitt. Foto från söder: Per Falkenström.

övergången mellan förromersk och romersk järnålder, 60 f. Kr.–90 e. Kr. (Ua-35852; 2 sigma).

Lager A3377 har sannolikt skapats vid de aktiviteter som bedrivits här. Ränna A2789 och grop A3418 kan vara anläggningar som använts vid aktiviteterna. A3377 innehöll bitar av kol och skörbränd sten, vilket antyder att det brunnit här. Inom aktivitetensytan påträffades inga eldstäder, däremot finns en härd cirka 3 meter sydöst om A3377. Karaktären på fyllningen i grop A3431 antyder att den möjligen kan vara betydligt yngre än övriga anläggningar och att den har fyllts med lager som innehållit äldre kol. Inga fynd påträffades i A3377 eller den centrala delen av aktivitetensytan, dock fanns slagen flinta i gropar en bit åt söder och väster.

Aktivitetensyta vid A4805

Aktivitetensyta A4805 hade en utbredning på cirka 10 x 5 meter och bestod av ett lager (A4391) och olika anläggningar (figur 25 och bilaga 7).

A4391 utgjordes av ett sammanhängande lager av brungrå siltig, något humös sand, med inslag av kolfläckar och stenar. Kolfläckarna sammanföll med ansamlingarna av stenar, kolet var dessutom mer samlat i den centrala delen där flera kollinser fanns. I den nordöstra delen av A4391 fanns en härd (A2797). Anläggningen utgjordes av ett upp till 0,1 meter tjockt lager av brunsvart sotig, sandig silt och stenar, under detta fanns en kollins. Under kollinsen fanns en grop

fyllt med brungrå grusig sand. Stenarna i och intill härd A2797 var inte eldpåverkade utan verkar ha lagts på senare. Åt söder fanns en mindre nedgrävning (A2806) fylld med brunsvart sotig, sandig silt, kol och stenar, sannolikt utkastlager från en eldstad. A4391 kan ha haft en större utbredning, cirka en meter söder om detta lager fanns en lagerrest (A2769) med liknande fyllning.

Runt lager A4391 fanns ett antal stolphål. Ett stolphål (A2816) var delvis täckt av lager A4391. Stolphålen bildar möjligen en enklare byggnad eller annan konstruktion. Runt lagret fanns även ett antal stenar och gropar som kan vara sten-

lyft. Direkt norr om A4391 fanns den stenfyllda rännan A4407. Den var böjd och löpte bort från A4391 i riktning mot stolphålet A2849. En bit åt öster fanns en grop (A4817). Stenarna i anläggningen och i anslutning till denna hade tydligt blivit deponerade här eftersom den naturliga jordmånen runtomkring bestod av grusig sand och därunder siltig sand som var fri från stenar.

Hur lämningarna ska tolkas är inte helt klart. Troligen utgör A4805 resterna av ett aktivitetsområde bestående av en central yta med en eldstad omgärdad av en mindre byggnad eller ett vindskydd. Rännan har sannolikt haft som syfte att dränera de centrala delarna av ytan. De brungrå kulturpåverkade lagren är sannolikt den centrala arbetsytan inom A4805, de kan vara såväl utkastlager som "golvyta". Lager A4391 antyder att anläggningen använts vid upprepade tillfällen med olika kolfläckar och kollinser i det brungrå lagret som resultat. Det jordprov från lagret som analyserats innehöll en mycket stor mängd träkol. I det jordprovet framkom tretton förkolnade sädeskorn. Av dessa kunde åtta artbestämmas till korn (se nedan). Ett av sädeskornen har ¹⁴C-daterats till äldre bronsålder, 1890–1660 f. Kr. (Ua-35859; 2 sigma). I A4391 fanns ett splitter av flinta som möjligen är bränt (F111). Runt om detta lager påträffades ytterligare ett fåtal fynd av flinta, varav ett avslag med eventuell bruksretusch (F70). Väster om A4805 framkom ett avslag med inhak (F58).

Figur 26. Stolphål i den sydöstra delen av delyta C i profil (A2673 och 4909). Foto: Oscar Ortman.

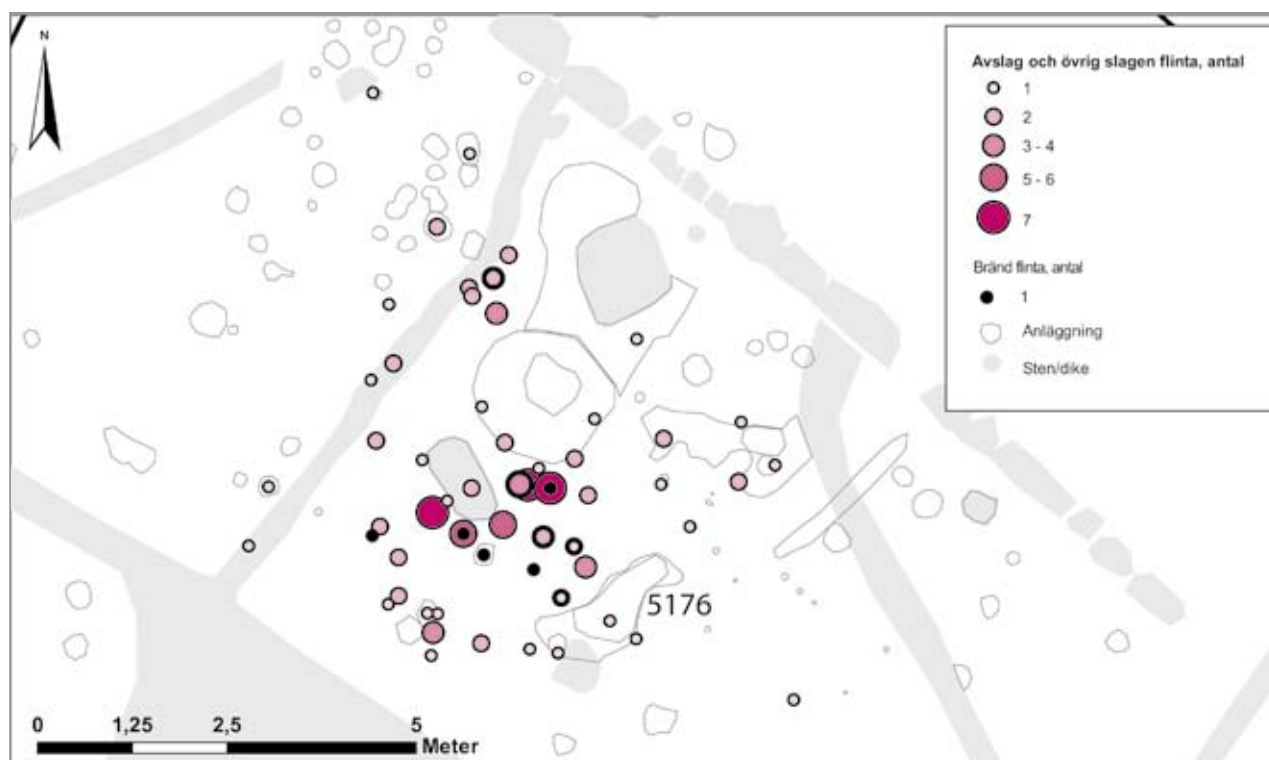
A4805 ger inte intryck av att ha brunnit utan de förkolnade sädeskornen bör ha bränts vid aktiviteter här. Även om det arkeobotaniska materialet är litet kan en tolkning vara att A4805 är en anläggning för rostning eller torkning av korn. De förkolnade kornen kan ha bränts av misstag då de fallit ned i eldstaden.

Lämningar i övrigt inom delyta C

I det sydöstra hörnet av delyta C framkom stolphål, gropar och rännor inom en cirka 20 x 13 meter stor yta (bilaga 8). Stolphålen bildade ingen tydlig konstruktion, det kan dock inte uteslutas att en mindre byggnad faktiskt funnits här (figur 26).

Fynd påträffades endast i anläggningar och kanterna av diken. Bland de fåtal föremål som påträffades fanns främst avslag av flinta men även en kärnyxa (F65). Ytan var påverkad av åkerbruk, matjorden var relativt tunn och delar av anläggningar och fynd kan ha plöjts bort. Ett flertal svackor fyllda med matjord, en del av dem möjliga stenlyft, indikerade att marken tidigare varit ojämnare och även stenigare. En av anläggningarna, ränna A2418, visade sig vid makrofossilanalysen innehålla mycket recent växtmaterial, jorden var nästan att betrakta som förna. I denna anläggning fanns större delen av de fynd som påträffades inom den sydöstra delen av delyta C. Här fanns förutom avslag av flinta även en kärnyxa (F65). En tolkning är att A2418 är en svacka där fynd kunnat ligga kvar utan att störas av sentida åkerbruk.

Det jordprov från ett av stolphålen (A2762) som har analyserats resulterade endast i ett obestämt sädeskorn. Kol från samma stolphål har ¹⁴C-daterats till yngre bronsålder, 910–800 f. Kr. (Ua-35858; 2 sigma).

Figur 27. Fyndspridning för avslag och övrig slagen flinta samt bränd flinta inom den centrala delen av delyta B baserat på antal föremål. Skala 1:100.

I den västra delen av delyta C fanns en ansamling av stolphål med liknande fyllning och i den nordvästra delen ett antal spridda gropar, härdar och stolphål. Lämningarna bildar inga tydliga aktivitetsområden. Vid förundersökningen ¹⁴C-daterades kol från en grop (A4141) till äldre bronsålder, 1540–1410 f.Kr. (Ua-33364; 2 sigma). Ett fåtal fynd av flinta fanns i den västra och nordvästra delen av delyta C, dessa utgjordes främst av avslag men även en kärna (F55).

Fynd

Föremål påträffades som lösfynd och i anläggningar (bilaga 10). Över lag hittades få fynd vid undersökningen. Inga föremål samlades in från raseringsmassorna och de omrörda lagren inom delyta B. De fynd som härrör från denna delyta framkom i anläggningar och de sandiga lager där de äldre lämningarna framträdde (lager A5129 och omgivande/underliggande sand).

Flinta

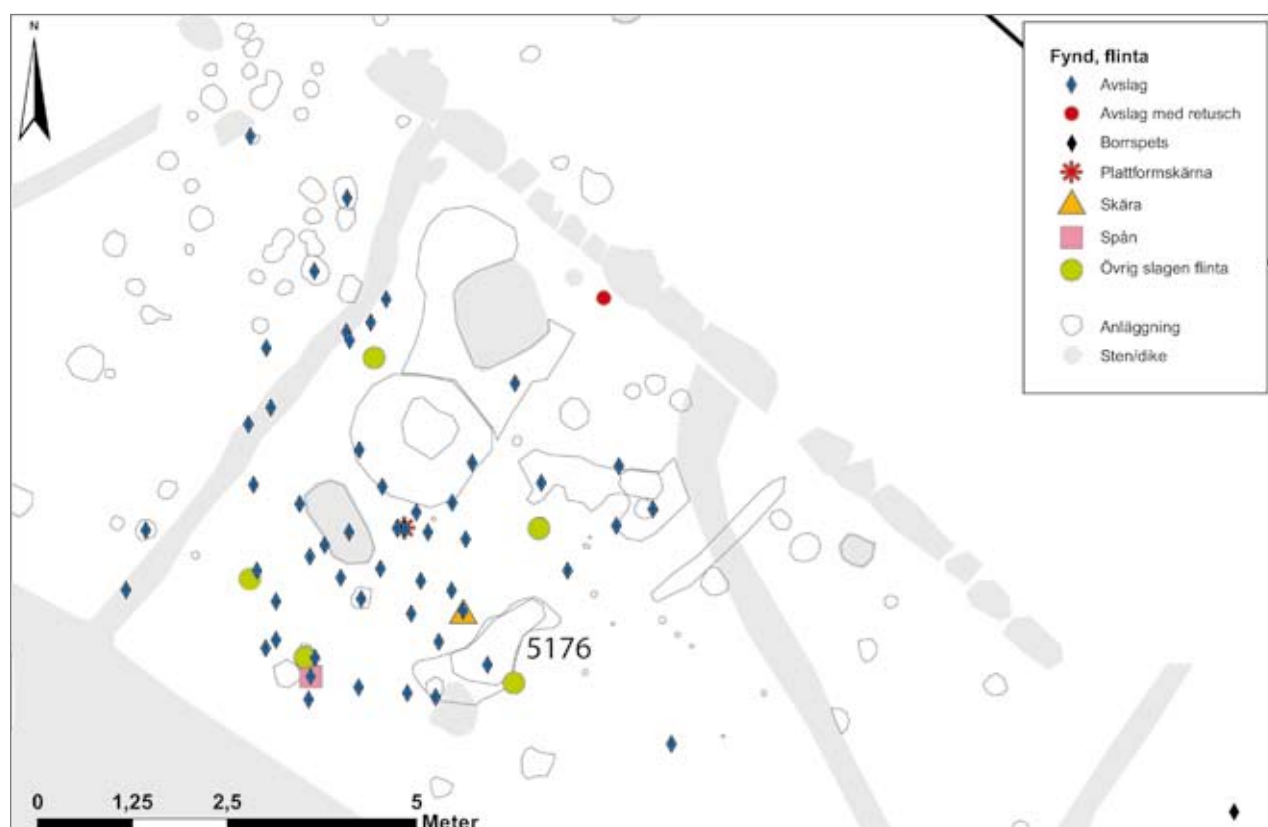
Den största fyndkategorin var flinta, vilket framkom över hela den undersökta ytan. Flintan har sorterats

enligt Göteborgs Arkeologiska Museums sorteringschema för flinta (Andersson et al. 1978).

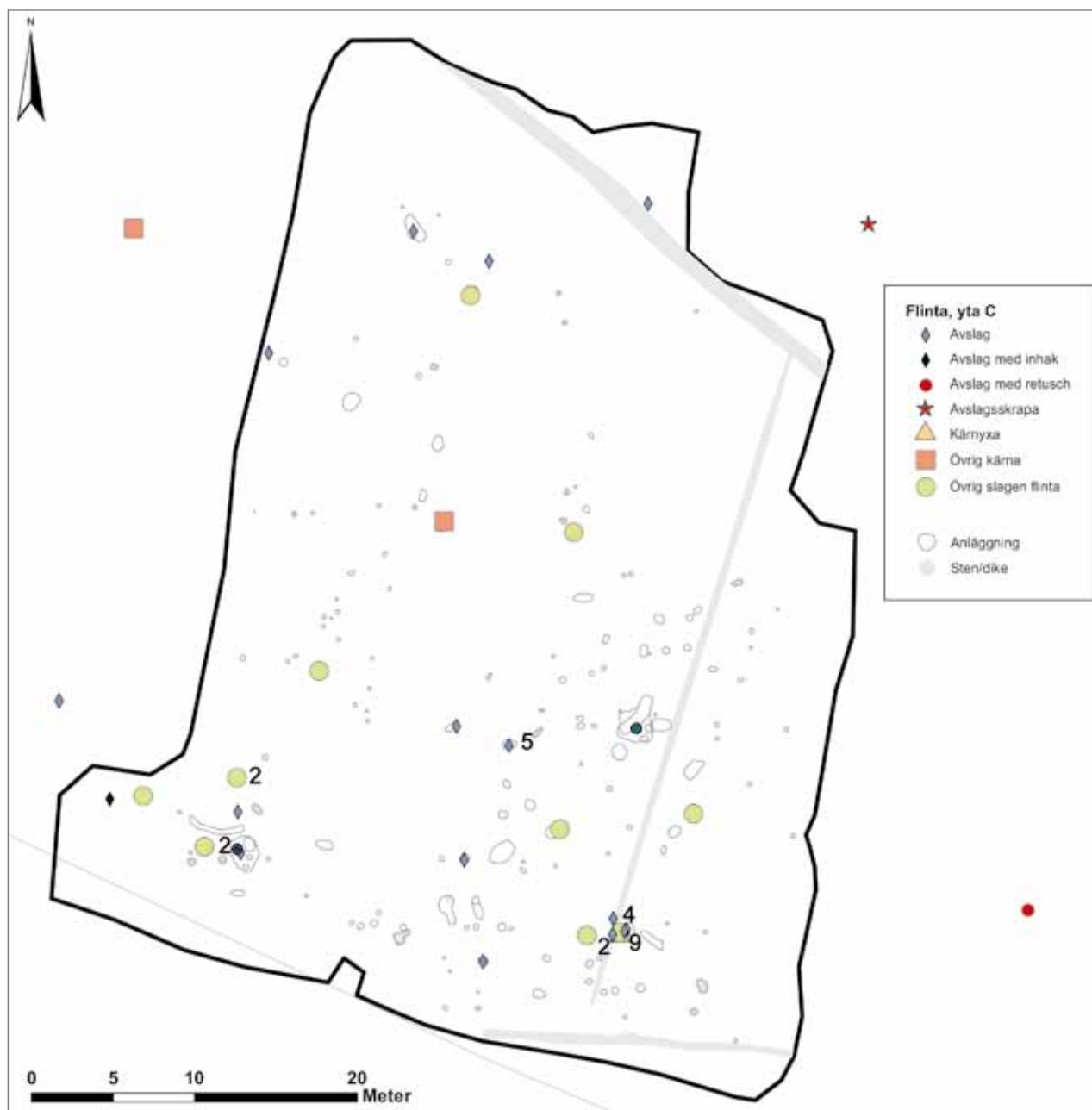
Inom delyta A påträffades en relativt liten mängd flinta, den fanns främst i området runt stenpackning A1171 samt runt och i stenpackning A2. Till största delen utgjordes denna av avslag, sannolikt från tillverkning men här fanns även ett avslag med retusch. En skrapa och ett spån framkom vid A2.

Den största mängden flinta framkom inom delyta B. Här framkom flintan främst i och i anslutning till lager A5129. Ett fåtal fynd framkom i anläggningar. Flintan utgjordes främst av avslag, den största gruppen härrör sannolikt från tillverkning av redskap men här fanns även avslag med retusch. Bland tillverkningsavfallet fanns främst tunna avslag, varav några i tryckteknik. Förutom avslagen fanns även två plattformskärnor och några stycken övrig slagen flinta. Även om flintan kan ha förflyttats av senare aktiviteter kunde en tydlig koncentration av tillverkningsavfall ses nordväst om härden A5176 (figur 27). Avslagets karaktär antyder en datering till senneolitikum–bronsålder.

En borrarps (F126) påträffades i den östra delen av delyta B. Ett spån (F11) med plattformspreparering och stor linsformad plattformrest påträffades i lager

Figur 28. Fördelning av typer av flintföremål inom delyta B baserat på fyndposter (den sydligaste delen av delyta B är ej med på kartan). Skala 1:100.

Figur 29. Fördelning av typer av flintföremål inom delyta C baserat på fyndposter. Siffran intill punkterna anger antalet föremål, ingen siffra anger att fyndposten består av ett föremål. Skala 1:400.

A5129, direkt intill stolphålen A1251 och A1261. En bit av en skära (F6) påträffades i lager A5129. Den var flat-huggen och svagt böjd (figur 30). Skäran motsvarar den typ som Vang Petersen kallar asymmetrisk flat-huggen skära med förtjockad ände. Denna typ av skära finns på norra och västra Jylland där den vanligen dateras till äldre bronsålder (period II–III). Dess form påminner om de asymmetriska skäror av brons som även finns under yngre bronsålder (Vang Petersen 1993:138f).

Fyra avslag och en övrig slagen flinta som hittades i mitten av det mest fyndtäta området i lager A5129 var

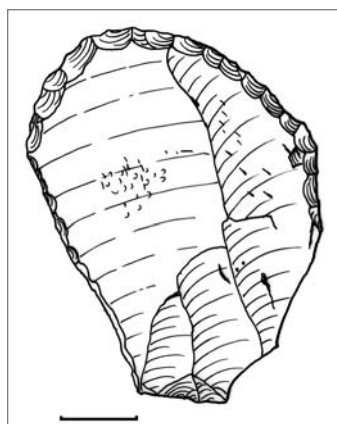
brända. De två kärnorna och två avslag var patinerade, de påträffades spridda i den nordvästra delen av ytan. Borrspetsen och ett avslag från den östra delen av delyta B var svallade (figur 28).

Inom delyta C framkom spridd flinta, med en viss koncentration till området kring aktivitetsyta A4805 och det sydöstra hörnet (figur 29). Mycket av flintan fanns i anläggningar. Den största delen av flintan utgjordes av avslag och övrig slagen flinta. Här fanns även en kärnyxa (F65) och ett avslag med inhak (F58). Två fyndposter innehöll bränd flinta, en utgjordes av

Figur 30. Skärva, F6. Skala 1:1. Illustration: Annette Olsson.

en möjligen bränd flinta och tre innehöll patinerad flinta. Två fynd som framkom vid förundersökningen registrerades, dessa utgjordes av en kärna (F35) och en avlagsskrapa (F10). Kärnan (F35) var svallad och hade rutnätsornering, avlagsskrapan F10

Figur 31. Avlagsskrapa, F10. Skala 1:1. Illustration: Anette Olsson.

var möjligen från senneolitikum eller äldre bronsålder (figur 31). Dessutom framkom ett avslag som sannolikt utgjort ett skärande redskap (F60) då matjorden öster om undersökningsområdet avbanades vid byggarbete.

Kvarts och bergart

En kvartskärna som slagits med både bipolär metod och städ-på-plattformsmetod påträffades centralt inom delyta B. Ett bryne av sandsten påträffades i A4540. I grop A4982 påträffades tre sandstensfragment med okänd funktion, de hade varken slispår eller fördjupningar.

Bränd lera

Endast en fyndpost bränd lera påträffades (F33). Fyndet utgjordes av en bit lerklining, möjligen från en vägg. Det påträffades i Hus 1 vägglinje och kan höra ihop med detta hus.

Keramik

Tre skärvor yngre rödgods, alla från fat, påträffades. En skärva stengods från 1800–1900-talen påträffades. Utöver detta påträffades enstaka bitar yngre rödgods och porslin i raseringsmassorna (se nedan). Det är anmärkningsvärt att så få fynd av keramik gjordes.

Järn

Ett fåtal järnföremål påträffades vid undersökningen. Inga av föremålen ansågs behöva konserveras. Två spikar påträffades, en i den nordvästra delen av delyta B på, en ytligt i lertager A4553. En del av ett beslag påträffades ytligt i kanten av stolphål A5599. I sandlager A4540 påträffades en hästsko och två delar av en ullsax, i samma lager framkom även fönsterglas. I de omrörda lagren inom delyta B fanns ytterligare spikar och ej identifierade järnföremål.

Glas

Äldre fönsterglas påträffades i lager A4540. I det brungrå humösa sandlager som framkom väster om A4553 fanns enstaka bitar äldre fönsterglas. Fönsterglas blev allmänt förekommande vid mitten av 1700-talet. Orsakerna till detta var bland annat lägre pris till följd av inhemsk tillverkning och införandet av nya infattningsmetoder med träspröjsning och kittning (Lindkvist 1988:33).

Det moderna materialet

Mycket tegel fanns i raseringslagren efter den yngsta bebyggelsen. I materialet fanns allt från taktegel och hela tegelstenar till mindre fragment. Detta tegel är sannolikt främst från perioden 1880- till 1960-talen. Även i lagren under raseringsmassorna och ytan nordväst om impedimentet framkom ett fåtal mindre tegelbitar. Endast det tegel som fanns i dessa äldre fyndförande lager och i anläggningar samlades in. Detta material har bedömts men har efter detta kasserats.

Naturvetenskapliga analyser

Makrofossilanalyser

Jordprover från fjorton anläggningar analyserades vid Institutionen för naturgeografi och kvartärgeologi vid Stockholms universitet (bilaga 11). I större anläggningar samlades provet in från botten, i mindre anläggningar var detta dock inte möjligt utan en större del av fyllningen samlades in. En generell iakttagelse var att proverna innehöll förhållandevis stora mängder träkol och rikligt med recent växtmaterial. Proverna från rännan A2418 och gropan A3431 innehöll så mycket färskt växtmaterial att jorden närmast var att betrakta som förna.

I jordprovet från lagret A4391 hittades tretton förkolnade sädeskorn. Av dessa kunde åtta artbestämmas till korn. Tyvärr var kärnorna dåligt bevarade och det

Prov	Anläggning	Typ	Kol från	Lab nr	14C-ålder	Kalibrerat 1s	Kalibrerat 2s	Övrigt
FU 1	A4141	Grop	Al	Ua-33364	3 210 ± 35 BP	1505-1435 BC (68.2%)	1540-1410 BC (92.8%)	Daterad vid förundersökningen
FU 1	A4141	Grop	Björk					Från förundersökningen, ej daterat
FU 2	A1	Stenpackning, lager mellan stenar	Salix					Från förundersökningen, ej daterat
FU 2	A1	Stenpackning, lager mellan stenar	Al					Från förundersökningen, ej daterat
PK 1	A1059	Sotigt lager	Kvist + bark	Ua-35849	2 430 ± 45 BP	550-400 BC (51.7%)	600-400 BC (64.2%)	Obestämd vedart. Kol med försumbar egenålder
PK 2	A1567	Stolphål	Kvist + bark	Ua-35850	820 ± 35 BP	1205-1265 AD (62.6%)	1160-1280 AD (95.4%)	Obestämd vedart. Kol med försumbar egenålder
PK 3	A3377	Mörkt lager/ränna	Kvist + bark	Ua-35851	2 340 ± 35 BP	420-370 BC (59.1%)	540-350 BC (93.9%)	Obestämd vedart. Kol med försumbar egenålder
PK 4	A3431	Stenfylld grop	Al	Ua-35852	1 990 ± 35 BP	40 BC-55 AD (68.2%)	60 BC-90 AD (93.8%)	
PK 4	A3431	Stenfylld grop	Ek					Ej daterat
PK 5	A4223	Stolphål	Ek	Ua-35853	875 ± 45 BP	1050-1090 AD (17.1%), 1150-1220 AD (46.1%)	1030-1260 AD (95,4 %)	
PK 6	A4847	Stolphål	Grenved + harts					Obestämd vedart. Kol med egenålder <20 år, ej daterat
PK 7	A4995	Stolphål	Harts	Ua-35854	930 ± 35 BP	1030-1160 AD (68.2%)	1020-1190 AD (95,4 %)	Kol med försumbar egenålder
PK 8	A5046	Stolphål	Harts	Ua-35855	895 ± 35 BP	1040-1090 AD (26.5%), 1120-1210 AD (41.7%)	1030-1220 AD (95,4 %)	Kol med försumbar egenålder
PK 9	A5226	Stolphål	Grenved	Ua-35856	790 ± 35 BP	1220-1270 AD (68.2%)	1180-1280 AD (95.4%)	Obestämd vedart. Kol med egenålder <20 år
PK 10	A5499	Stolphål	Hassel + björk	Ua-35857	2 690 ± 40 BP	895-865 BC (21.5%), 860-805 BC (46.7%)	920-790 BC (95.4%)	
PK 10	A5499	Stolphål	Ek					Ej daterat
PK 11	A2418	Ränna	Ask					Ej daterat
PK 12	A2762	Stolphål	Ask	Ua-35858	2 695 ± 35 BP	895-865 BC (22.5%), 850-805 BC (45.7%)	910-800 BC (95.4%)	
PK 13	A4391	Lager/konstruktion	Sädeskorn	Ua-35859	3 455 ± 40 BP	1880-1840 BC (18.4%), 1780-1730 BC (27.8%)	1890-1660 BC (95,4 %)	Kol med försumbar egenålder
PK 14	A4817	Grop	Kvist					Obestämd vedart. Kol med försumbar egenålder, ej daterad
PK 15	A5176	Härd	Hassel	Ua-36544	2985 ± 40 BP	1300-1120 BC (68.2%)	1380-1050 BC (95.4%)	
PK 16	A1059	Sotigt lager	Ek					Ej daterat

Tabell 1. Vedartsanalyser och ¹⁴C-prover.

går därför inte att säga om det var skalkorn eller naked korn. Dock är det mest sannolikt skalkorn. I stolphålet A2762 fanns ett obestämt sädeskorn. I lagret A1059 påträffades ett frö av vanlig pilört (*Persicaria lapathifolia*). I stolphålet A4223 fanns ett frö av snärjmåra (*Galium aparine*) och ett av trampört (*Polygonum aviculare*). De ogräsfrön som hittades brukar anses indikera näringsberikad åkerjord.

Från jordproverna plockades förkolnat växtmaterial för ¹⁴C-datering. Detta utgjordes av kvistar och bark, grenved, harts och stamved.

Vedartsanalyser

Förkolnat trä från sju anläggningar har analyserats av Vedlab (tabell 1 och bilaga 12). Dessutom analyserades material från två anläggningar vid förundersökningen 2006. Träslagen utgjordes av al, ask, hassel, ek och salix. Förutom detta fanns även obestämda kvistar och bark med försumbar egenålder samt grenved med låg egenålder.

Al och salix kan ha vuxit på den lägre liggande marken i närheten av Stenunge å. Ask och hassel antyder ett relativt öppet landskap med lövängar. Både ask och ek kan ha använts till stolpar och andra konstruktionsdetaljer i byggnader. Löv från alla dessa träslag kan ha använts som foder.

¹⁴C-dateringar

Tretton prover har ¹⁴C-daterats av Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet (tabell 1 och bilaga 13). Dessutom daterades en anläggning vid förundersökningen 2006. Sammantaget fördelar sig dateringarna på två från yngsta neolitikum-äldre bronsålder (SN-bronsålderns period II), tre dateringar från yngre bronsålder (period IV–V), tre dateringar från äldsta och yngsta förromersk järnålder och fem dateringar från tidig medeltid (1000–1200-tal).

Det kol som har daterats är i flera fall utplockat vid makrofossilanalyser av jordprover. När det gäller stolphålen är det endast två daterade prov som möjligt kan komma från brända stolpar, dessa är ek från A4223 och ask från A2762. Övriga stolphål har daterats med material från förkolnade kvistar och bark, grenar och harts.

Kol från grenar, kvistar och bark är svåra att direkt knyta till en byggnad, utan de motsvarar ett brus av aktiviteter som förekommit inom ytan. Harts kan vara kåda från främst barrträd men även lövträd som brunnit. Hartsfragment kan även vara tjära, av till exempel björk eller tall, som använts på olika konstruktioner. Exempel på detta finns från Eke i Vaksala socken i Uppland, där en boplatz undersöktes av Upplandsmuseet 2003. Jordprover från ett grophus innehöll låga halter av spår av tjärämnen. Detta tolkades som en möjlig indikation på att en träkonstruktion har varit tjärad eller att gran och tall har brunnit i en reducerande miljö (Ölund & Henniuss 2004:28). Innehållet i hartsen från Källungeröd har inte analyserats och det är därför svårt att avgöra vilket träslag den kommer från och vilken funktion den haft. Då det rör sig om mycket små fragment i en kontext med mycket kol är det dock mest sannolikt att hartsen kommer från trä eller bark som brunnit.

Jordproverna från stolphålen inom delyta B var relativt rika på träkol. Lager A5129 som täckte anläggningarna innehöll skörbränd sten och kol. Tillsammans med det faktum att ¹⁴C-dateringarna ligger tätt tyder detta på en större brand inom ytan. Frågan är dock om denna brand inträffade innan Hus 1 byggdes eller utgör slutet för det? Den stora mängden kol i flera av stolphålen antyder att den konstruktion som funnits här har brunnit.

Figur 32. Visning 18 mars 2007 vid Holms stenar (Norum 30). Foto: Mattias Öbrink.

Publik verksamhet

Redan i undersökningsplanen slogs det fast att en satsning på publik verksamhet skulle göras i samband med undersökningen. Söndagen den 18 mars 2007 genomfördes en allmän visning av undersökningen kombinerat med en fornlämningsvandring som utgick från Nestgårdshallen i Doteröd, cirka en kilometer söder om den undersökta ytan. På vägen till Källungeröd besöktes flera av de fornlämningar som finns i området, bland annat Norum 30, Holms stenar (figur 32). Verksamheten bekostades av exploatören, som dessutom bjöd de deltagande på fika efter visningen. Totalt 65 personer deltog.

Göteborgs-posten och ST-tidningen skrev artiklar om undersökningen, Sveriges Radio Väst gjorde ett reportage. Undersökningen presenterades även på Bohusläns museums hemsida.

Källungeröd under 4 000 år

Den plats som idag heter Källungeröd har återkommande använts under 4 000 år, kanske ännu längre. Platsen ligger 35–40 m ö.h vilket innebär att havet drog sig undan redan cirka 9 000 f. Kr. (Pässe 2006).

Över ytan fanns ett fåtal spridda svallade flintföremål; två kärnor, en borrarpspets, avslag och övrig slagen flinta. Även de föremål som enligt FMIS hittats här tidigare, en knacksten, avslag och avfall, har varit lätt till starkt svallat. Materialet bör vara mesolitiskt och hör troligen ihop med Hensbackaboplatsen Norum 37, som låg endast 50 meter söderut.

Från övergången mellan senneolitikum och äldre bronsålder fram till äldsta romersk järnålder finns anläggningar, fynd och dateringar från de aktiviteter som bedrivits här. Inga spår av hus som kan ha hört till en bosättning har påträffats utan platsen verkar ha varit en del av landskapet som återkommande använts för olika sysslor. Det tycks inte heller finnas någon kontinuitet mellan de olika användningsfaserna.

Under tidig medeltid etableras en gård på platsen för det historiskt kända Källungeröd. I det arkeologiska materialet finns spår av vad som kan ha varit delar av bebyggelsen under perioden 1000–1200-talen e. Kr.

Vad hände då efter 1200-talet? Källungeröd är känt från skriftliga källor från år 1568 och framåt. Inga säkra lämningar av senmedeltida eller tidig-historisk bebyggelse påträffades dock. Det är därför oklart om en kontinuitet funnits mellan den tidig-medeltida bebyggelsen och den som omnämns i de

Figur 33. Området runt Källungeröd med rösen, ensamliggande stensättningar och gravfält markerade. Havsnivån omkring 2 000 f.Kr. och 1 500 f.Kr. har markerats (efter Pässe 2006). Skala 1:25 000.

skriftliga källorna eller om gården varit övergiven, till exempel under den medeltida agrarkrisen.

Brons- och järnålder

Landskapet under bronsålder

Källungeröd ligger på norra sidan av en skogsklädd bergsrygg i sluttningen ned mot nutidens Stenunge å. Under bronsåldern har platsen legat drygt en kilometer från havet, på en plats där en flack kustslätt övergick i mer höglänt terräng (figur 33). På höjderna norr och söder om Stenunge ås dalgång finns rösen och ensamliggande stensättningar, åtminstone några av de sistnämnda kan vara från bronsålder.

Vid makrofossilanalyserna av jordprovet från lagret A4391, från äldre bronsålder, påträffades tretton sädeskorn varav åtta är av sädeslaget korn. I stolphålet A2762, som daterats till yngre bronsålder, påträffades ett obestämt sädeskorn. Detta ger indikationer om att odling förekommit i området, eller åtminstone att säd hanterats på platsen under såväl 1 800–1 600-talen som 900–800-talen f. Kr. Den del av en skära, F6, som påträffades är ytterligare en indikation på verksamhet knuten till odling eller hantering av säd under bronsålder. Vedartsanalyserna visade på närvaro av al och björk i äldre bronsålder och ask, björk, ek och hassel i yngre bronsålder. Även om materialet är mycket litet kan det tyda på närvaron av ett relativt öppet landskap med lövängar under yngre bronsålder.

Olika aktivitetsytor

Inga säkra spår av bosättning från bronsålder påträffades. Istället tycks området ha använts för olika aktiviteter. Inom delyta B har flinta slagits. Lager A5129, där de flesta flintor framkom, hör dock sannolikt till de historiska aktiviteterna på platsen, i samband med dessa kan delar av flintmaterialet ha rörts om. En tydlig koncentration av avfall från tillverkning fanns dock inom ett cirka 5 x 5 meter stort område omfattande den västra delen av A5129 samt den gulgrå till bruna sanden utanför detta lager. Flinta fanns även under A5129. Detta område kan utgöra en arbetsyta. I den östra delen av arbetsytan fanns härden A5129. De brända flintor som påträffades framkom relativt samlat i den mest fyndtäta delen av delyta B. Detta kan tyda på en begränsad brand eller att de bränts i en eldstad.

Förutom de svallade flintorna ger flintmaterialet få ledtrådar om när platsen använts och om det skett vid återkommande tillfällen. Avfallsmaterialet kan vara

från senneolitikum–äldre bronsålder. Härd A5129 har daterats till bronsålder period III, även skäran (F10) kan vara från denna tidsperiod. Det är därför möjligt att flinta har slagits här under samma period.

Aktivitetsyta A4805 kan vara en anläggning för rostning eller torkning av korn. De förkolnade kornen har i så fall bränts av misstag då de fallit ned i eldstaden. Ett antal anläggningar som har förslagits ha en liknande funktion har undersökts tidigare. Exempel från Västsverige finns bland annat från Veddige (Ryberg 2006). Torkning på svag värme är en förutsättning för att säden ska kunna förvaras. Säd som torkats vid låg temperatur kan användas som utsäde. Säd som till exempel ska malas kan torkas vid högre temperatur eller rostas (Welinder et al. 1998:161 f).

Sammantaget pekar såväl skäran inom delyta B som aktivitetsyta A4805 på odling och hantering av spannmål. Förhållandet mellan slagplatsen inom delyta B och A4805 är dock oklar. Skäran kan ha deponerats som offer i samband med spannmålshantering eller kanske efter att skörden bärgats. Den kan även ha en koppling till den tillverkning av föremål som skett på platsen.

Dateringen av stolphålet A5499 visar att delyta B även använts under bronsålderns period IV, även om det är osäkert om något av flintmaterialet härrör från samma tid. A5499 kan ha ingått i en konstruktion, som en enklare byggnad eller ett vindskydd. Avsaknaden av ytterligare anläggningar och föremål med samma datering försvårar en tolkning av platsen under yngre bronsålder.

I den sydöstra delen av delyta C daterades ett stolphål till yngre bronsålder. Även här kan anläggningen ha ingått i en byggnad, ett flertal stolphål finns i området men de bildar ingen tydlig konstruktion. Marken här var hårt plöjd och anläggningar kan ha förstörts. Möjligen kan en del av den flinta som framkom här höra till den yngre bronsålderns aktiviteter.

Dateringarna från de två stolphålen inom delyta B och C är nästan samtida och visar att området använts under yngre bronsålder. Möjligen har någon enklare bebyggelse funnits här, ett bränt sädeskorn visar att odling sannolikt förekommit i området. Materialet lämnar dock inte särskilt mycket upplysningar om vilka aktiviteter som bedrivits här.

Landskapet under järnålder

Som nämnts ovan finns ett flertal gravar och gravfält som bör vara från järnåldern i området runt

Kållungeröd (figur 33). I närheten av dessa bör även järnålderns gårdar ha legat. I Kållungeröds direkta närhet finns däremot inga gravar, vilket tillsammans med undersökningsresultaten pekar på att Kållungeröd under äldre järnålder inte varit platsen för en gård utan har använts återkommande för olika aktiviteter.

Makrofossil- och vedartsanalyserna ger tyvärr inte mycket information om landskapet runt Kållungeröd under äldre järnålder. De träd som använts som bränsle är al och salix, vilka kan ha vuxit i närheten av Stenunge å, och ek som kan komma från såväl skogsmiljö som ett mer öppet ängslandskap.

Aktiviteter under järnålder

Två områden med spår av aktiviteter påträffades. Inom delyta A fanns olika lager och en slags eldstad. Stenpackningen kan ha fungerat som ett värmemagasin som värmts upp genom att man eldat på stenarna. Eldstaden hade en möjlig luft- eller rökgång eller utrakningsränna för kol och sot. Bränslet har av proverna att döma utgjorts av kvistar och bark samt al och salix. Ett ogräsfrö från vanlig pilört påträffades i lagret A1059, men det ger ingen information om vad värmekällan använts till. Delar av sanden i golvlagret påminde om fyllningen i gropen A1184. Tyvärr ger detta inte några ledtrådar om vilka aktiviteter som bedrivits här. Kanske har anläggningen använts för torkning eller rökning. De fåtal fynd som fanns, främst av flinta, kan inte knytas till verksamheten.

Inom delyta C fanns en aktivitetsyta runt lager A3377. Möjligen har en mindre byggnad eller annan konstruktion funnits här. Inte heller här är det klart vad för sysslor som bedrivits, men spåren av dem finns i form av ett lager med skörbränd sten och kol. Kanske utgör rännan A2789 en avlång härd som använts vid verksamheten?

Medeltid i Kållungeröd

Medeltida bebyggelse i Bohuslän

Relativt lite är känt om landsbygdens bebyggelse under medeltiden i Bohuslän. Vanligen har det ansetts att bebyggelsen legat på samma platser som de historiskt kända by- och gårdstomterna och att de historiska gårdarnas ursprung finns i sen yngre järnålder eller tidig medeltid. Få by- och gårdstomter har undersökts arkeologiskt i Bohuslän. Ett av skälen till detta är att de flesta ännu är bebyggda och därför endast har berörts i samband med större exploateringar.

Figur 34. By- och gårdstomter som nämns i texten. Skala 1:900 000.

Av de undersökningar som gjorts av by- och gårdstomter har en stor andel varit delundersökningar. Dessa har över lag givit ett relativt magert resultat då endast begränsade ytor har undersökts. Resultaten har

varit svårtolkade och har utgjort ett relativt dåligt underlag för slutsatser (Lindman 2004:10). De delundersökta platserna ger därför inte någon representativ bild av Bohusläns by- och gårdstomter. Vid de tillfällen där hela by- och gårdstomter har undersökts har resultaten kunnat överblickas, och i flera fall har äldre lämningar påträffats i anslutning till eller under den sentida bebyggelsen. Nedan följer en genomgång av by- och gårdstomter som undersökts i Bohuslän och som är intressanta att jämföra med Källungeröd på grund av geografisk närhet eller lämningarnas karaktär (figur 34).

Hammar

Hammars gamla tomt (Norum 210) låg cirka 3 kilometer söder om Källungeröd. Namnet Hammar är belagt första gången i jordeboken från 1568. Platsen undersöktes av Riksantikvarieämbetet UV Väst år 1987. Lämningar fanns inom två delytor på ett impediment som höjde sig över omgivande åkermark. På den södra delytan fanns bebyggelselämningar från främst romersk järnålder och folkvandringstid, samt ett inslag av neolitisk flinta och keramik. Runt ytan fanns även kokgropar från yngre bronsålder. Den norra ytan var platsen för den historiska gården Hammar. Bebyggelselämningar från 1600-talet och framåt påträffades. En härd och en skärvstenspackning daterades till tidig- och högmedeltid, möjligen var även några av de stolphål och odaterade härdar som påträffades samtida. Inget fyndmaterial som pekade på en medeltida bosättning påträffades. Ingen kontinuitet fanns mellan de olika tidsperioderna. Inom ytan fanns även flinta från senneolitikum samt fynd och anläggningar från förromersk–romersk järnålder. Sannolikt har bebyggelselämningar försvunnit vid anläggandet av den sentida bebyggelsen på platsen. Bara enstaka, djupare liggande delar har blivit kvar.

I rapporten tolkas Hammar som en gård som anlagts under medeltidens första hälft, men som ödelagts under agrarkrisen för att sedan återupptas (Schaller Åhrberg & Lönn 1996). Även en genomgång av jordeboksmaterial visar att Hammar kan vara en ödegård från den senmedeltida agrarkrisen som återupptagits under 1500-talet (Framme 1999:54).

Munkeröd

Munkeröd (Norum 217) ligger cirka 2 kilometer sydöst om Källungeröd. Namnet är omnämnt första gången i jordeboken från år 1568. Platsen undersöktes av Riks-

antikvarieämbetet UV Väst mellan 1988 och 1991. I anslutning till platsen för gårdstomten innan skiftet år 1840 påträffades lämningar av bebyggelse från venedeltid–vikingatid. Inom ytan fanns även anläggningar från vikingatid–tidig medeltid. Gårdstomten hade ett atypiskt läge då jordarten utgjordes av finkornig lera. Förhistoriska lämningar i Bohuslän ligger vanligen inte på sådan mark.

De mest anslående lämningarna vid Munkeröd var det område med spår av svedjebruk som undersöktes sydväst om gårdstomten. Ytan tycks ha använts återkommande med periodiska svedjebränningar under hela perioden från tidigneolitikum till äldre medeltid.

Lämningarna vid Munkeröd aktualiserar frågan om möjligheterna att datera platser utifrån dess ortnamn. Inom området fanns betydligt äldre spår av ”röjning” än vad det medeltida, eller möjligen vikingatida, -rödnamnet antyder. Namnet betecknar troligtvis bara den sista röjningsfasen (Lindman 1993).

Stora Sund

Stora Sunds bytomt (Forshälla 310) låg vid Sunningesund väster om Uddevalla. Stora Sund är belagt i skriftliga källor första gången i slutet av 1300-talet i Biskop Eysteins Røde bok. Bytomten låg på krönet och västsluttningen av en flack ås. Jordarterna utgjordes av grus och sand. Platsen undersöktes av Riksantikvarieämbetet UV Väst år 1997. Under resterna av 1700–1900-talets bebyggelse påträffades 24 långhus som ¹⁴C-daterats till neolitisk tid, bronsålder, äldre järnålder, vikingatid, äldre medeltid samt 1500–1700 tal. Några av husen hade legat i souterräng. En relativt liten yta hade återkommande använts för bebyggelse, husen låg tätt och överlappade bitvis varandra. Undersökningsytan var omörd av framförallt senare tiders aktiviteter. Inom den undersökta ytan fanns dessutom ytterligare stolphål tillhörande ej identifierade hus. I rapporten bedöms att åtminstone ytterligare tio hus kan ha funnits här.

Som analysmaterial för ¹⁴C-datering av husen valdes träkol från rester av brända trästolpar och eldstäder. Av husen daterades två till vikingatid–tidig medeltid och två hus till senmedeltid–efterreformatörsk tid. Dessa hus var tvåskeppiga långhus med jordgrävda stolpar, sannolikt har de varit konstruerade i skiftesverksteknik. Ytterligare två anläggningar och en grav daterades till äldre medeltid. Inga lämningar daterades till senmedeltid. Av de fynd som påträffades utgjorde flinta

hälften, bland övriga föremål fanns bland annat fragment av vävtyngder, kritpipor och odaterade järnföremål. I den tidigmedeltida graven fanns textilfragment. Ingen tidigmedeltida keramik påträffades, däremot fanns äldre rödgods (1400–1600-tal) och yngre rödgods (Lindman 1998).

Ramdal, Torpom och Skaveröd

År 2001 undersökte Riksantikvarieämbetet UV Väst tre medeltida gårdar i Hogdal i nordligaste Bohuslän. Alla tre gårdarna är skriftligt omnämnda första gången i slutet av 1300-talet i biskop Eysteins Røde bok. Alla tre gårdarna var dessutom ensamgårdar med relativt perifera lägen.

Ramdal (Hogdal 380) kan antas ha varit den mest betydelsefulla gården av de tre. Gårdstomten låg tätt intill en brant bergssida. Här undersöktes endast en del av gårdstomten. Lämningar från yngre järnålder till nutid påträffades. Ett stort fyndmaterial som kunde dateras till vikingatid och framåt påträffades. Här fanns föremål som sländtrissor, verktyg av järn, nycklar och delar av täljstensgrytor/hällar. Inom ytan undersöktes förutom spåren av 1800–1900-talsbebyggelse ett cirka 12 meter långt och 5 meter brett långhus med väggrännor och ett grophus, båda daterades till högmedeltid.

Torpom (Hogdal 422) låg på en avsats på södra sidan av en mindre bergknalle som höjde sig över åkermarken. Torpom var en medeltida gård som övergavs vid den senmedeltida agrarkrisen och senare återupptogs. Inom den undersökta ytan påträffades lämningar från fem tidsperioder, ingen kontinuitet tycks dock finnas mellan de olika tidsperioderna. Från senneolitikum–bronsålder fanns flinta och anläggningar. Från äldre järnålder fanns ett fåtal lämningar av bebyggelse och skärvor av keramik. Från början av yngre järnålder finns åter tecken på närvaro i form av en härd från folkvandringstid. Härden fanns under de fragmentariska resterna av en grav. En verklig etablering på platsen tycks ha skett under vikingatid–tidig medeltid. Lämningarna av ett uppemot 20 meter långt långhus har daterats till denna tid utifrån huskonstruktionen. Huset representerar sannolikt den medeltida gårdens etablering. Ett fåtal föremål som kan vara medeltida påträffades, till exempel flera knivblad. Ingen medeltida keramik påträffades. De flesta fynden kunde dateras till 1600-talet och framåt, från denna period fanns även rester av bebyggelse i form av syllsten, rester av en spis och golvlager.

Skaveröd (Hogdal 315) låg på en låg bergshöjd med stora ytor berg i dagen, i dess östra del fanns en flack sandig yta. Inom ytan fanns lämningar från mellan-neolitikum till nutid. Jordlagren var mycket tunna och dessutom omrörda av olika aktiviteter under olika tider, fyndmaterialet var därför mycket fragmentariskt. Från mellan-neolitikum framkom anläggningar samt flinta och keramik. Från senneolitikum–äldre bronsålder fanns anläggningar och fynd. Från yngre bronsålder till folkvandringstid fanns anläggningar och fynd, bland annat en hägnad. Lämningar från vikingatid och medeltid fanns på platsen, även om dessa var mycket begränsade och utgjordes av lösfynd. Föremålen utgjordes av kärl och hällar av täljsten, en sländtrissa, ett spänne i brons och starkt fragmenterad keramik. Inom ytan fanns även husgrunder och fynd från 1600–1900-talens bebyggelse. I Skaveröd påträffades även en blästugn för lågteknisk järnhantering med en datering till 1400–1600-talen. Direkt öster om gårdstomten fanns ett område med spår av svedjebruk. ¹⁴C-analyser av kol visar att ytan har svedjats under äldre bronsålder, förromersk järnålder och vikingatid (Lindman 2004).

Ödsmål Byn

Gården Byn (Ödsmål 231:2–4) ligger cirka 2 kilometer norr om Källungeröd. Byn är omnämnd första gången år 1528. Olika delar av den gamla bytomten förundersöktes under 2008 av Bohusläns museum. Endast ett fåtal tydliga lämningar av medeltida eller tidigmodern bebyggelse påträffades, likaså fanns mycket få föremål. Kol från ett antal anläggningar daterades till 1100–1200-tal och 1400-tal, vilket ändå tyder på en närvaro under medeltid. Bland de lämningar som kan tillhöra medeltida bebyggelse fanns bland annat stolphål. Inom området fanns även olika förhistoriska lämningar (Gollwitzer 2009).

Erfarenheter av tidigare undersökningar

Vissa generella drag framträder vid en jämförelse av de by- och gårdstomter som undersökts. Vid flera av platserna finns lämningar från olika tider inom en relativt begränsad yta. De topografiska lägen där bebyggelsen i de flesta fall legat, oftast högre belägna sandiga eller grusiga ytor i anslutning till berg, tycks ha varit de platser man föredragit även under förhistorien. Även om det ofta finns lämningar från olika förhistoriska perioder förekommer kontinuitet mellan dessa sällan.

Den medeltida bebyggelsen har oftast lämnat få spår efter sig. Detta kan bero på flera orsaker. Medeltiden

är en övergångsperiod från en förhistorisk byggnadstradition med takbärande jordgrävda stolpar till hus byggda på stensyll. Husen kan ha haft olika konstruktionsdetaljer som är svåra att spåra, såväl stolphål som stenar och berghällar kan ha använts vid byggnationen. Syllstenar som avlägsnats kan ha lämnat få eller inga spår efter sig. Dessutom kan olika lokala och regionala variationer i byggnadsskick ha funnits redan under tidig medeltid. Skillnader i bebyggelsens karaktär verkar finnas mellan södra och norra Bohuslän. Olika lokala variationer kan även bero på exempelvis topografiska förutsättningar och tillgång på material (Lindman 2004:214f).

Att by- och gårdstomterna ofta varit bebyggda under långa tidsperioder gör det svårt att skilja ut de olika tidernas lämningar. De senaste århundradenas användning har ofta stört de äldre lämningarna. Undersökningarna vid Stora Sund visar att om en stor yta avbanas kan man uppfånga och få överblick över olika lämningar från olika perioder.

Vid flera av platserna har få eller inga daterande medeltida föremål påträffats. Vid undersökningarna i Hogdal konstaterades att fynden påträffades på platser där de legat någorlunda skyddade, som i fickor mellan berghällar. Då lagren var omrörda har det varit svårt att göra fyndspridningsstudier (Lindman 2004:204f). Vid Stora Sund påträffades fynden framförallt i anläggningar. På grund av de omrörda lagren låg fynden inte *in situ* och anläggningarna kunde inte dateras utifrån dessa (Lindman 1998:54). Detta fenomen har även uppmärksammat vid undersökningar av medeltida bebyggelse i andra delar av Västsverige; vid undersökningarna av Berghems by i södra Västergötland konstaterades dessutom att en stor del av fyndmaterialet sannolikt ligger i matjordslagren (Lindman & Stibéus 2000:59).

Vid de lämningar av medeltida landsbygdsbebyggelse som undersökts i Bohuslän har mycket lite keramik påträffats. I Kungahälla har svartgods av olika slag påträffats men keramiken har saknats på de flesta av de medeltida by- och gårdstomter platser som hittills undersökts. Detta kan bero på att få platser undersökts, att lämningarna skadats eller så har keramik till viss del saknats på landsbygden. Det sistnämnda kan vara ett norskt fenomen; i Norge verkar ingen inhemsk keramiktillverkning finnas under medeltiden (Rosén 2004:131).

Undersökningarna av såväl Hammar som Stora Sund visar att bebyggelseämningar från olika perio-

der kan finnas trots brist på föremål från samma tid. Gårdarna i Hogdal å andra sidan visar att även ett fåtal eller inga anläggningar men förekomsten av medeltida fynd kan ses som indikationer på bebyggelse. Ett viktigt källkritiskt problem för tolkningen av flera av de olika platsernas bebyggelsefaser är dock att det oftast bara är en anläggning i varje tänkt hus som daterats.

Vid de flesta av platserna tycks den historiska bebyggelsen ha etablerats under vikingatid–tidig medeltid. Detta har setts som ett tecken på att bebyggelsen expanderar kraftigt under denna tid (Schaller Åhrberg & Lönn 1996:66). Detta skulle kunna visa sig i form av till exempel röjningsbränning innan en fast bebyggelse etablerades, så som i Munkeröd eller Skaveröd. Flera av de undersökta platserna har varit platser som även utifrån ortnamn, belägenheten i de dåtida odlingsbygderna eller omgivande fornlämningsmiljö kan misstänkas vara etablerade vid en expansion under yngre järnålder–tidig medeltid. Frågan är om längre kontinuitet finns vid by- och gårdstomter med intilliggande gravfält i mer centrala lägen i jordbruksbygderna?

Bebyggelsens utformning

Även om medeltiden är en övergångsperiod från ett förhistoriskt byggnadsskick till hus på stengrund tycks den bohuslänska bebyggelsen från tidig medeltid till stor del ha en förhistorisk prägel. Vid undersökningar av medeltida bebyggelse i andra delar av Västsverige har liknande mönster som det i Bohuslän kunnat ses, även här finns dessutom stora variationer i husens utformning och konstruktionsdetaljer (se Lindman & Stibéus 2000:59). En genomgång av de platser med medeltida bebyggelse som undersökts i Halland visar att såväl en-, två- som treskeppiga stolpbyggda hus med jordgrävda stolpar funnits under tidig medeltid. Från omkring år 1200 finns även hus byggda på syllstenar, först på 1500-talet tycks dock tekniken vara fast etablerad. På flera platser finns dessutom kombinationer av byggnadstekniker (Rosén 2004:115ff; Streiffert & Rosén 2004).

Även i andra delar av Skandinavien finns exempel som visar samma fenomen. Katalin Schmidt Sabo har gjort en genomgång av ett antal platser med vikingatid–medeltida lämningar som undersökts i sydvästra Skåne. Under 900-talets andra halva och 1000-talet består bebyggelsen oftast av treskeppiga långhus och i vissa fall även grophus. Under 1100-talet fram till cirka 1200 är variationen i bebyggelsen större. Antalet hus inom gårdstomterna ökar och långhus tycks finnas i tre

olika typer; en-, två-, eller treskeppiga varianter. Under 1200-talet dominerar enskeppiga hus med jordgrävda stolpar (Schmidt Sabo 2001:18 ff). Linda Qviström har gjort en genomgång av undersökta medeltida hus i Uppland. Under framförallt perioden fram till 1200-talet är en-, två-, och treskeppiga stolpbyggda hus vanliga. Redan från den yngsta järnåldern finns en stor variation i byggnadsskicket, vilken även kan vara regionalt betingad inom Uppland (Qviström 2007).

Den tidiga medeltiden är en övergångsperiod från det förhistoriska flerfunktionella långhuset till bebyggelse med ny byggnadsteknik och en ökad funktionsuppdelning på olika hus. I sydvästra Skåne kan man se en uppdelning av olika funktioner på olika hus redan under 1100-talet, en trend som förstärks under 1200-talet (Schmidt Sabo 2001:18 ff). I Mälardalen tycks förändringen ske något tidigare. I Uppland tycks en gradvis förändring i byggnadsskicket genomföras mellan främst vikingatid och 1200-talet. Här sker en övergång från flerfunktionella stolpbyggda långhus till enfunktionshus byggda i knuttimring eller skiftesverk på stensyll (Qviström 2007). Även i Östergötland tycks samma mönster som i Mälardalen finnas (Lindeblad & Tagesson 2005:254 ff).

I Halland tycks utvecklingen mot nya byggnadstekniker och funktionsseparering vara en lång process (jämför med Streiffert & Rosén 2004). I Bohuslän är lite känt om förändringen av bebyggelsen men mycket tyder på en liknande utveckling. I de medeltida norska lagarna finns information om de funktioner som fanns på en medeltida gård. Detta innebär dock inte nödvändigtvis att en fristående byggnad har funnits för varje funktion. Hus med såväl äldre som nyare byggnadsteknik och med såväl en som flera funktioner samlade under samma tak tycks ha existerat samtidigt. Dessutom tycks det inte finnas någon entydig koppling mellan ny byggnadsteknik, som knuttimring, och enfunktionshus (se Carlsson 2007:107 ff och däri anförd litteratur). Det arkeologiska materialet visar att det samtidigt som långhusen lever vidare ibland finns småhus med olika funktioner. Vid flera av undersökningarna har det dock på grund av lämningarnas fragmentariska karaktär varit svårt att avgöra vilken funktion olika hus eller delar av hus haft.

Det har diskuterats varför förändringen mot en funktionsuppdelning skedde. Denna diskussion ska inte återges här men bland de orsaker som nämnts finns funktionella, knutna till byggnadsteknik eller agrar ekonomi, och förändringar av sociala strukturer

på såväl samhälls- som hushållsnivå (för diskussion se Qviström 2007).

Den eldstad som har ansetts vara den vanliga i Bohuslän under medeltiden var en öppen golvhärd. Den kunde vara utformad som en stenpackning eller ha en inramning av sten, kantställda hållar eller en karm av trä fylld med lera eller stenar (Carlsson 2007:50 ff). Bedömt utifrån de arkeologiska undersökningar som gjorts tycks flera olika varianter av eldstäder ha förekommit i den medeltida bebyggelsen i Bohuslän och Västsverige. Vid Berghem och Stora Sund påträffades långsmala anläggningar fyllda med skärersten. Stenarna kan ha fungerat som en slags värmemagasin (Lindman & Stibeus 2000:37). Vid flera platser har dessutom ett slags eldstäder bestående av runda eller ovala lerplattor av obränd lera, i flera fall i anslutning till en större flat sten, påträffats (Lindman 2004:219). Utöver dessa har även härदार, härdpallar och gråstensspisar påträffats. I Halland tycks eldstäder i allmänhet inte vara bevarade i den tidigmedeltida bebyggelsen (Rosén 2004:127). Att eldstäder inte påträffas kan bero på att de byggts på ett sätt som inte lämnar spår i marken och att ytorna som undersökts varit omrörda.

Det medeltida Källungeröds ursprung

Någon gång under tidig medeltid etableras en bosättning i Källungeröd. Platsen hade använts under förhistorien men någon kontinuitet finns inte. Ort-namnet antyder att gården var en del av en agrar expansion under vikingatid och tidig medeltid. Janken Myrdal menar att den tidigmedeltida expansionen av odling och bebyggelse nästan alltid skedde i områden som tidigare varit utnyttjade för insamling av hö eller löv till foder (Myrdal 1999:27 f). Gundela Lindman är inne på liknande tankar i sin bok om svedjebruk i Västsverige. Hon menar att -rödnamnen betecknar skogsområden som återkommande användes för odling, bete och lövtäkt. Detta har skett i någon slags kretslopp; efter röjning av skogen och odling kan markerna ha använts som betesmark och skottskog, varefter de återgått till att bli skog. Efter en längre eller kortare tid återupprepades aktiviteterna. Först under vikingatid-tidig medeltid har permanent bebyggelse etablerats och namnen som rödjorna överfördes då till dessa (Lindman 2005).

Hur landskapet såg ut vid Källungeröd när gården etablerades vet vi inte, men resultaten av makrofossil- och vedartsanalyserna antyder att det runt år 1200 kan ha funnits gödslade åkrar och lövängar här. Detta

skulle kunna tala för att markerna redan tidigare använts som till exempel lövängar med bete och lövtäkt av någon annan bebyggelseenhet. Det vill säga den typ av område som Myrdal nämner.

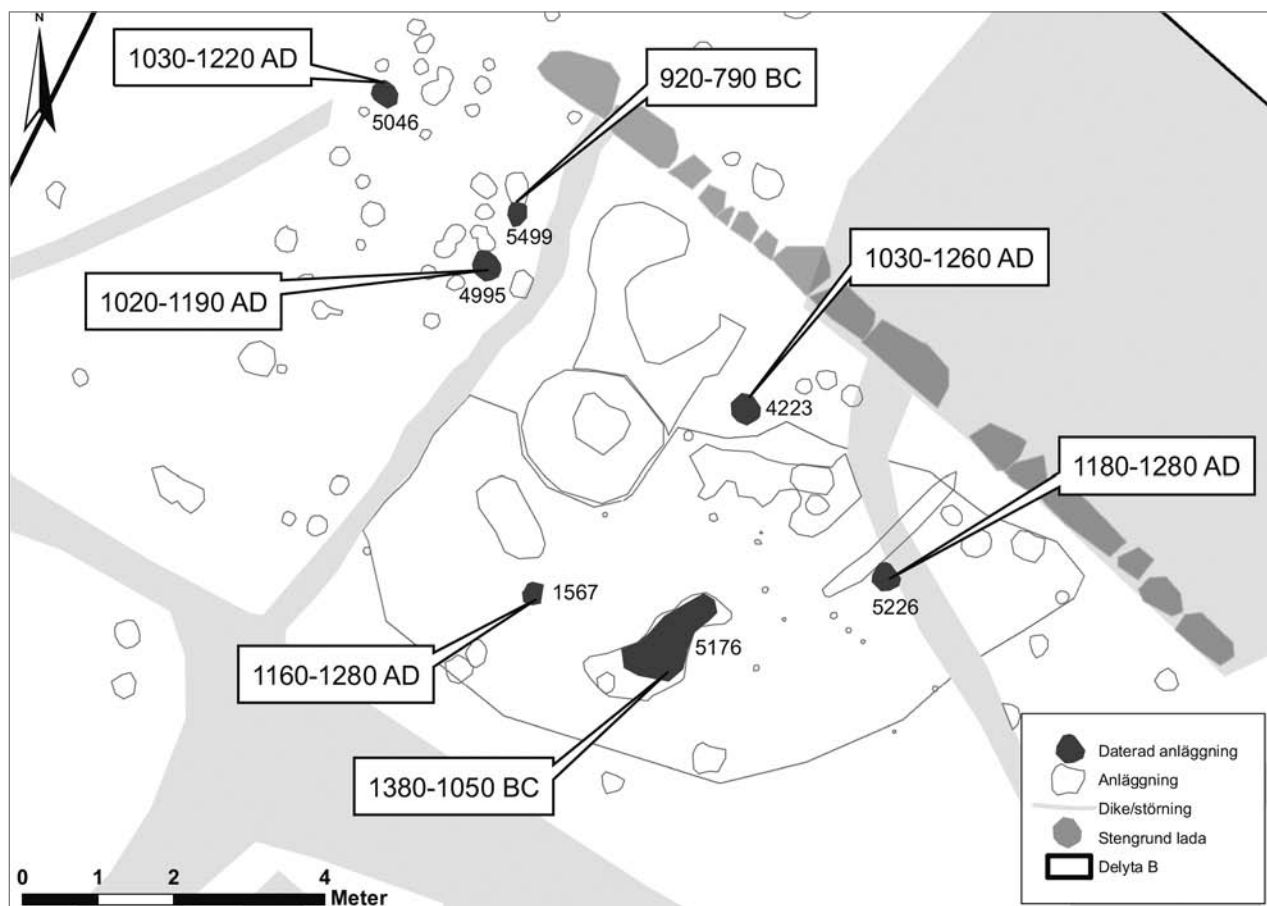
En kombination av befolkningsökning samt nya redskap och arbetsmetoder var några av förutsättningarna för nyodlingen under tidig medeltid (Myrdal 1999:29f). Även förändringarna i samhället under vikingatid till medeltid kan ha bidragit till nyodlingen. Ett exempel på detta är den möjliga koppling mellan träldomens upphörande och bosättningarna med -rödnamn som Lindman beskriver. Träldomen började avskaffas i en långsam process från slutet av 900-talet. En del av den bebyggelseexpansion som ägde rum under vikingatid–tidig medeltid kan ha inbegripit befriade trälarna som skaffade sig en egen boplats. Kanske fick dessa bosätta sig på platser som tidigare använts för återkommande ”röjningar” och därmed redan var namngivna som sådana (Lindman 2005:111f). Runt Källungeröd finns fler historiskt kända gårdar som kan vara etablerade under perioden från vikingatid till tidig medeltid.

Användningen av landskapet

Tyvär gav inte makrofossilanalyserna av jordprover från de anläggningar som kan dateras till medeltid särskilt mycket information om hur området använts. Endast i en anläggning, stolphål A4223, påträffades frön av näringsälskande ogräs; snärjmåra och trampört. Detta ger inte mycket information om odlingen men ogräsen kan antyda en närvaro av näringsberikade åkrar. Fröerna kan även komma från växter som vuxit på gårdstomten, exempelvis i en gödselstack.

Ytterligare information går att få från vedartsanalyserna där ek och hassel påträffades. Även om materialet är mycket litet kan hassel antyda ett relativt öppet landskap med lövängar. Löv från till exempel hassel kan ha samlats in och använts som foder. Eken kan komma från skogsmiljö men kan även ha vuxit i ett mer öppet ängslandskap.

Vid undersökningarna av lämningar från 0–500 e.Kr. i Uppåkra utanför Lund framkom rikligt med förkolnad grenved i de makroprover som analyserades. Vedartsanalyser av grenveden visade att den främst kom från ask och hassel, och i mindre utsträckning

Figur 35. ¹⁴C-dateringar från delyta B. Samtliga dateringar är kalibrerade med 2 sigma. Skala 1:100.

från ek, Pomoideae (hagtorn, rönn och vildapel) och sälg. Ask, hassel och ek är de trädslag som i historisk tid använts för lövfoder. Tillsammans med förekomsten av stamved från bland annat hassel visar detta att lövtäkt bedrivits och att närmiljön kan ha varit präglad av hamlade träd (Regnell 2001).

Kanske visar även vedartsanalyserna från Kållungeröd att lövtäkt har bedrivits. Efter att djuren ätit bladen kan kvarvarande grenar och kvistar ha använts som bränsle. Ett antal fragment av förkolnade kvistar och grenar påträffades i jordproverna. Dessa skulle kunna vara rester av lövfoder från olika arter av träd. Runt den medeltida gården kan det ha funnits hamlade träd.

Bebyggelsen

På platsen för 1800-talets ladugård och gårdsplan framkom lämningar av bebyggelse i form av stolphål. Datering från fem stolphål ligger i intervallet 1020–1280 e. Kr. Åtminstone ett treskeppigt hus har funnits här, Hus 1. Mängden av stolphål antyder att detta byggts om eller att fler hus funnits här. Troligen hör lager A5129 till de historiska aktiviteterna på platsen. Dessutom kan ytterligare bebyggelse och platser för olika delar av gårdens aktiviteter ha legat runt det område där stolphålen påträffades. Då stora delar av gårdstomten hade omrörda jordlager var det tyvärr svårt att uppfånga detta vid slutundersökningen.

Möjligen finns en viss kronologisk skiktning i de bebyggelselämningarna. Bland anläggningarna fanns skillnader i fyllningskaraktär, placering och datering. Stolphålet A4995 kan tänkas tillhöra antingen ett äldre hus eller en äldre fas av Hus 1.

De flesta stolphål hade en fyllning som innehöll bitar av kol och skörbränd sten. Den mängd kol som fanns i de jordprover som analyserats antyder minst en brand, i flera fall tycks även själva stolparna ha brunnit. En del av stolphålen hade dock en fyllning som antyder att de såväl grävts som tagits ur bruk innan en större brand. Andra bör tillhöra konstruktioner som uppförts innan en större brand på platsen, men som sedan brunnit.

Dateringarna från de stolphål som med säkerhet tillhör Hus 1 ligger mycket nära varandra i tid. De överlappar varandra mellan 1180–1220 e. Kr. med 2 sigmas sannolikhet och ligger i intervallet 1210–1220 e. Kr. med 1 sigmas sannolikhet (figur 35). Det kol som finns i dessa stolphål bör komma från samma brand. Som diskuterats ovan är det dock osäkert om denna brand inträffade innan Hus 1 byggdes eller utgör slutet för det.

Branden på 1200-talet kan mycket väl utgöra slutet för Hus 1, argument för detta är inte bara de samstämmiga dateringarna från flera av stolphålen utan även det faktum att inga yngre dateringar finns.

Hus 1 har haft en konstruktion med jordgrävda inre stolpar. Längs den nordöstra långsidan verkar även stenar ha använts som underlag för väggen. Hus 1 är ytterligare ett exempel på att den tidigmedeltida bebyggelsen i Bohuslän, liksom den som undersökts i Halland, kan ha olika utseende med såväl en-, två- som treskeppiga stolpbyggda hus och inslag av syllstenar.

Funktioner i hus 1

Tyvärr ger inte undersökningens resultat särskilt mycket information om de olika funktioner som funnits i husen eller på gårdstomten. Fynd som kan knytas till den medeltida bebyggelsen saknas, inte heller finns någon identifierad samtida eldstad. Men som visats ovan är bristen på konstruktioner och fyndknappheten något som återkommer vid flera av de platser som undersökts i Bohuslän. Möjligen kan block T4609 ha ingått i en eldstad. Det markfasta blocket låg inom Hus 1 och var delvis eldpåverkat.

Den storlek och form Hus 1 har haft motsvarar de treskeppiga långhus från tidig medeltid som påträffats i sydvästra Skåne. Där tycks de treskeppiga husen från 1100-talet vara uppemot 25 meter långa och 5–6 meter breda och ha konvexa eller raka väggar. De är uppdelade i minst två rum varav ett med eldstad, ibland har tre rum kunnat urskiljas. I enstaka fall finns antydning till ett loft vid någon av gavlarna (Schmidt Sabo 2001:19f). I Halland tycks den tidiga medeltidens långhus ha tydliga rumsindelningar, en grundplan med tre rum är vanlig. Antagligen har de rymt flera funktioner under samma tak (Rosén 2004:126f). Hus 1 kan ha varit ett flerfunktionellt hus med såväl stalldel som bostadsdel. Även om ingen tydlig funktionsuppdelning kunnat identifieras finns tecken på att en rumsuppdelning funnits. I Hus 1 fanns stolphål, pinnhål och rännen som kan vara rester av väggar eller andra avdelare mellan olika utrymmen.

I jordproverna framkom grenar, kvistar och bark. Dessa kan vara rester av lövfoder som återanvänts som bränsle eller brunnit vid en brand. I stolphålet A4223 påträffades frön av näringsälskande ogräs, dessa kan komma från växter som vuxit i en gödselstack i anslutning till huset. Detta kan vara tecken på att en stalldel funnits i Hus 1.

I flerfunktionella hus från bronsålder och järnålder tycks stalden utmärka sig genom konstruktionsdetaljer, som bland annat tätare ställda stolpar än i bostadsdelen och att marken lutar för dränering samt en hög ansamling av makrofossil (Olausson 1998:28 ff). Dessa slutsatser kan på grund av de yngre dateringarna och det knappa materialet inte appliceras på lämningarna i Kållungeröd. En vågad spekulation kan ändå vara att den sydöstra delen av Hus 1 varit stall. Sydöst om stolphålspar A1567/A4223 var det tätare mellan stolphålen och här fanns pinnhål som kan ha ingått i konstruktioner. Kanske utgör stolphålen och pinnhålerna rester av bås eller hägnader i ett fähus? Marken sluttade dessutom lätt åt öster. Om en bostadsdel funnits i Hus 1 har kanske denna legat i den nordvästra delen. Bostadsdelen har då utgjorts av ett cirka 6 x 5 meter stort rum. Block T4609 har legat i det sydöstra hörnet av detta rum. Nordväst om en bostadsdel kan ett mindre förrådsutrymme ha funnits. Vid en genomgång av bebyggelse från yngre järnålder och tidig medeltid i Halland konstaterar Jörgen Streiffert att boningsrummen varit 30–50 kvadratmeter och 5–6 meter långa oberoende av i vilken byggnadsteknik huset byggts (Streiffert 2005:129 ff). Storleken på den möjliga bostadsdelen i Hus 1 passar väl in i detta mönster.

Kållungeröd efter 1200-talet

Som nämnts ovan finns få spår av platsens bebyggelse mellan 1200-talets dateringar och kartan från 1822. På 1930-talets ekonomiska karta och skifteskartan låg bebyggelsen på samma plats och hade ungefär samma nordväst–sydöstliga orientering som den tidigmedeltida. Kanske har bebyggelsen legat på samma plats åtminstone sedan 1500-talet, vad återstår då av denna?

De stenar och stenlyft som fanns inom delyta B kan vara resterna av bebyggelse. Även en del av stolphålen (som A3060 och A3061) kan tillhöra bebyggelse yngre än 1200-talet. Lerlager A4553 kan vara rester av en golvyta, kanske intill en eldstad. Block T4609, de skörbrända stenarna intill och även den flata sten som låg i ytan av A5081 kan ha ingått i en eldstad. Den stora gropen A5081 bör ha haft en funktion i något skede.

Lämningarna är fragmentariska och eventuella byggnaders utbredning har inte identifierats. Ytan och material från den bör dessutom ha återanvänts. Fyndmaterialet ger få ledtrådar till möjliga bebyggelsefaser. Undantaget är de trärester och äldre fönsterglas som

pekar på en byggnad från 1700-talet eller senare, möjligen den som kan ses på skifteskartan.

De bebyggelselämningar och terrasseringsar som fanns vid slutundersökningen verkar i stor utsträckning vara anlagda från 1800-talets andra hälft och framåt. De 300 åren mellan 1500-talet och 1800-talets stora byggnadsaktiviteter har lämnat få spår efter sig.

Resultat gentemot undersökningsplanen

Inför slutundersökningen formulerades de målsättningar som nämnts under metod ovan. I stort sett har de kunnat uppfyllas. Materialet ger, med undantag av ”boplatsers inre struktur”, ytterligare kunskaper inom de inriktningar som formulerats i Bohusläns museums program för arkeologisk kunskapsutveckling. Även platsens pedagogiska potential kom att utnyttjas vid visningen och i reportagen i olika media.

I främst två fall avvek resultatet från det förväntade. De lämningar som fanns inom delyta B visade sig vara från 1000–1200 och 1800–1900-talen. Inga tydliga lämningar fanns från perioden däremellan. Inför undersökningen bedömdes att aktivitetsytan inom delyta A kunde vara lämningarna av en mindre byggnad med spis, kanske från historisk tid, inga dateringar fanns dock från förundersökningen. Vid slutundersökningen konstaterades att lämningarna innehöll en eldstad men dateringen av kol härifrån gav en betydligt äldre datering, yngsta bronsålder–äldsta förromersk järnålder.

Metodmässigt har undersökningen genomförts och dokumenterats i enlighet med de metodval som formulerades innan undersökningen. Att stora delar av undersökningen gjordes under vinterhalvåret försvårade förutsättningarna för att undersöka lämningarna med önskad noggrannhet. Undersökningen av lämningarna inom delyta A gjordes i början av januari 2007 i kraftigt regn. Undersökningarna av delyta B inleddes den 6 februari, men fick avbrytas på grund av kyla och dåligt väder. När resterande del av delyta B samt C undersöktes var vädret bättre, men fuktig mark och frost påverkade undersökningens förutsättningar. Det hade varit önskvärt att sälla fyllningen i de anläggningar och lager som fanns inom delyta B. Endast en liten del av lagren sällades, främst på grund av vädrets och årstidens förutsättningar.

Materiallets potential

Lämningarna från Källungeröd ger ytterligare kunskap om ett område där många tidigare undersökningar genomförts. Sammantaget ger undersökningarna en god bild av Norums socken under förhistorien och under historisk tid, om gravar, större och mindre boplatser samt olika landskapsrum. Källungeröd är ett exempel på en plats som man troligen varken bott eller begravt sina döda på, men som ändå varit en del av det kulturlandskap som den förhistoriska människan rört sig i och använt sig av.

Platsen ger ytterligare kunskap om den medeltida landsbygdsbebyggelsen i Bohuslän både när det gäller landskapets användande och bebyggelsens utseende. Resultaten från Källungeröd kan även bilda utgångspunkt för en diskussion kring de metoder som används vid undersökningar av denna typ av platser. Efter tidigare undersökningar av by- och gårdstomter har en av de viktiga lärdomarna varit att en stor sammanhängande yta bör tas upp för att de olika lämningar som finns ska kunna urskiljas. Det kan även vara så att delar av lämningarna finns i matjordslagren (som föreslås i Gollwitzer 2009).

Fyndmängden i Källungeröd var mycket liten. Så har även fallet varit vid tidigare undersökningar av by- och gårdstomter i Bohuslän. Frågan är dock om platserna verkligen är fyndtomma eller om annorlunda undersökningsmetoder skulle kunna bidra till att fler föremål påträffas? I samband med undersökningarna vid Berghem konstaterades att en del av fyndmaterialet sannolikt finns i matjorden (Lindman & Stibéus 2000:59).

För att utveckla by- och gårdstomtsarkeologin tycks alltså undersökningar av matjordslager vara en möjlig väg. Då spåren av bebyggelse kan vara svårtolkade är det viktigt att ha möjligheter att särskilja olika faser. Det blir därmed viktigt att kunna göra många ¹⁴C-dateringar. Ett av problemen på flera av de platser som undersökts är att få anläggningar i den identifierade bebyggelsen daterats.

Slutsatser

Vid undersökningen av fornlämningarna Norum 36, 253, 305 och 306 framkom lämningar från bronsålder till medeltid inom tre delytor. På platsen fanns även rester av 1800–1900-talens bebyggelse. Platsen verkar ha använts återkommande under förhistorien för olika aktiviteter, dock ej som boplatser. Först under tidig medeltid har en bosättning grundats här.

Relativt få fynd framkom, flinta var den dominerande föremålskategorin. Inga fynd som med säkerhet kan knytas till den medeltida bebyggelsen framkom. Ingen kontinuitet tycks finnas mellan de olika användningsfaserna. En frågeställning inför undersökningen var vilka strukturer som hade bevarats från olika tidsperioder. Lagren inom gårdstomten var bitvis mycket omrörda. De historiska lämningarna hade störts av framför allt 1800- och 1900-talens aktiviteter. Där gårdsplanen legat fanns välbevarade lämningar, i övrigt saknades de i princip helt. Då 1000–1200-talets bebyggelse konstruerats med djupa stolphål kunde dessa återfinnas. Förutom de anläggningar som grävts ned i marken fanns få lämningar. Inga lämningar som säkert kan dateras till perioden mellan tidig medeltid och 1800-talets början påträffades dock och frågan är om dessa legat här och under vilka perioder gården varit bebyggd.

Två ytor med lämningar från äldre bronsålder påträffades. Inom den centrala delen av Källungeröds historiska gårdstomt (delyta B) fanns slagen flinta och en härd. I den östra delen av undersökningsområdet fanns en aktivitetssyta (A4805) med anläggningar och brända sädeskorn. Möjligen kan de tolkas som en tillverkningsplats för flintverktyg och en anläggning för rostning eller torkning av korn.

Två ytor med dateringar till yngre bronsålder påträffades, även dessa inom delyta B och C. Lämningarna omfattar stolphål, gropar och rännor, men inga fynd kan med säkerhet knytas till denna period. Möjligen har någon enklare bebyggelse funnits inom de två ytorna.

Två ytor med lämningar från förromersk järnålder påträffades direkt nordväst om gårdstomten (delyta A) och inom delyta C. De innehöll lager med spår av bränder och utgör sannolikt rester av olika aktivitetssytor.

Inom Källungeröds gamla gårdstomt påträffades ett treskeppigt långhus från tidig medeltid, Hus 1, med dateringar i intervallet 1020–1280 e. Kr. Huset hade en förhistorisk karaktär, det utgjordes av ett långhus med jordgrävda stolpar.

Platsen ger ytterligare kunskap om den medeltida landsbygdsbebyggelsen i Bohuslän. De mönster som setts vid tidigare undersökningar av by- och gårdstomter i Bohuslän finns även i Källungeröd. Platsen etableras under perioden vikingatid–tidig medeltid, men även förhistoriska lämningar finns under och runt de historiska. Liksom på flera av de platser som tidigare undersökts runt om i såväl Västsverige som i det

övriga landet har den tidigmedeltida bebyggelsen en förhistorisk karaktär; den utgjordes av långhus med jordgrävda stolpar. Även om likheter finns mellan de tidigmedeltida husen tycks även skillnader finnas i byggnadsskick. Detta kan vara betingat av att tidsperioden innehåller förändringar av såväl byggnadstekniker som inre organisation av gårdarna.

Precis som många andra by- och gårdstomter som undersökts i Bohuslän är Kållungeröd vad man skulle kunna kalla en marginell bebyggelse. Den har vid

etableringen legat i randen av det bebodda landskapet och har tidigare sannolikt använts som någon slags extensivt landskapsrum med återkommande röjningar och betesdrift. Kanske är det i detta ljus man ska se de olika förhistoriska lämningar som fanns inom ytan. Kanske representerar dessa en plats i landskapet som använts återkommande vid boskapsskötsel, odlingsverksamhet eller särskilda sysslor som man av olika skäl inte gör hemma på gården?

Referenser

Litteratur

- Andersson, S., Rex Svensson, K. & Wigforss, J. 1978. *Sorteringsschema för flinta*. Fyndrapporter 1978. Göteborgs Arkeologiska Museum, Göteborg.
- Axelsson, S. & von Arbin, S. 2005. *Program för arkeologisk kunskapsutveckling*. Bohusläns museum Rapport 2004:36, Uddevalla.
- Carlsson, H. 2007. *Bohuslänska gårdar som form och funktion – en fördjupad analys*. Kulturhistoriska dokumentationer nr 22. Bohusläns museum, Uddevalla.
- Eboskog, M. 2005 a. *Arkeologisk förundersökning. Stenung 4:177, RAÄ 267, Norums socken, Stenungsunds kommun*. Bohusläns museum Rapport 2005:26, Uddevalla.
- Eboskog, M. 2005 b. *Arkeologiska utredningar. Naturgasprojektet. Inför anläggande av naturgasledning genom södra Bohuslän. Ytterby, Håltå, Solberga, Jörlanda, Spekeröds, Norums och Ödsmåls socknar, Kungälv och Stenungsunds kommuner*. Bohusläns museum Rapport 2005:73. Uddevalla.
- Framme, G. 1999. *Jordrannsaking och skatteläggning i Bohuslän 1662-1666*. Skrifter utgivna av Språk- och folkminnesinstitutet, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg 4, Göteborg.
- Gollwitzer, M. 2009. *Förundersökningar i kopparödlans land – I samband med planarbete på Perstorp Oxo. Arkeologiska förundersökningar, Ödsmål 14:1, 14:2, 18, 116, 231:1, 231:2, 231:3, 231:4, 395, 396, 397, 398 och 400, Sanden 6:5 m.fl., Ödsmåls socken, Stenungsunds kommun*. Bohusläns museum Rapport 2009:8, Uddevalla.
- Janzén, A. 1972. *Ortnamnen i Göteborgs och Bohuslän VI. Ortnamnen i Inlands Nordre härad. 1. Bebyggelsenamn*. Institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg, Göteborg.
- Johansson, A. & Ytterberg, N. 2006. *Norum 5, Doteröd 2:1, Norums socken, Raä 30 och 31. I: Ytterberg, N. (red.). Naturgasprojektet. Arkeologiska förundersökningar inför anläggandet av en naturgasledning genom södra Bohuslän. Arkeologiska förundersökningar, Ytterby, Håltå, Solberga, Jörlanda, Spekeröds, Norums och Ödsmåls socknar*. Bohusläns museum Rapport 2006:21, Uddevalla. s. 246–254.
- Jonsäter, M. 1979. *Provundersökning av blivande industriområden. Norums och Ödsmåls socknar, Stenungsunds kommun, Bohuslän*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer Rapport 1979:9, Stockholm.
- Lindeblad, K. & Tagesson, G. 2005. *Byn och staden. Stora Ullevi och Linköping. I: Kaliff, A. & Tagesson, G. (red.). Liunga. Kaupinga. Kulturhistoria och arkeologi i Linköpingsbygden*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter 60, Stockholm. s. 236–281.
- Lindman, G. 1993. *Svedjebruket i Munkeröd. Ett exempel på periodiskt svedjebruk från yngre stenålder till medeltid i Södra Bohusläns kustland*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter 3, Stockholm.
- Lindman, G. 1998. *Stora Sund. Arkeologisk undersökning av en bohuslänsk by. Arkeologiska undersökningar för motorvägen Lerbo–Torp. Del 5*. Riksantikvarieämbetet och Bohusläns museum. Riksantikvarieämbetet UV Väst Rapport 1998:2, Kungsbacka.
- Lindman, G. (red.). 2004. *Gårdar från förr. Nordbohuslänsk bebyggelsehistoria utifrån arkeologiska undersökningar av tre medeltida gårdar*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter 56, Stockholm.
- Lindman, G. 2005. *Svedjebrukets roll i västsvensk agrarhistoria*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter 68, Mölndal.
- Lindman, G. & Stibéus, M. 2000. *Berghem – arkeologisk undersökning i en vikingatida-medeltida by i Viskans dalgång. Västergötland, Berghems sn, Berghem 16:5, fornlämning RAÄ 87*. Riksantikvarieämbetet UV Väst Rapport 2000:5, Kungsbacka.
- Lindkvist, I. 1988. *När husen fick glasögon. Om fönsterglasets historia*. Carlssons bokförlag, Stockholm.

- Myrdal, J. 1999. *Jordbruket under feodalismen 1000–1700*. Det svenska jordbrukets historia Band 2. Natur och Kultur/LTs Förlag, Borås.
- Nielsen, Y. 1885. *Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger og reiseoptegnelser 1574–1597. Udgivne efter offentlig foranstaltning ved Dr. Yngvar Nielsen*. A. W. Brøgers Bogtrykkeri, Kristiania.
- Olausson, M. 1998. ”Säg mig hur många djur du har...” Om arkeologi och stallning. I: Engelmark, R., Viklund, K. & Linderholm, J. (red.). *Fähus från bronsålder till idag. Stallning och utgångsdrift i långtidsperspektiv*. Skrifter om skogs- och lantbrukshistoria 12, Nordisk museets förlag, Stockholm. s. 28–56.
- Ortman, O. 2007. *Antikvarisk kontroll. Källungeröd 1:2. Norums socken, Stenungsunds kommun*. Bohusläns museum Rapport 2007:17, Uddevalla
- Pässe, T. 2006. Landskapets och vegetationens förändringar. Området mellan Nordre älv och Stenungsund. I: Ytterberg, N. (red.). *Flyktiga förbindelser. Arkeologiska undersökningar inför den nya gasledningen Göteborg – Stenungsund*. Kulturhistoriska dokumentationer nr 21. Bohusläns museum, Uddevalla. s. 180–208.
- Qviström, L. 2007. Från långhus till stuga. Medeltida byggnadslämningar vid E4-undersökningarna. I: Göthberg, H. (red.). *Hus och bebyggelse i Uppland, delar av förhistoriska sammanhang*. Arkeologi E4 Uppland – studier, Volym 3. Riksantikvarieämbetet UV GAL, Societas Archaeologica Upsaliensis och Upplandsmuseet, Uppsala. s. 219–231.
- Regnell, M. 2001. Gård, åker och äng – den centrala platsens triviala bas. I: Larsson, L. (red.). *Uppåkra – Centrum i analys och rapport. Uppåkrastudier 4*. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8, no. 36, Lund. s. 113–122.
- Rosén, C. 2004. *Stadsbor och bönder. Materiell kultur och social status i Halland från medeltid till 1700-tal*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skrifter 53. Lund Studies in Medieval Archaeology 35, Stockholm.
- Ryberg, E. 2006. *Vägen till Veddige. Huslämningar och annat från neolitikum och skiftet bronsålder/järnålder*. Halland, Veddige socken, Veddige 33:3, RAÄ 258. Riksantikvarieämbetet UV Väst Rapport 2006:5, Mölndal.
- Schaller Åhrberg, E. & Lönn, M. (red.). 1996. *Hammar. Ett boplatsoområde från senneolitikum till nittonhundratals. Arkeologi längs väg E6 i Bohuslän 1986–1989. Del 5*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska resultat UV Väst 1996:15, Kungsbacka.
- Schmidt Sabo, K. 2001. *Vem behöver en by? Kyrkbeddinge, struktur och strategi under tusen år*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skrifter 38. Med bidrag av Brorsson, T., Elfwendahl, M., Pettersson, C. B. & Sundberg, K., Stockholm.
- Streffert, J. & Rosén, C. 2004. *Förhistoriska och medeltida lämningar i Lannekulla. Arkeologisk undersökning i samband med projektering av ny järnvägssträckning. Halland, Landa socken, Lannekulla 20:1, RAÄ 35:1 och 35:3*. Riksantikvarieämbetet UV Väst Rapport 2004:31, Mölndal.
- Streffert, J. 2005. *Gårdsstrukturer i Halland under bronsålder och äldre järnålder*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skrifter 66, GOTARC. Series B, Gothenburg archaeological theses NO. 39, Mölndal.
- Vang Petersen, P. 1993. *Flint fra Danmarks oldtid*. Høst & Søns Forlag, Köpenhamn.
- Welinder, S., Pedersen, E. A. & Widgren, M. 1998. *Jordbrukets första femtusen år 4000 f.Kr.–1000 e.Kr*. Det svenska jordbrukets historia Band 1. Natur och Kultur/LTs Förlag, Borås.
- Åhman, E. 1979. *Fornlämning 35, 36, 37, stenåldersboplatser Vedkullen 1:1 och 1:5, Kollungeröd 1:2, Norums sn, Bohuslän. Arkeologisk undersökning 1975*. RAÄ och SHM Rapport 1979:7, Stockholm.
- Öbrink, M. 2007. *Källungeröds gamla tomt. Arkeologisk förundersökning, Norum 36 och 253, Källungeröd 1:2, Norums socken, Stenungsunds kommun*. Bohusläns museum Rapport 2007:9, Uddevalla.

Ölund, A. & Henniuss, A. 2004. *Ytterbacken och Eke. Två järnåldersboplatser vid Samnan. Undersökningar för E4, Raä 220 & 307, Vaksala socken, Uppland*. Upplandsmuseet Rapport 2004:10, Uppsala.

Otryckta källor

ATA (Antikvarisk-topografiska-arkivet), dnr 7845/74. Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

FMIS, Digitala Fornminnesregistret. Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

Kartor

Ekonomisk karta 1938; 32 Stenungsund NO.

N84-23:1 Kållungeröd nr 1, storskifte på inägor 1822.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr:	431-59871-2006
Västarvet dnr:	NOK 935-2006
Västarvet pnr:	A360
Intrasisprojekt:	BM07A360001
Fornlämningsnr:	Norum 36, 253, 305 och 306
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Stenungsund
Socken:	Norum
Fastighet:	Källungeröd 1:2
Ek. karta:	7193
Läge:	X 6446.390, Y 1267.035
Meter över havet:	35–40
Koordinatsystem:	RT90 2.5 gon V
Höjdsystem:	RH70
Uppdragsgivare:	Borealis AB, 444 86 Stenungsund
Ansvarig institution:	Bohusläns museum
Projektledare:	Mattias Öbrink
Fältpersonal:	Per Falkenström, Linnea Nordell (publik verksamhet), Oscar Ortman och Mattias Öbrink, Bohusläns museum samt David Johansson, Stene entreprenad AB (grävmaskin)
Konsulter:	Mats Regnell, Inst. för naturgeografi och kvartärgeologi, Stockholms universitet (makrofossilanalys), Vedlab, Glava (vedartsanalys), Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet (¹⁴ C-analys)
Fältarbetstid:	8–10 januari, 6–7 februari och 13–30 mars 2007
Arkeologtimmar:	368
Undersökt yta:	3 540 m ²
Arkiv:	Bohusläns museums arkiv
Fynd:	Förvaras i Bohusläns museums magasin (F.nr: 1–164). UM nr 29229.

Figurförteckning

Figur 1. Utsnitt ur GSD-Röda kartan/Fastighetskartan med platsen för undersökningen markerad.

Figur 2. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan med platsen för undersökningen markerad. Skala 1:20 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2009-06-01. Dnr 601-2009/1604.

Figur 3. Karta visande undersökningsområdet, delytor A, B och C samt när de undersöktes. Skala 1:1 500. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2009-06-01. Dnr 601-2009/1604.

Figur 4. Norum 36 sedd från sydöst, hösten 2006. Foto: Mattias Öbrink.

Figur 5. Storskifteskarta från 1822. Den historiska gårdstomtens bebyggelse är rödfärgad (N84-23:1 Källungeröd nr 1).

Figur 6. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan, Stenungsunds kommun, med översikt över undersökningsområdet samt närliggande fornlämningar markerade. Skala 1:10 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2009-06-01. Dnr 601-2009/1604.

Figur 7. Kokgrop Norum 299 efter att halva anläggningen undersökts. Foto: Oscar Ortman.

Figur 8. Oscar Ortman och Per Falkenström undersöker lämningarna under Källungeröds gårdsplan. Foto: Mattias Öbrink.

Figur 9. Delyta A sedd från söder innan undersökningen. Foto: Mattias Öbrink.

Figur 10. Översiktsplan över delyta A med olika anläggningar markerade. Skala 1:400.

Figur 11. Per Falkenström undersöker stenpackning A1171. Foto från nordväst: Mattias Öbrink.

Figur 12. Översikt över lämningar från 1800–1900-talen i Källungeröd. Skala 1:1 500.

Figur 13. Detalj visande Källungeröds gårdstomt från ekonomiska kartan från 1938, rektifierad mot digitala fastighetskartan (2,5 gon V). Den bebyggelse som påträffades vid undersökningen har markerats med vit skuggning. Skala 1:1 500.

Figur 14. Ladans välbevarade stengrund på den södra längsidan. I bakgrunden syns betonggolvet i ladans östra del. Foto från nordväst: Mattias Öbrink.

Figur 15. Jordkällare T5319. Foto från väster: Mattias Öbrink.

Figur 16. Schaktad yta med störningar inom delyta B. Skala

1:250.

Figur 17. Översikt över den östra delen av det mörka sandlagret (A5129) under gårdsplanen. Delar av ytan var över-svämmad när bilden togs. Foto från väster: Mattias Öbrink.

Figur 18. Översiktsplan över den centrala delen av delyta B med lämningar som nämns i texten markerade. Skala 1:200.

Figur 19. Rekonstruktionsförslag för dubbelt stolphål (A5029). Illustration: Mattias Öbrink.

Figur 20. Grop A5081 markerad med vit genomskinlig yta och bakom denna lerlager A4553 markerat med vit linje, och block T4609. Till höger syns stolphål A4223. Foto från sydväst: Mattias Öbrink.

Figur 21. Fotomontage visande Hus 1. Stolphål som ingår i huset har vit markering. Foto från nordväst: Mattias Öbrink.

Figur 22. Stenar, stenlyft och anläggningar som kan utgöra rester av bebyggelse. Skala 1:200.

Figur 23. Översiktsplan över delyta C med de olika delar som nämns i texten och ¹⁴C-daterade anläggningar markerade. Skala 1:800.

Figur 24. Översiktsfoto över området runt A3377 efter att det undersökts. Foto från söder: Oscar Ortman.

Figur 25. Fotomontage visande den centrala delen av A4805. Lager A4391 är markerad med svart linje, stolphål är blå, övriga anläggningar är markerade med vitt. Foto från söder: Per Falkenström.

Figur 26. Stolphål i den sydöstra delen av delyta C i profil (A2673 och 4909). Foto: Oscar Ortman.

Figur 27. Fyndspridning för avslag och övrig slagen flinta samt bränd flinta inom den centrala delen av delyta B baserat på antal föremål. Skala 1:100.

Figur 28. Fördelning av typer av flintföremål inom delyta B baserat på fyndposter (den sydligaste delen av delyta B är ej med på kartan). Skala 1:100.

Figur 29. Fördelning av typer av flintföremål inom delyta C baserat på fyndposter. Siffran intill punkterna anger antalet föremål, ingen siffra anger att fyndposten består av ett föremål. Skala 1:400.

Figur 30. Skära, F6. Illustration: Annette Olsson.

Figur 31. Avslagskrapa, F10. Illustration: Anette Olsson.

Figur 32. Visning 18 mars 2007 vid Holms stenar (Norum 30). Foto: Mattias Öbrink.

Figur 33. Området runt Källungeröd med rösen, ensamliggande stensättningar och gravfält markerade. Havsnivån

omkring 2 000 f.Kr. och 1 500 f.Kr. har markerats (efter Pässe 2006). Skala 1:25 000.

Figur 34. By- och gårdstomter som nämns i texten. Skala 1:900 000.

Figur 35. ¹⁴C-dateringar från delyta B. Samtliga dateringar är kalibrerade med 2 sigma. Skala 1:100.

Tabellförteckning

Tabell 1. Vedartsanalyser och ¹⁴C-prover.

Bilagor

Bilagor 9–13 medföljer den tryckta rapporten på CD.

Bilaga 1. Schaktplaner för delytor A-C

Bilaga 2. Ägare till gården Källungeröd

Bilaga 3. Aktivitetsyta inom yta A

Bilaga 4. Den yngsta bebyggelsen

Bilaga 5. Hus 1

Bilaga 6. Aktivitetsyta vid A3377

Bilaga 7 Aktivitetsyta A4805

Bilaga 8. Lämnings i det sydöstra hörnet

Bilaga 9. Anläggningstabeller

Bilaga 10. Fyndtabeller

Bilaga 11. Makrofossilanalyser

Bilaga 12. Vedartsanalyser

Bilaga 13. ¹⁴C-dateringar

Bilagor till Kållungeröd

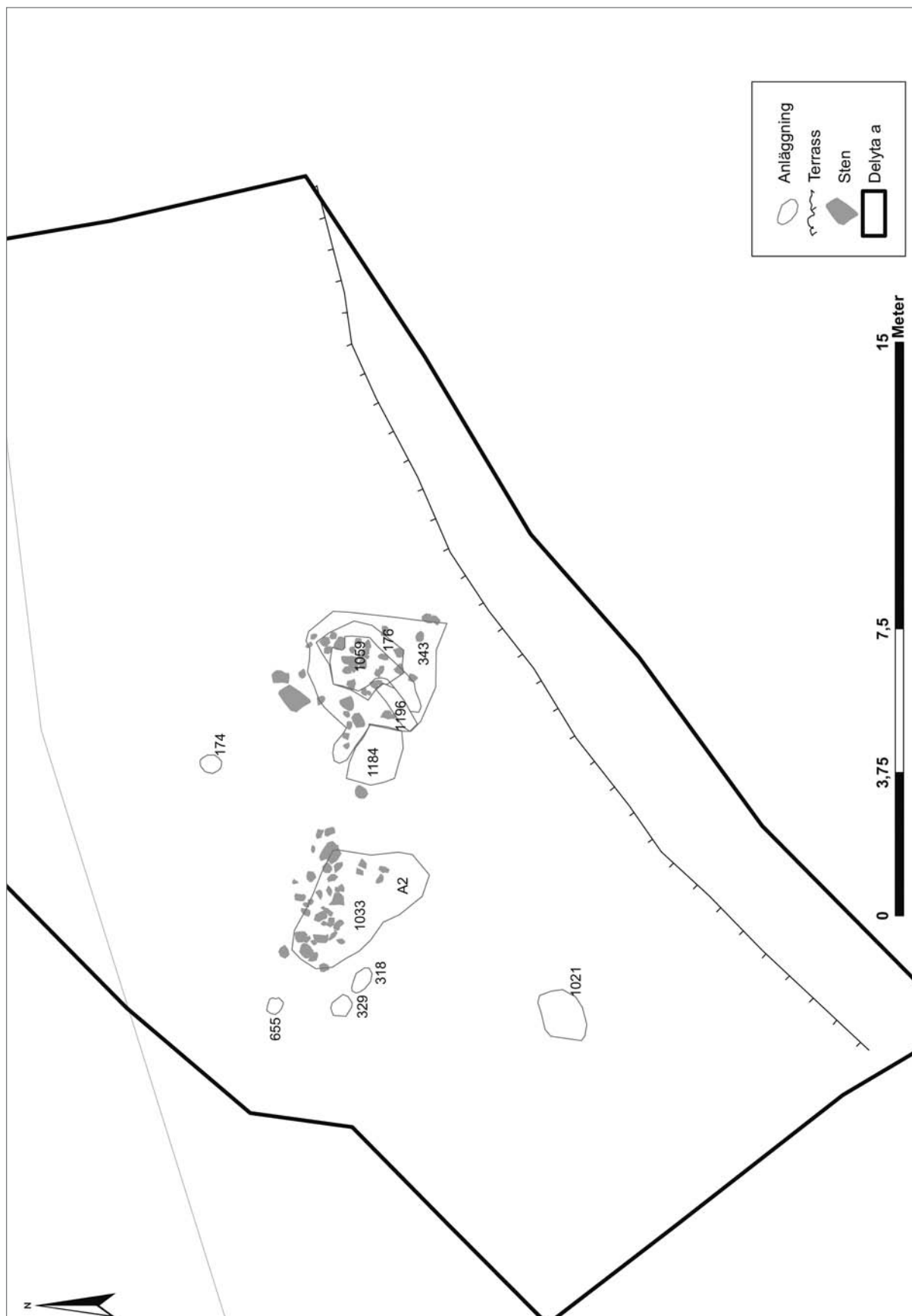
En gård från medeltid med lämningar från bronsålder och järnålder

Arkeologisk slutundersökning

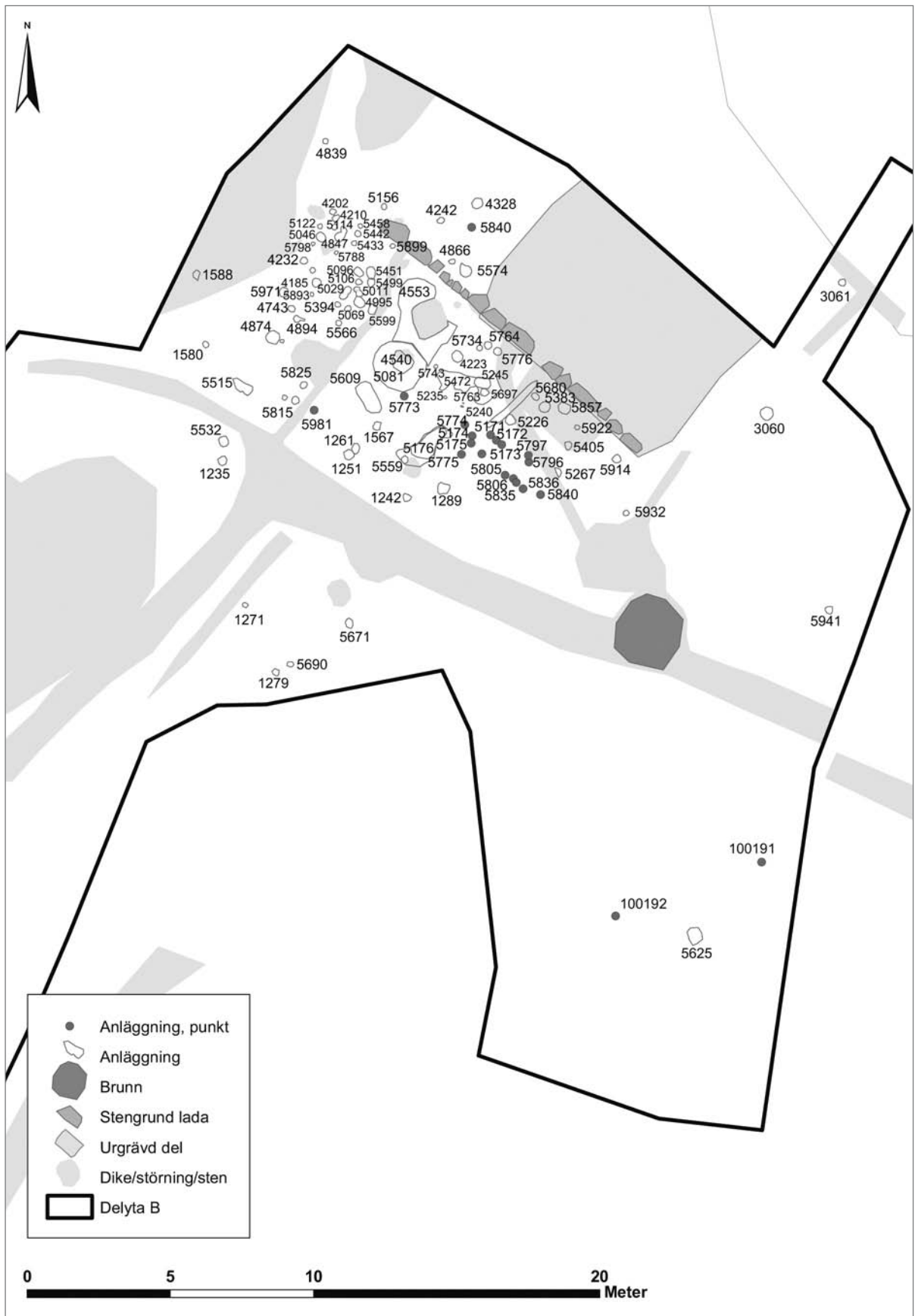
Norum 36, 253, 305 och 306, Kållungeröd 1:2, Norums socken, Stenungsunds kommun

Bohusläns museum Rapport 2009:24

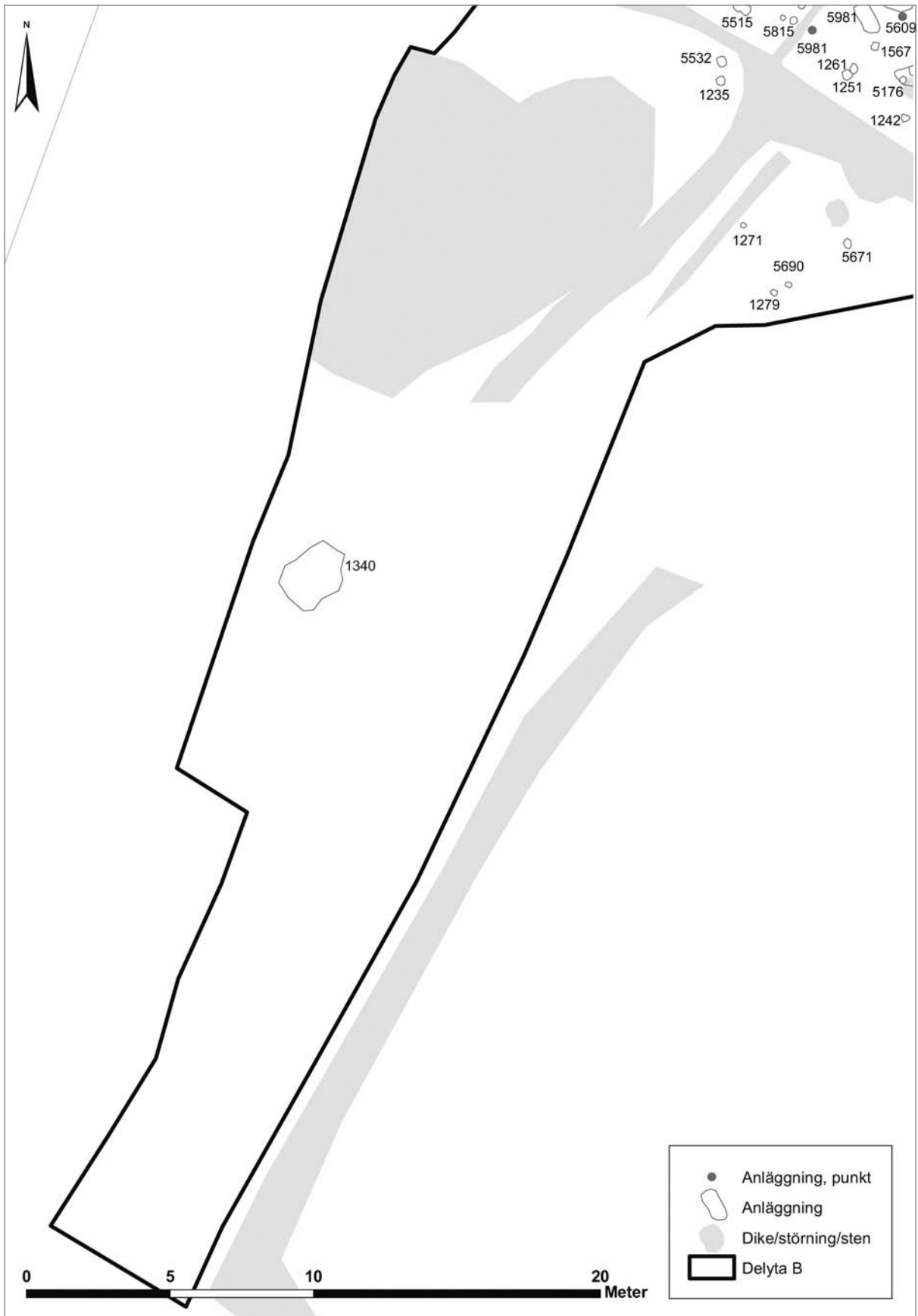
Bilaga 1. Schaktplaner för delytor A-C

Delyta A. Skala 1:150.

Delyta B, norra delen. Skala 1:200.

Delyta B, södra delen. Skala 1:200.

Bilaga 2. Ägare till gården Källungeröd

Ägare till gården Källungeröd.

Sammanställning av Evald Andreasson, Stenungsunds hembygdsförening.

1/4 hemman skattegård av ålder.

År 1573 bor det på denna gård en bonde vid namn Oluff.

1580 heter bonden Järup.

1625 heter han Thord Thordsen.

1659 är ägaren Thore Torssen.

1669 har det kommit en ny bonde på Kollungeröd han heter Olof Olsson.

1680 är det fortfarande samma bonde här.

1684 har det åter kommit ett nytt namn här, Arvid.

År 1700, 1703, 1720 och 1725 säger längden att bondens namn är Olof.

1748 års mantalslängd säger att ägaren nu heter Sven Olsson troligen son till förre ägaren, Olof.

1752 dito ägare.

1766 års längd visar att gården nu åter bytt ägare hans namn är Bernt Andersson, har två söner Anders och Magnus.

1772 samma ägare endast sonen Magnus nu kvar i hemmet.

1780 samma som förut.

Enligt 1795 års husförhörslängd skall ägaren av gården Kollungeröd nu heta Magnus Svensson kan icke vara son till Bernt Andersson då inte efternamnet stämmer dock hade Bernt en son som hette Magnus. Magnus Svensson var född 1759 gift med Ellica Björnsdotter även hon född 1759 hade sönerna Bernt född 1787 och Olaus född 1790 samt dottern Anna Christina född 1793. Magnus Svensson avlider 1805, änkan och barnen brukar gården. 1815 var troligen Ellica Björnsdotter död då hon inte längre finnes i längden. 1819 står sonen Olaus för gården, han var då gift med Olena Larsdotter hon var född 1795.

Redan år 1822 har det kommit en ny ägare till gården, han hette Marcus Olsson han var född 1797 gift med Olena Hermansdotter född 1798, den gamla släkten var 1825 helt borta.

Marcus Olsson avlider i början av 1830-talet, änkan Olena Hermansdotter gifter om sig med Johannes Bertsson som inflyttar från Tjörn 1834. Olena har med sin första man Marcus Olsson en son Herman Marcusson född 1830 samt en dotter Anna Britta Marcusdotter född 1823. Med sin andre man Johannes Bertsson hade Olena en son Andreas Johannes född 1835 och en dotter Elisabeth född 1838.

I 1840 års husförhörslängd säges det att Kollungeröd av någon anledning har blivit delad. På en åttiondel hemman sitter förutnämnde Johannes Bertsson och på den andra har en ny bonde blivit brukare av. Dennes namn är Lars Heljesson född 1797 gift med Sofia Olsdotter född 1800, de hade då sönerna Herman född 1827 och Abreham född 1839, kom sedan att bli ägare av Stora Gategård (Abreham i Gategård), samt en dotter Lovisa född 1835.

En av sönerna till Magnus Svensson som ägde gården i början av 1800-talet Bernt Magnusson har undantag på torpet Lyckan under Kollungeröd 1840.

1859 års husförhörslängd säger att Lars Heljesson fortfarande brukar 1/8 hemman Kollungeröd, ytterligare barn har blivit födda nämligen sonen Simon

född 1845, samt döttrarna Christina född 1842 och Laurina född 1853, sonen Abreham inflyttar från Göteborg 1862, sonen Herman och dottern Lovisa är icke längre hemmavarande. Den andra 1/8 dels hemmanet Kollungeröd äges nu av Herman Marcusson i Nordre Gategård, var bördig från Kållungeröd. Styvfadern Johannes Berntsson har undantag på gården. Undantagsmannen Bernt Magnusson och hans hustru lever fortfarande. 1871 års längd: Gården Kollungeröds 1/4 dels hemman äges nu av Bernt Johansson i Stora Doteröds arvingar, gården arrenderas av Anders Kihlman i Åker.

1880 står Hans Olsson och Herman Marcusson Stora Doteröd och N. Gategård som ägare till Kollungeröd.

Omkring år 1885 köptes gården av Anders Johan Hermansson och hans hustru Augusta född Berntsdotter, han var född på Vedkullen år 1856. Han nybyggde hus och ladugård. Sonen Axel Arvid Andersson född 1897 övertog gården 1931, var ogift. Dessutom hade Anders Johan och Augusta döttrarna Jenny gift med Sander på Mossen, Gunhild gift i Göteborg, Alice gift i Gullborga Ödsmål. Efter Axels död 1958 köptes gården 1959 av hans systems dotter och måg Hans Ström som brukade den tills de som många andra fick sälja den till industrin.

Undantagsmannen änkligen Johannes Berntsson avled 1879.
Undantagsmannen Bernt Magnussons änka avled 1874.

Bilaga 3. Aktivitetsyta inom yta A

Aktivitetsyta inom yta A

Storlek: Utbredning på cirka 4,5 x 4,5 meter.

Orientering: Närmast kvadratisk

Konstruktion: Aktivitetsyta med en trolig eldstad. Den troliga eldstaden bestod av en stenpackning, A1171, och ett lager, A1059. Stenpackningen var rektangulär, 1,9 x 1,4 meter stor och upp till 0,2 meter hög. Stenar fanns i 1–2 skikt. Stenarna var ca 0,10–0,35 meter stora, de större stenarna har mätts in. Mellan och under stenarna fanns lager A1059. Detta lagrets utbredning var delvis samma som A1171, i söder fanns en utskjutande del av lagret som sträckte sig ca 1,4 meter åt sydväst. A1059 var som mest 0,35 meter tjockt. Fyllningen var till 0,10–0,15 meter djup svart, fet något sotig något siltig sand, mot kanterna något mer grått. Från 0,10–0,15 meters djup bestod A1059 av fet något sotig något siltig sand med inslag av strimmor och fläckar av gulbrun fin sand, mot botten större inslag av dessa fläckar. Utmed den del av A1059 som sköt ut åt sydväst fanns en långsmal stenpackning, A1196 av ett skikt sten.

Runt stenpackning A1171 fanns golvlager A343 vilket var 4,0 x 3,3 meter stort och 0,05–0,15 meter tjockt, tjockast intill A1059. A343 bestod av mörk gulbrun sand med inslag av mörkare fläckar och fläckar med grå fin sand. A1059 och delar av A343 låg i nedgrävning A176. Direkt väster om A343 fanns A1184, en grop fylld med sand.

Anläggningar: Grop: A1184. Lager: A343 och A1059. Nedgrävning: A176. Stenpackning: A1171 och A1196. De inmätta stenar som kan ingå i eldstadens stenpackning är T418, T427, T433, T444, T451, T456, T463, T471, T477, T484, T490, T501, T512, T529, T537, T555, T561, T569, T578, T1116, T1143, T1151, T1158 och T1218.

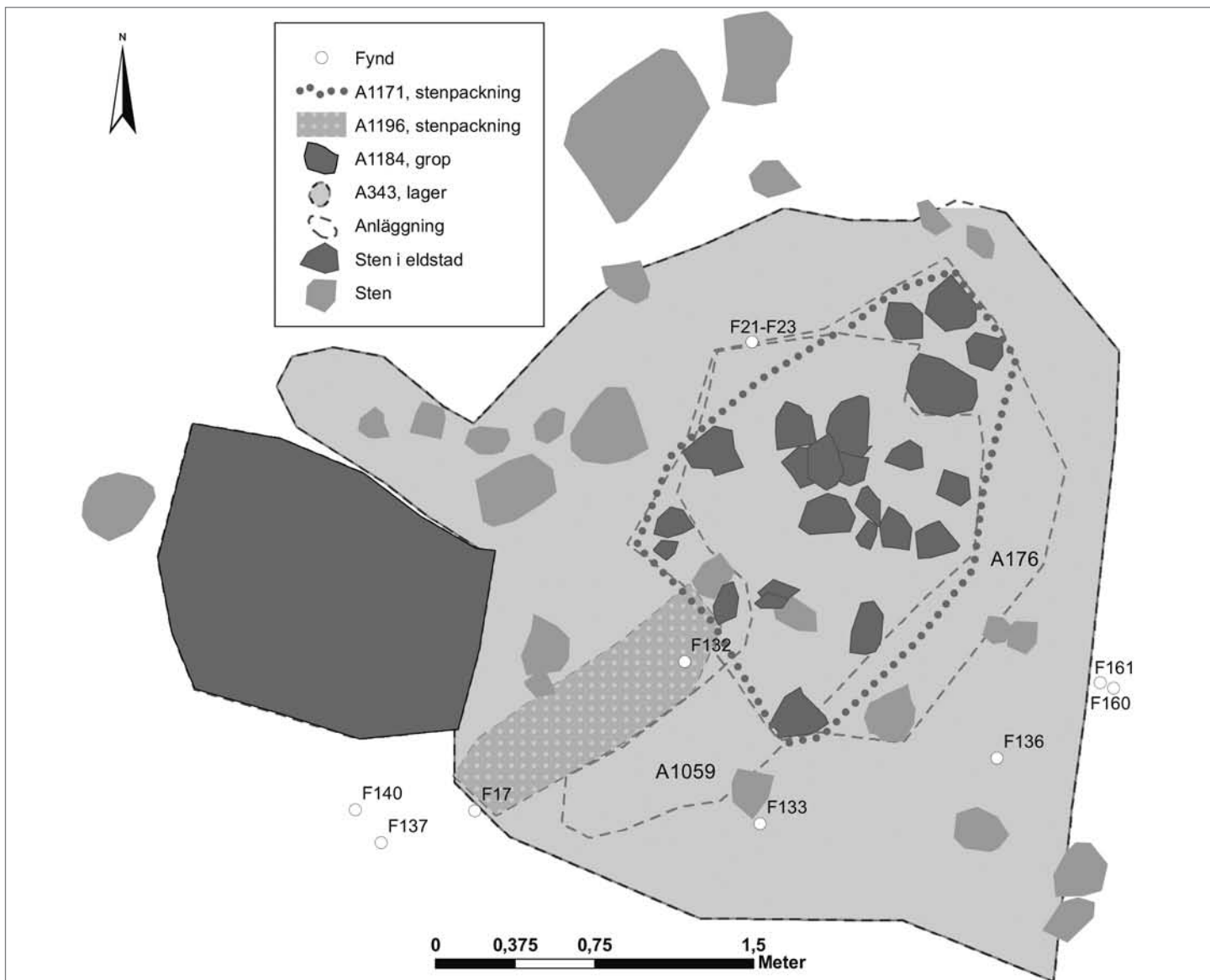
Fynd: F17, F21-23, F132, F133, F136, F137, F140, F160 och F161. Vid förundersökningen framkom järnfragment (ej tillvaratagna), slagen flinta (F21-23) och enstaka tegelbitar (ej tillvaratagna) i det sandlager som låg över lämningarna vid aktivitetsytan.

Topografisk belägenhet: Svag sluttning nedåt åt norr.

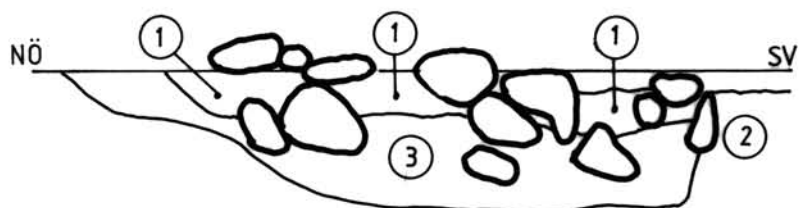
Markförhållanden: Lämningarna låg på gränsen mellan morän (i söder) och grov sand med inslag av stenar (i norr). Moränmarken i söder har mycket tunn matjord.

Störningar: Ingen synlig påverkan av sentida användning av marken. På 1822-års karta var marken äng.

Datering: Kol från A1059 har 14C-daterats till övergången mellan yngsta bronsålder och äldre förromersk järnålder 600–400 f.Kr (Ua-35849).

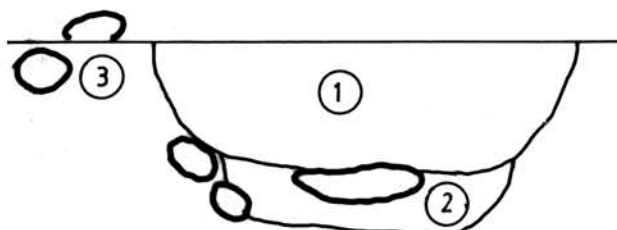

PROFIL C1167 GENOM A1171 / A1059 SKALA 1:20

- ① SVART FET NGT SOTIG NGT SILTIG SAND
- ② GRÅGUL GRUSIG SAND NGT SILTIG BITVIS "MORÄNIG"
- ③ SVART FET NGT SOTIG SAND M. STRIMMOR

A 1184 SKALA 1:20

- ① GRÅ FINSAND HELT STENFRI
- ② BRUNGRÅ SAND NGT GRÖVRE ÄN ①
- ③ MORÄN-KULTURPÅVERKAD I DE ÖVRE DELARNA

Bilaga 4. *Den yngsta bebyggelsen*

Den yngsta bebyggelsen

Husgrunder

Boningshus (A100189). Nordöst–sydvästlig orientering, utmed den östra långsidan fanns utbyggnad/veranda. Cirka 15,5 x 12,0 meter stor. Endast ett fåtal stenar från grunden fanns kvar vid slutundersökningen. Grunden hade varit kallmurad, i den västra delen fanns inslag av betong. I anslutning till den västra delen av byggnaden fanns jordkällare A200. Boningshuset var uppfört runt år 1885, det fanns med på 1938 års ekonomiska karta. En byggnad med ungefär samma placering fanns även på storskifteskartan 1822.

Lada (A100190). L-formad byggnad med nordväst–sydöstlig orientering, i den östra delen fanns en utbyggnad mot nordöst. Den östra gaveln saknades. Cirka 28 x 10–17 meter stor och 0,2–0,9 meter hög. Kallmurad stengrund. Den södra delen av stengrunden inmätt som T3692 och 4283. Inslag av betonggolv i såväl de västra som de östra delarna. I den östra delen fanns gödselränna – sannolikt har stalldelen varit här. I den sydöstra delen fanns resterna av en ramp av sten och betong från gårdsplanen upp till ladan, cirka 3,3 x 1,5 meter stor. Ladan var uppförd runt år 1885, den fanns med på 1938 års ekonomiska karta. En byggnad med ungefär samma placering och orientering fanns även på storskifteskartan 1822.

Ekonomibyggnad/uthus (A223). Nordöst-sydvästlig orientering. Cirka 11 x 5 meter stor och 0,7–0,8 m hög i södra delen, där den bitvis var anlagd direkt på berg. I norra delen var den endast 0,2–0,4 meter hög. Den vilade här på den uppbyggda terrass som avgränsades av terrasskant A215. Grunden var kallmurad av vällagda stenar, några av stenarna hade borrhår. Grunden hade helt plan ovansida med inslag av betonggolv. Byggnaden var troligen från 1800- eller 1900-tal. En byggnad på denna plats fanns med på 1938 års ekonomiska karta.

Ekonomibyggnad/uthus (A225). Nordöst-sydvästlig orientering. Cirka 12,0 x 5,5 meter stor. Grunden var av betong. En byggnad på denna plats fanns inte med på 1938 års ekonomiska karta, men i kartmaterialet från 1974.

Jordkällare

Jordkällare (A200). Ingrävd i anlagd sluttning (påbyggt impediment), sammanbyggd med terrasskanter. Cirka 6 meter bred, djupet ej mätt. Cirka 1,5 meter hög invändigt. Öppning mot väster. Kallmurade väggar förstärkta med betong och tegel. Runt ingången fanns trälistor.

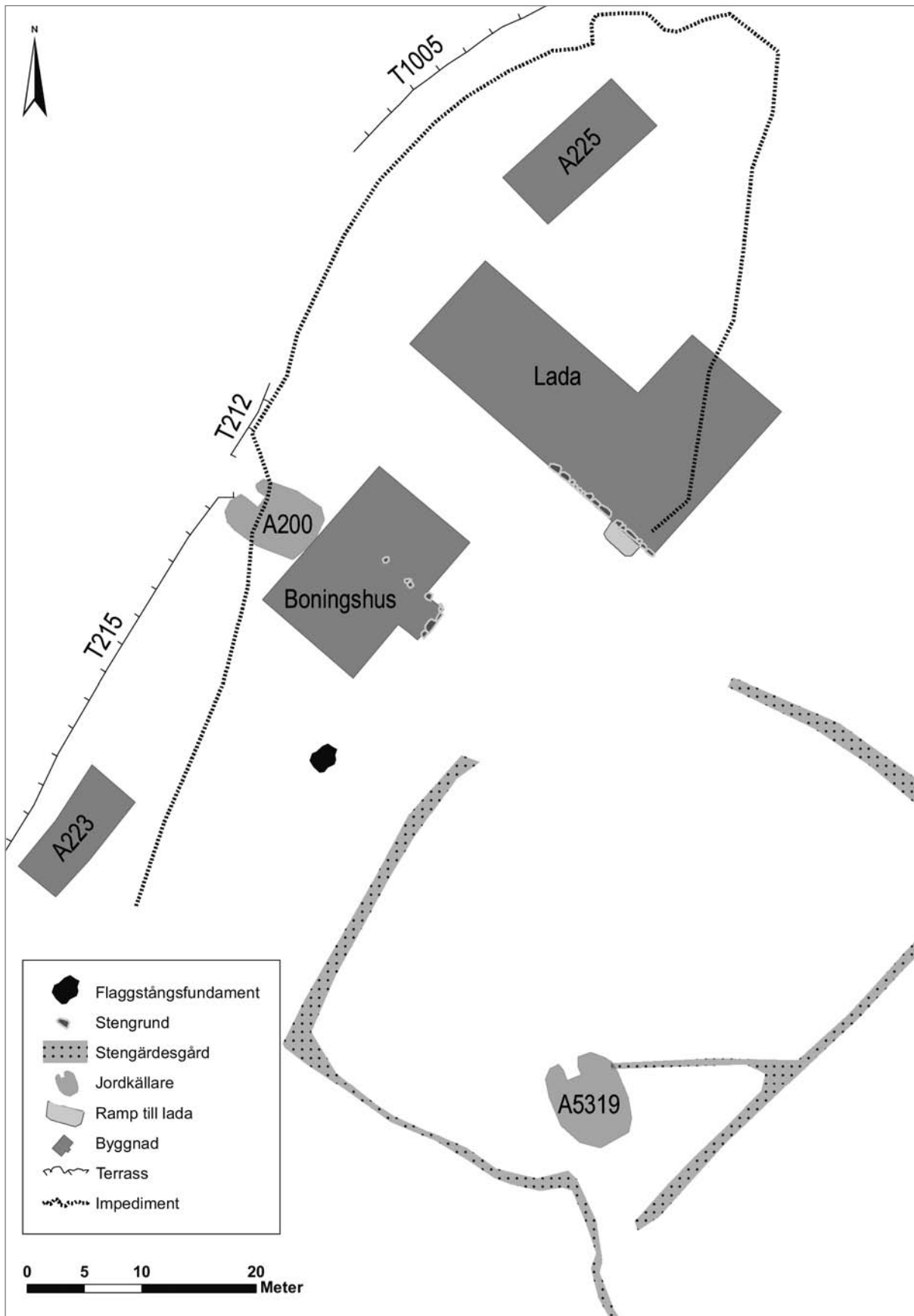
Jordkällare (A5319). Anlagd i jordkulle, cirka 8 x 7 meter stor. Cirka 1,5 meter hög invändigt. Sammanbyggd med en stengärdesgård i öster. Öppningen vätte mot nordväst. Jordkällaren hade kallmurade inre väggar.

Terrasseringar

Terrasskant (T212). 7,5 meter lång och 0,8–1,0 meter hög. Utgjorde avgränsning för påbyggnad av impedimentet. Kallmurad.

Terrasskant (T215). Cirka 37 meter lång och cirka 0,8 meter hög. Utgjorde västra avgränsningen av en mindre terrass. Kallmurad A215 utgjorde västra avgränsningen av en mindre terrass vilken låg cirka 0,8–1,0 meter högre än marken väster om A215, och lägre än impedimentet. I norr var terrasskant A215 sammanbyggd med jordkällare A200.

Terrasskant (T1005). Cirka 30 meter lång och 0,5–0,6 meter hög. Avslutade naturlig moränsluttning väster om impedimentet som hade byggts på med stenar och block.

Lämningar efter Källungeröds yngsta bebyggelse. Skala 1:500.

Tabell 1. Anläggningar från den yngsta fasen.

Id	Typ	Form	Storlek i meter	Fyllning	Beskrivning
200	Jordkällare	Rundad	6 (bredd)		Kallmurade väggar förstärkta med betong och tegel. Anlagd i sluttning
223	Husgrund	Rektangulär	11 x 5		Ekonomibyggnad/uthus. Kallmurad av välagda stenar, några av stenarna hade borrhår. Plan ovsida med inslag av betonggolvet
225	Husgrund	Rektangulär	12,0 x 5,5		Ekonomibyggnad/uthus. Grunden av betong, senare än 1930-tal
1340	Flaggstång	Rundad	2,3 x 1,7	Brungrå humös grusig sand med stenar	Nedgrävning för flaggstång, fylld med stenar, inslag av tegel och spikar. Trästolpe i mitten.
5319	Jordkällare	Rundad	8 x 7		Kallmurade väggar. Anlagd i jordkulle
5363	Brunn	Rundad	2,5	Brunsvart humös sand med stenar och tegel	Endast grävd till 0,5 meters djup. Fylld med fylld med stenar, tegel och brunsvart humös sand
100189	Husgrund	Rektangulär	15,5 x 12,0		Boningshus. Utbredning enligt 1938 års karta. Få sylvstenar bevarade. Sannolikt kallmurad grund
100190	Husgrund	L-formad	28 x 10–17		Lada. Utbredning enligt 1938 års karta. Kallmurad stengrund i S del (T3692 och 4283). Inslag av betonggolvet i V och Ö del.

Tabell 2. Topografiska objekt från den yngsta fasen.

Id	Typ	Form	Storlek i meter	Fyllning	Beskrivning
212	Terrassmur	Avlång	7,5	Kallmurad av natursten	
215	Terrassmur	Avlång	37	Kallmurad av natursten	
229	Stengärdesgård	Avlång	80,0 x 0,5	Lagd av natursten	Endast en kortare del inmätt
1005	Terrängformation	Avlång	30 x 3	Humös brun sand med stenar och block.	Mindre terrass. Påbyggd morän-sluttning
1225	Stengärdesgård	Avlång, i vinkel	90,0 x 1,4	Kallmurad av natursten	Varierande bredd
1323	Raseringsmassor	Rundad	14 x 10	Humös brun sand med stort inslag av grus, tegel, stenar och fåtal föremål	Från rasering av boningshus
1388	Berg i dagen	Oval	14 x 6	Ytligt berg	Under grusväg
1415	Dike	Korsform	30/25 x 0,5-1,7	Brunsvart humös sand med stenar, i N del brunsvart något lerig sand	Under gårdsplan, brunn i ö del
1466	Dike	Avlång	8,0 x 0,5	Brunsvart humös sand med stenar, i N del brunsvart något lerig sand	Under grusväg/gårdsplan
4656	Störning	Rektangulär	8,4 x 6,0	Sten och humös sand	Nedgrävning för lada
5332	Stengärdesgård	Avlång, i vinkel	74,0 x 1,5	Kallmurad av natursten	Varierande bredd. Sammanbyggd med jordkällare
5842	Dike	Avlång, böjd	7,5 x 0,4	Grå lera	
5867	Dike/störning	Avlång med rundat slut	6,0 x 3,4	Grå lera	Dike med urgrävd störning i S del
5880	Störning	Rundad	1,3 x 1,2	Grå lera	Urgrävd yta
5950	Dike	Avlång	5,5 x 0,3	Stenar och brun humös sand	Stensatt dike
5963	Störning	Kantig	10,0 x 3,2	Grusig humös sand	Delvis urgrävd yta
6000	Dike	T-form	3,0/2,0 x 0,4	Grå sand med stenar	Stenfylld ränna
100167	Konstruktion	Rektangulär	3,3 x 1,5	Sten och betong	Ramp till lada

Bilaga 5. Hus 1

Hus 1

Storlek: Bevarad längd cirka 15 meter (sydöstra delen saknas). Som bredast cirka 5,9 meter.

Orientering: Nordväst-sydöst

Konstruktion: Treskeppigt med jordgrävda inre takbärande stolpar, vägglinjen innehåller såväl jordgrävda stolpar som flata underlagsstenar. Mittskeppet var 2,7–3,6 meter brett, sidoskeppen 0,9–1,1 meter breda. Huset hade konvexa långsidor och rak gavel med rundade hörn i nordväst, gavelns exakta utbredning var något osäker. Huset har möjligen varit flerfunktionellt med en uppdelning på 3–4 olika rum. De takbärande bockparen stod tätt och regelbundet utplacerad i den sydöstra delen av huset. I den nordvästra delen var bockparen mer oregelbundet utplacerade, här fanns även tecken på ombyggnation.

Anläggningar som ingår i huset: Inre stolpar: A1289, A1567, A4223, A4743, A4847, A4894, A5046, A5226, A5267, A5433, A5451, A5559 och A5971. A4995 kan ha ingått i huset. Möjligen var botten av A5245 en inre stolpe.

Vägglinje: Stolphål A1242, A1251, A1261, A4210, A4874, A5122, A5251, A5405, A5458, A5680, A5764, A5776, A5825, A5899, A5932 och A5981. *Stenar:* T4594 och T4602. Möjligen ingick även A5383 och A5734 i vägglinjen, ytterligare stolphål kan ha ingått i den nordvästra gaveln.

Inre konstruktioner och väggar: Längst i nordväst fanns en möjlig inre avdelare/vägg bestående av A4194, A5442 och A5788. I mitten av huset kan en inre avdelare/vägg bestående av A5734, A5743 och A5773 ha funnits. Längre åt sydöst fanns A5697 som kan ha varit en ränna för dränering eller möjligen en avdelare/vägg. Pinnhål A5175 och A5775 kan ha utgjort en fortsättning på en inre vägg. Flera av stolphålen i den nordvästra delen av huset kan ha ingått i inre konstruktioner och olika byggnadsfaser. I den sydöstra delen av huset fanns pinnhål (A5171, A5173, A5174, A5175, A5235, A5775, A5795, A5796 och A5805) som tillsammans med stolphålen i denna del av Hus 1 kan ha ingått i olika konstruktioner som hägnader eller bås.

Fynd: En bit lerklining, möjligen från en vägg (F33) påträffades i vägglinjen. I övrigt påträffades inga fynd som kan knytas till Hus 1.

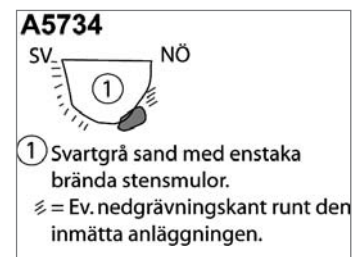
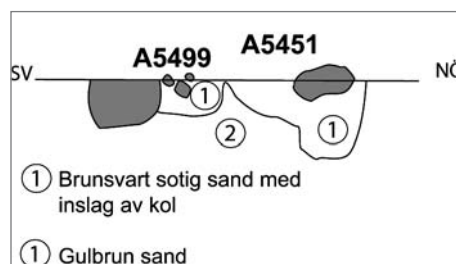
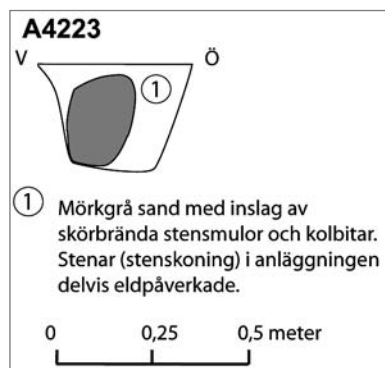
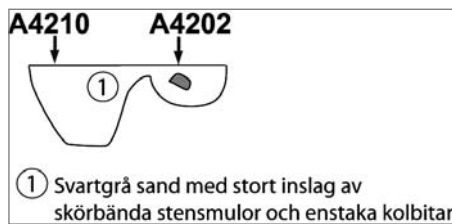
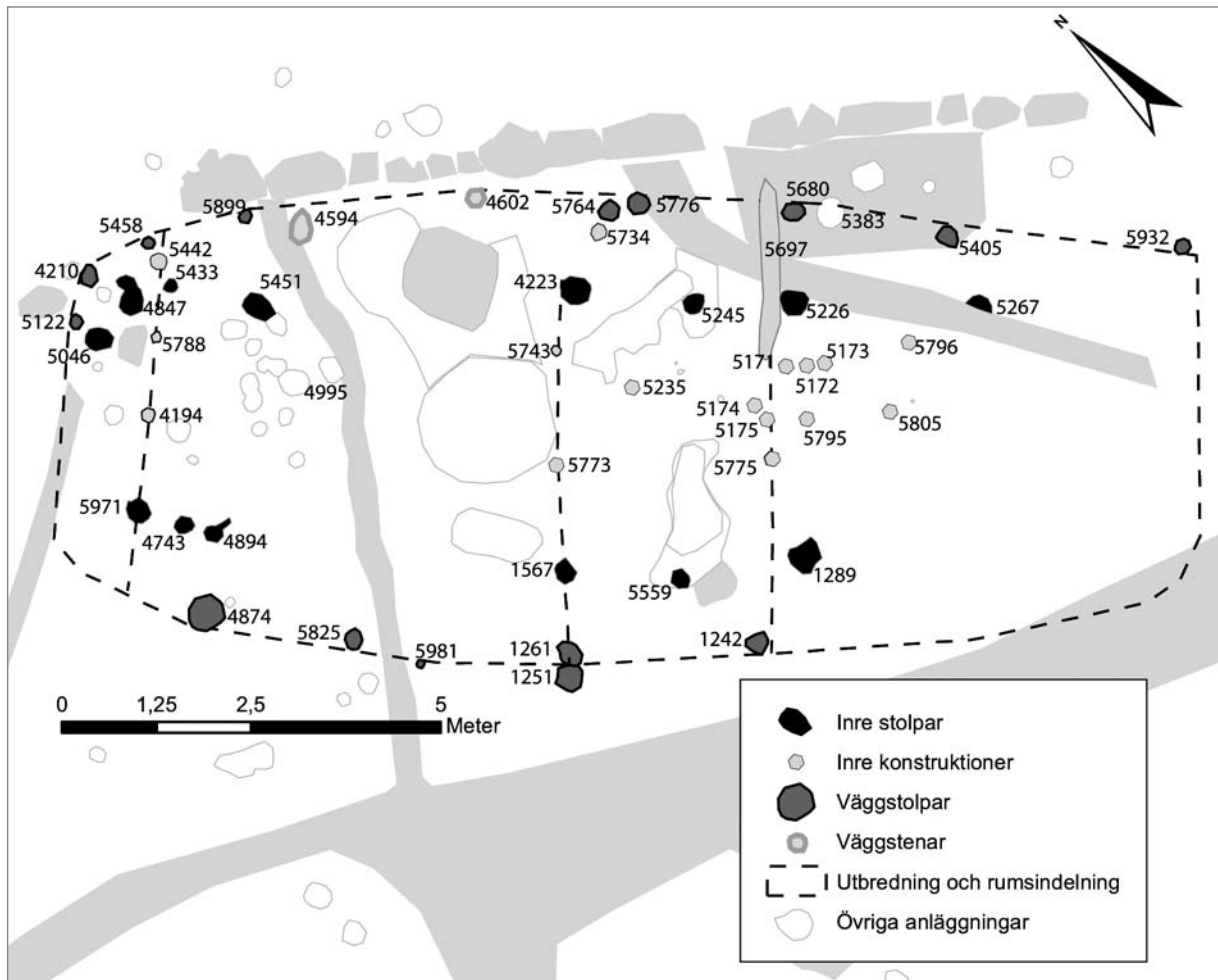
Topografisk belägenhet: Plan mark som sluttar lätt åt sydöst.

Markförhållanden: I den östra och södra delen av huset fin sand, bitvis kraftigt kulturpåverkat (lager A5129) med små fragment bränd lera samt bitar av skörbränd sten och kol. I den något högre liggande nordvästra delen av huset grov sand.

Störningar: Många störningar fanns i och runt hus 1. Framförallt var den sydöstra delen kraftigt störd av sentida aktiviteter. De norra och nordöstra delarna var störda av grunden till lada från 1800-talet och ramp till lada. Området norr om ladans stensyll var till stora delar urgrävt. Hus 1 var stört av

flera diken. T1415 skar husets sydöstra del i nordöst-sydvästlig riktning och tvärs igenom husets nordvästra del i nordöst-sydligvästlig riktning. I den östra delen fanns dessutom dike T5842 och T5867. I den nordvästra delen fanns dike T5950 och två områden, 5880 och T5963, som var kraftigt omrörda. Den centrala delen av Hus 1 var störd av grop A5081 och lager A4553.

Datering: Tidig medeltid. Kol från fyra stolphål som med säkerhet ingår i hus 1 samt ytterligare ett stolphål (A4995) har daterats till perioden 1020–1280 e.Kr (Ua-35850, Ua-35853, Ua-35854, Ua-35855 och Ua-35856).

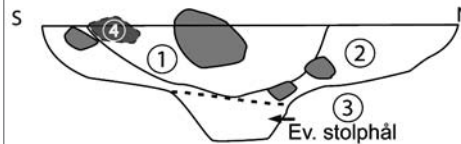
A5776

- ① Mörkgrå till grå sand med smulor av skörbränd sten. Mycket stenar (obrända i anläggningen). Över den sydöstra delen av anläggningen kom ca 0,05 m tjock påförd lera. I nordvästra kanten fanns en ca 0,03-0,04 m tjock lins av lera som följer nedgrävningen. Ev. nedgrävningskant utanför leran.

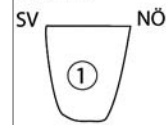
A5245

Anläggningen innehöll mycket sten och småsten.

0 0,25 0,5 meter

- ① Rödbrun sandig fyllning med spridda koncentrationer av tegel.
 ② Svartgrå, sandig, något humös fyllning. Mot botten större inslag av kol och skörbränd sten.
 ③ Ljusgrå sand - alv.
 ④ Koncentration av bränd lera.

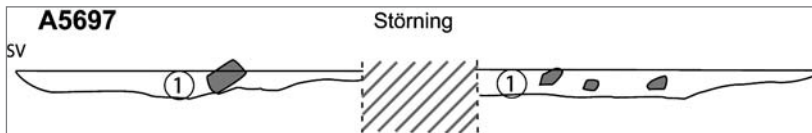
A5680

- ① Mörkgrå sand med inslag av skörbränd sten. Liknar ev. lager stenar i anläggningen - stenskoning?

A5226

- ① Mörkgrå sand med inslag av skörbränd sten, smulor samt enstaka bitar kol.

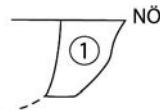
Anläggningen skuren av dike i östra kanten.

A5697

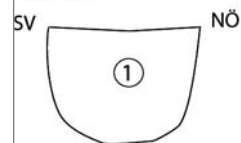
- ① Mörk sand. Enstaka skörbrända stenar i östra delen.

A5405

- ① Svartgrå sand blandad med brun sand.

A5267

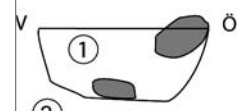
- ① Mörkgrå sand med enstaka träkol samt skörbränd stensmul. Större delen av anläggningen borta på grund av dike.

A5383

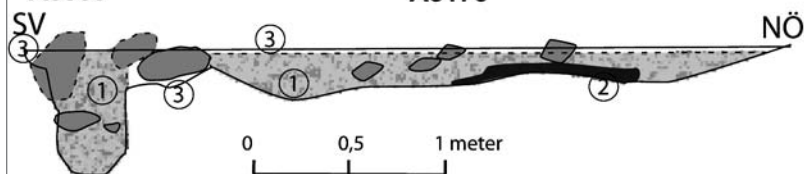
- ① Mörkgrå sand med skörbränd sten - smulor.

A1242

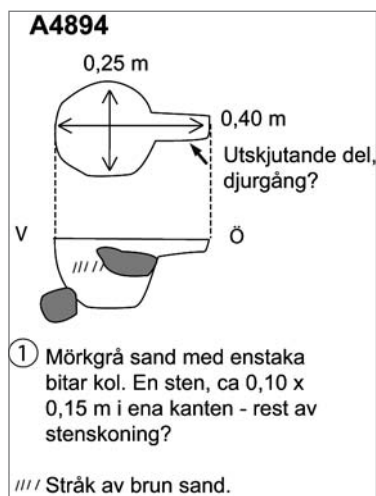
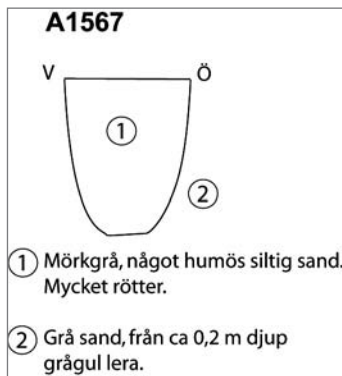
- ① Mörkgrå sand mycket skörbränd sten
 ② Gråbrun, något siltig sand

A1289

- ① Svartgrå sand. Enstaka stenar samt enstaka skörbrända stenar
 ② Brun sand (alv)

A5559**A5176**

- ① Svartgrå, något humös sandig fyllning med relativt mycket skörbränd sten.
 ② Kolhorisont
 ③ Mörkgrå sand med bitar av skörbränd sten och kol.

Bilaga 6. Aktivitetsyta vid A3377

Aktivitetsyta vid A3377

Storlek: Närmast kvadratisk cirka 9 x 7 meter. Utanför detta finns anläggningar som kan tillhöra aktivitetsytan.

Orientering: Sydväst–nordöstlig.

Konstruktion: Aktivitetsyta med ränna och gropar omgärdad av en konstruktion, möjligen en hägnad, ett vindskydd eller en enklare byggnad. Centralt fanns lager A3377 bestående av brungrå humös sand med inslag av bitar av skörbränd sten och kol samt små fragment av bränd lera. Lagret var 3,0 x 2,3 meter stort och 0,05 till 0,10 meter tjockt. Lagret täckte ränna A2789, fyllningen i den var densamma som lager A3377. Rännan var lätt böjd och 2,8 x 0,8 meter stor samt 0,15 meter djup. I rännans norra del låg en sten, T4491. Stenen var kvadratisk, 0,4 x 0,2 meter stor och 0,1 meter hög, den hade en plan ovansida.

Under den sydöstra delen av lagret framkom två anläggningar, ett dubbelt stolphål (A4774) och en grop (A4525). Fyllningen i dessa var något mörkare än den i A3377 men liknande i övrigt. Direkt öster om lagret framkom en grop (A3418). Söder om A3377 framkom en stenskodd grop (A3431). Runt A3377 fanns stolphål, gropar och vad som tolkats som stenlyft.

Stolphålen och stenlyften kan ha ingått i en närmast kvadratisk konstruktion (se förslag på utbredning på planen). Även runt denna framkom stolphål som kan tillhöra konstruktioner knutna till aktivitetsytan.

Anläggningar som ingår i aktivitetsytan: Centralt fanns lager A3377, ränna A2789, utkastlager A3418 och grop A4525. Inom det som bedömts som aktivitetsytan framkom även groparna: A3431 och A3581. De stolphål som kan tillhöra en konstruktion runt den centrala aktivitetsytan är: A3283, A3291, A3340, A3371, A3347, A3411, A3474, A3540, A3549, A3593, A3600, A4001, A4774 och A4793. Stolphål utanför aktivitetsytan: A3275, A3512, A3532, A3557, A3624, A3629, A3639 och A3656. Direkt utanför aktivitetsytan framkom grop: A3488,

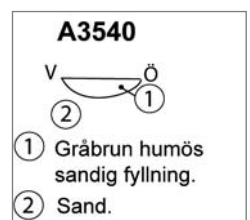
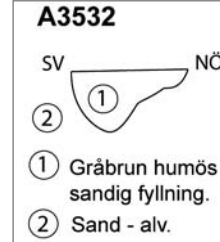
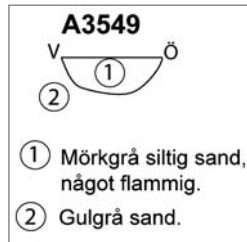
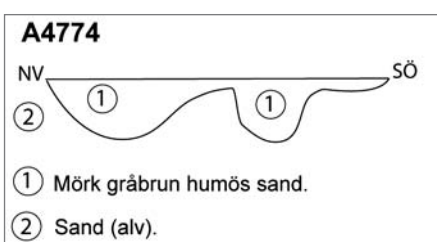
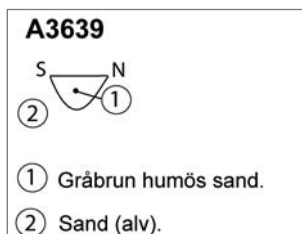
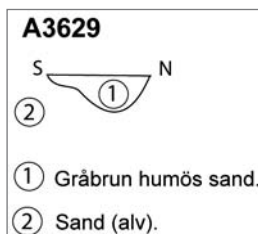
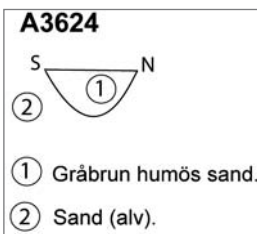
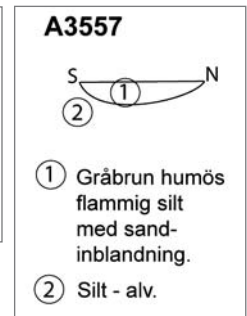
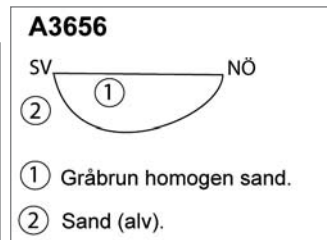
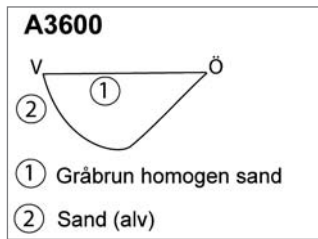
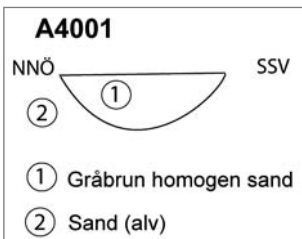
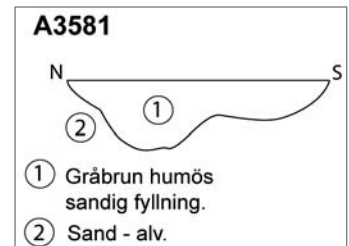
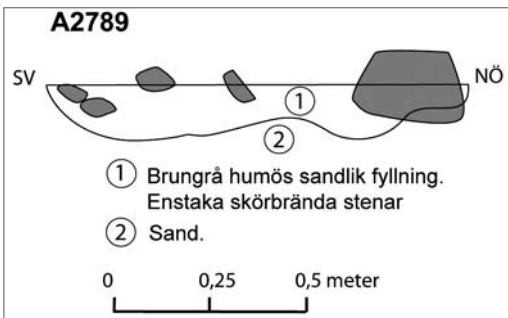
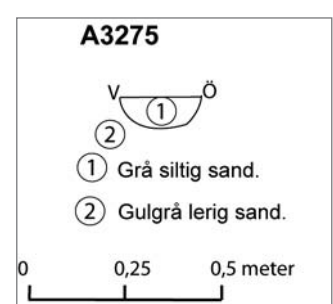
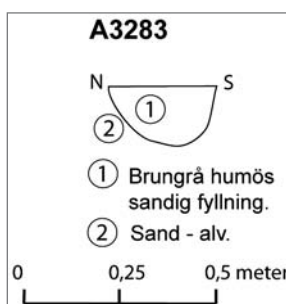
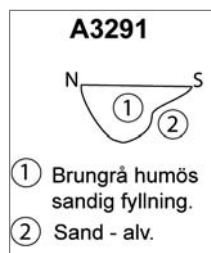
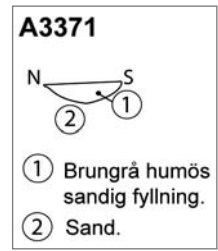
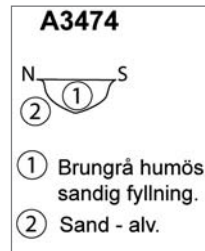
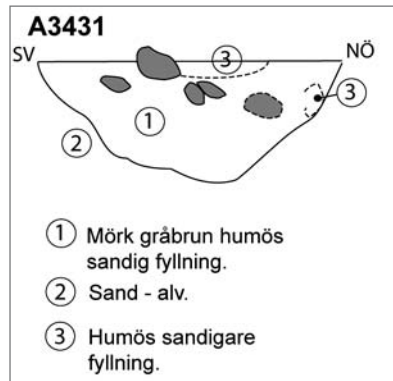
Fynd: Inga fynd påträffades inom aktivitetsytan.

Topografisk belägenhet: Plan mark som sluttar lätt åt norr.

Markförhållanden: Sand, fläckvis något lerig eller siltig med litet inslag av stenar.

Störningar: Dike i nord–sydlig riktning i den östra delen av aktivitetsytan.

Datering: Kol från A3377 har 14C-daterats till äldre förromersk järnålder 540–350 BC (Ua-35851). Kol från A3431 har 14C-daterats till övergången mellan förromersk och romersk järnålder 60 BC–90 AD (Ua-35852). Dateringen av grop A3431 och dess fyllning antyder att den möjligen inte hör till aktivitetsytan.

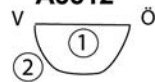

A3488

- ① Svartgrå humös sandig fyllning, något kol.
- ② Brungrå humös sandig fyllning, något flammig.
- ③ Gulbrun sand.
- ④ Lagerrest, humös.
- ⑤ Vitgrå sand.
- ⑥ Som lager 4, men flammigt. Uppblandad med sand.
- ⑦ Silt - alv.

A3512

- ① Mörkgrå siltig sand, något brunare i kanterna.
- ② Gulgrå sand.

Bilaga 7 Aktivitetsyta A4805

Aktivitetsyta A4805

Storlek: Utbredning på cirka 10 x 5 meter.

Orientering: Nordväst–sydöst

Konstruktion: Aktivitetsyta med en eldstad omgärdad av en mindre byggnad eller ett vindskydd. Härd A2797 var oval och 0,9 x 0,6 meter stor samt 0,23 meter djup. Härden låg i den nordöstra delen av lager A4391. A4391 var ett cirka 2,25 x 1,65 meter stort och upp till 0,25 meter tjockt lager av brungrå siltig, något humös sand, med inslag av kolfläckar och stenar. Kolfläckarna sammanföll med ansamlingarna av stenar, kolet var dessutom mer samlat i den centrala delen där flera kollinsler fanns. Söder om A4391 fanns A2769, en 0,78 x 0,37 meter stor och upp till 0,07 meter tjock lagerrest med likadan fyllning som A4391. Dessa utgör sannolikt rester av arbetsytan intill härd A2797. De hade något otydlig avgränsning och ger intryck av att vara avsatta vid återkommande aktiviteter. Norr om arbetsytan fanns en 3,6 meter lång, och upp till 0,4 meter bred och 0,18 meter djup ränna, A4407. Rännan hade en böjd form och var stenfylld. Runt lager A4391 fanns ett antal stolphål och stenar samt gropar som kan vara stenlyft. Dessa kan ha ingått i en konstruktion.

Anläggningar som ingår i konstruktionen: Grop: A4817. Härd: A2797. Lager: A2769 och A4391. Nedgrävning med utkastlager: A2806. Ränna: A4407. Stolphål: A2571, A2781, A2816, A2833, A2849 och A2923. Stenlyft: A2823, A2840 och A2887. Stenar: T4434, T4439 och T4450.

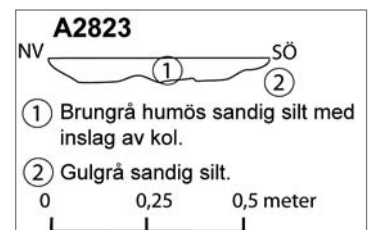
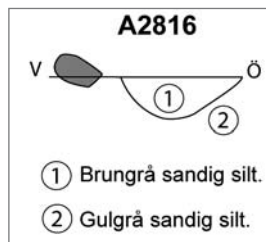
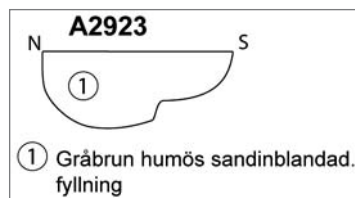
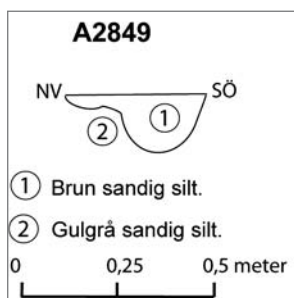
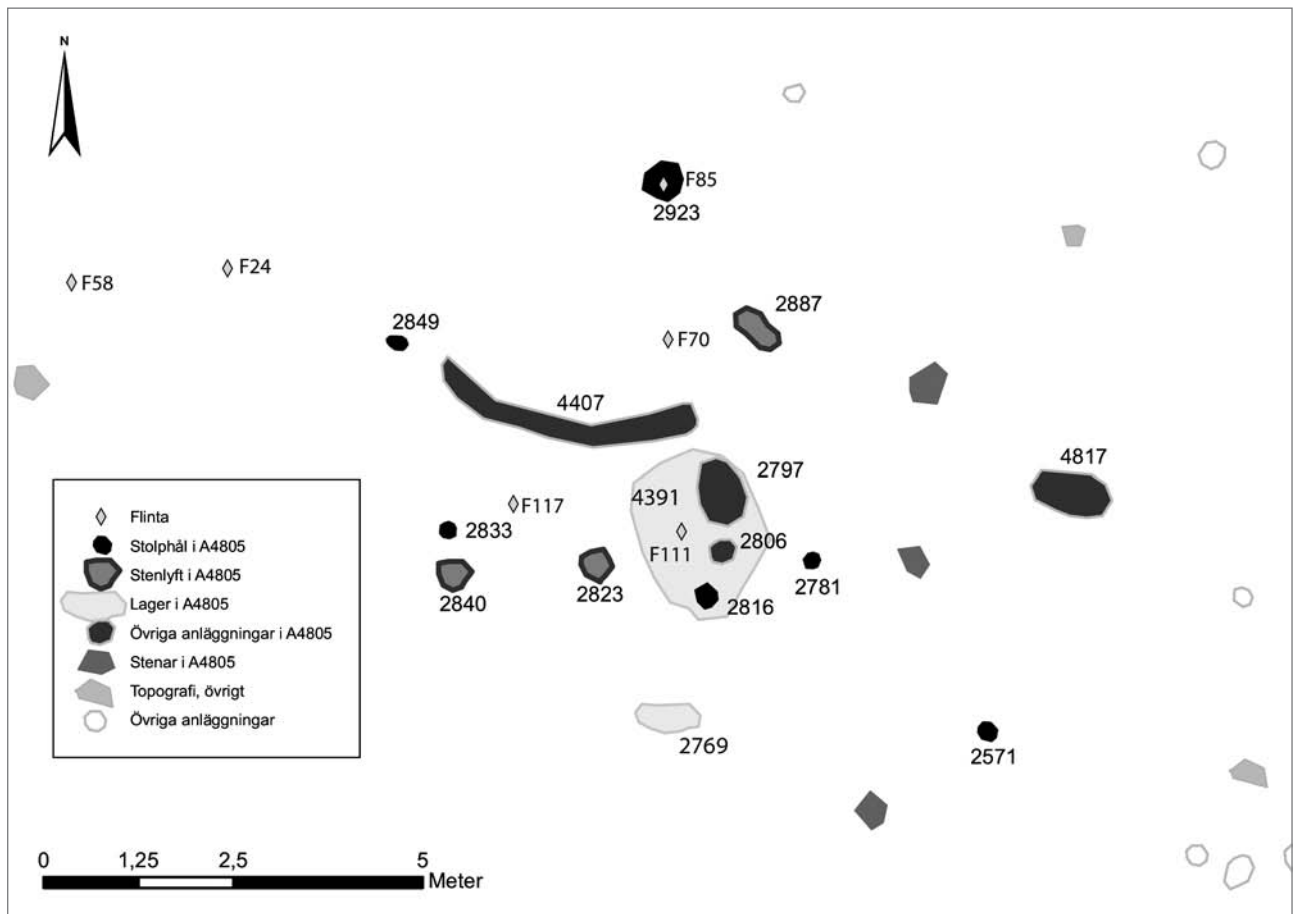
Fynd: F70, F85, F111 och F117. Väster om A4805 framkom F24 och F58.

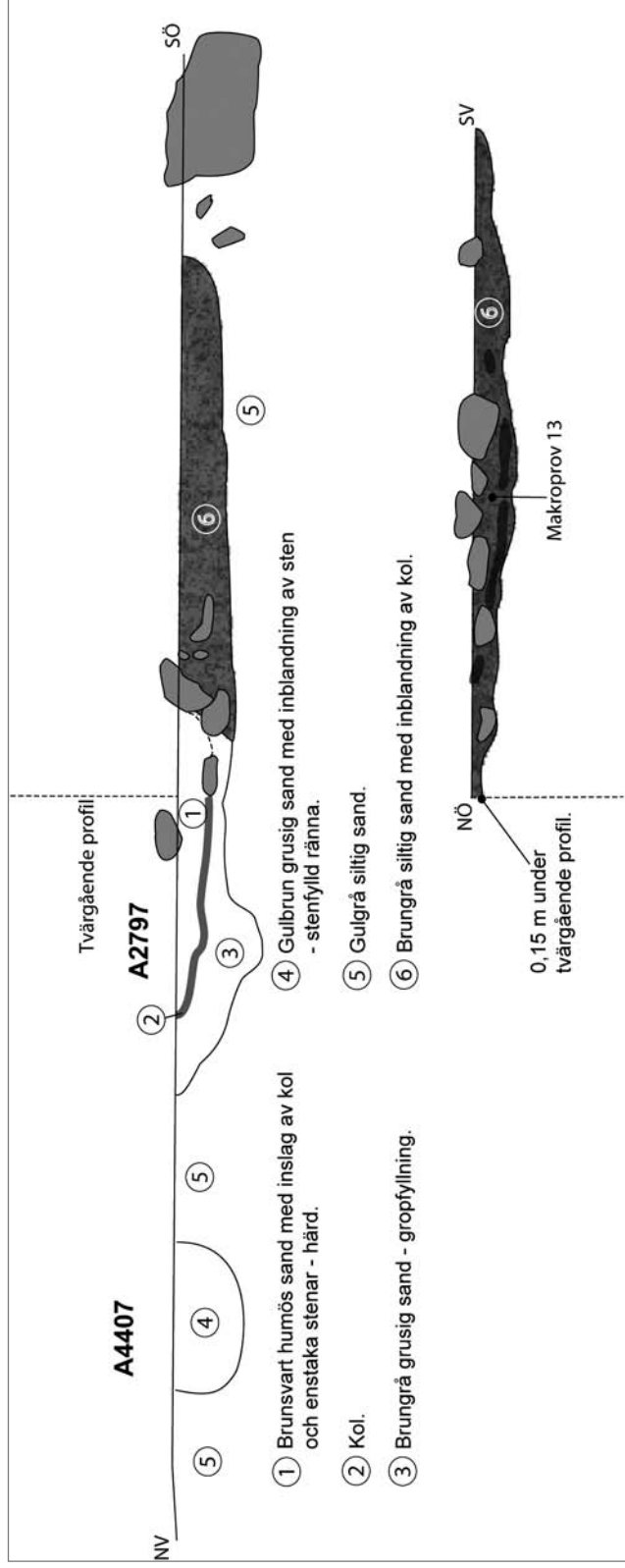
Topografisk belägenhet: Plan mark som sluttar lätt åt norr.

Markförhållanden: Grov sand, något siltig med inslag av grus och små stenar.

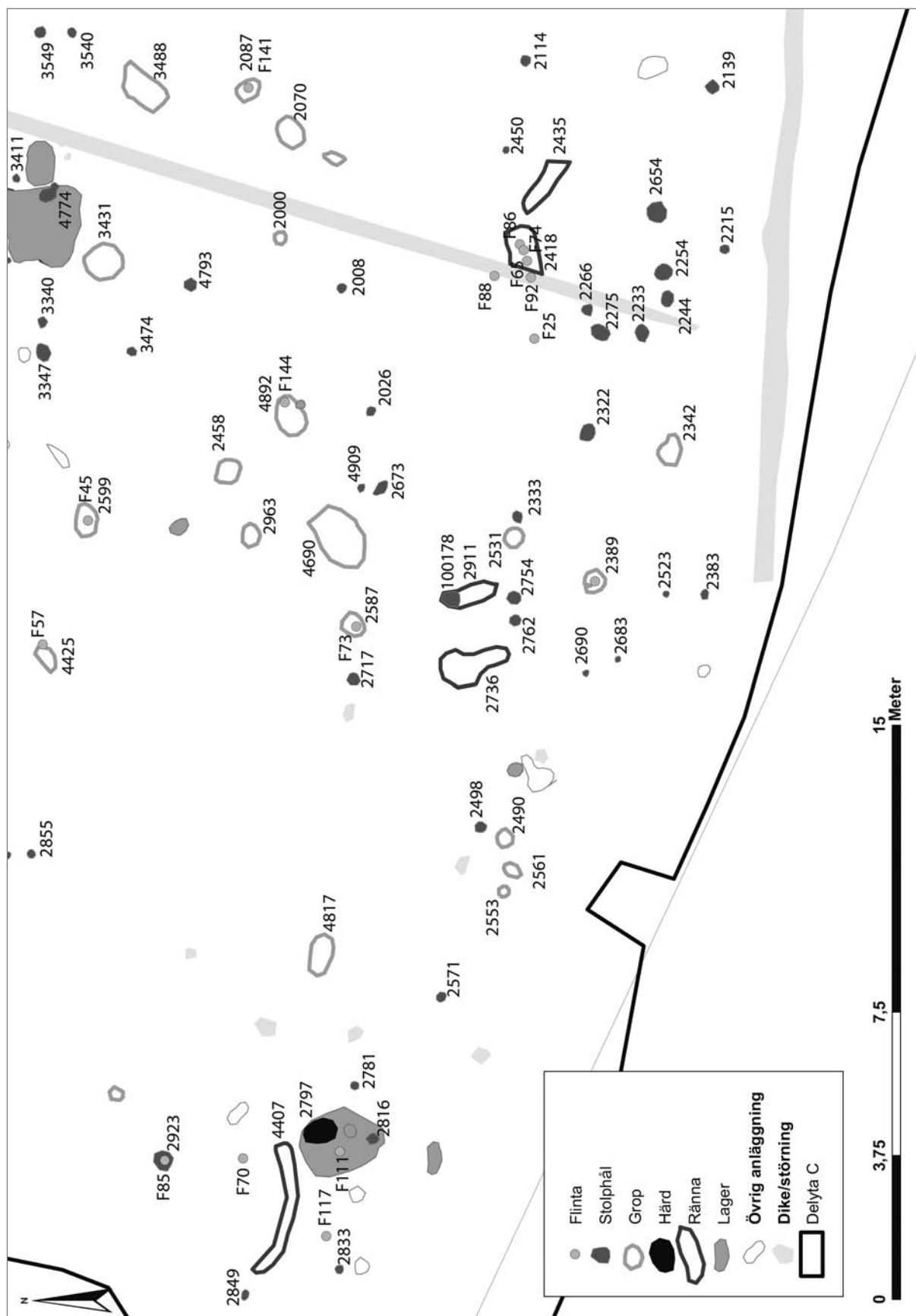
Störningar: Mindre påverkan av sentida användning av marken. Enstaka stenar kan ha flyttats vid plöjning.

Datering: Yngsta neolitikum–äldre bronsålder (SN-period II). Ett sädeskorn har 14C-daterats till 1890–1660 f.Kr. (Ua-35859).

Bilaga 8. Lämningar i det sydöstra hörnet av debyta C.

Bilaga 9. Anläggningstabeller

Tabell 1. Stolphål

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Stenskoning	Stolpfärgning	Beskrivning
1235	Rund	0,35	0,25	50%	Skårslev	Mörkgrå sand	Grå grusig sand	X		Slät, rund sten ca 0,2 m stor i Ö halva
1242	Rund	0,3	0,2	100%	Skårslev	1. mörkgrå sand, 2. gråbrun sand	Skörbränd sten	X	X	Med stolpfärgning (1), nedgrävning för stolpe (2) i Ö del
1251	Rund	0,35	0,19	50%	Skårslev	Mörkgrå sand	Skörbränd sten. Brun-grå sand mot kanterna	X		Fyllning liknar A5129
1261	Oval	0,35x0,25	0,1	50%	Skårslev	Svartgrå siltig sand				
1271	Oval	0,16x0,20	0,11	50%	Skårslev	Mörkgrå sand	Grus			
1279	Rund	0,2	0,1	50%	Skårslev	Mörkgrå sand	Grus			
1289	Oval	0,45x0,25	0,2	100%	Skårslev	Svartgrå sand	Skörbränd sten	X		Fyllning liknar A5129
1567	Rund	0,3	0,41	100%	Skårslev	Mörkgrå sand				14C-daterad
1580	Rund	0,2	0,08	50%	Skårslev	Mörkgrå sand				
1588	Rund	0,23	0,1	50%	Skårslev	Mörkgrå silt				
2008	Rund	0,25	0,1	50%	Skårslev	Brungrå sand				Stenar under anläggningen
2026	Rund	0,25	0,18	50%	Skårslev	Brungrå siltig sand				Sten i botten av anläggningen
2114	Rund	0,25	0,12	50%	Skårslev	Brun siltig sand				Lutar åt norr
2139	Rund	0,15	0,04	50%	Skårslev	Grå sandig silt				Något osäker anläggning, möjligen stolphålsbotten
2147	Rund	0,15	0,15	50%	Skårslev	Brungrå siltig sand				
2215	Rund	0,22	0,04	50%	Skårslev	Brungrå humös sand				Något osäker anläggning, möjligen stolphålsbotten
2233	Rund	0,45	0,17	50%	Skårslev	Svartgrå humös sand	Grus			Möjligen stenskott
2244	Oval	0,38x0,35	0,16	50%	Skårslev	Brungrå humös sand				
2254	Rund	0,45	0,17	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand	Grus			

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Stenskoning	Stolpfärgning	Beskrivning
2266	Rund	0,3	0,2	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sand				
2275	Oval	0,45x0,60	0,15	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sand	Grusig i mitten			Störning i S del
2300	Oval	0,30x0,25	0,06	50%	Skärslöv	Svartgrå humös sand	Kol			Stolphälsbotten
2322	Rund	0,45	0,17	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sand	Grus			
2333	Rund	0,25	0,05	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sand	Grus			Stolphälsbotten
2383	Rund	0,25	0,05	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sand				Något osäker anläggning, möjligen stolphälsbotten
2450	Rund	0,2	0,05	50%	Skärslöv	Mycket humös gråbrun silt				Osäker anläggning
2498	Rektangulär	0,29	0,1	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sandig silt	Stenar			Något osäker, ev stolphäl
2523	Rund	0,15	0,05	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sand				Ev stolphälsbotten
2571	Rund	0,25	0,08	50%	Skärslöv	Brungrå humös sandig silt	Kol			
2654	Rund	0,45	0,17	50%	Skärslöv	Svartgrå humös sand				Något otydlig avgränsning
2673	Rund	0,25	0,1	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand	Skörbränd sten, kol	X		
2683	Rund	0,15	0,11	50%	Skärslöv	Gråbrun humös silt				Något osäker
2690	Rund	0,11	0,07	50%	Skärslöv	Gråbrun humös siltig sand				
2717	Oval	0,45x0,40	0,13	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sandig silt				
2754	Rund	0,4	0,09	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				Osäker, ev stolphälsbotten
2762	Rund	0,3	0,2	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				14C-daterad
2781	Rund	0,23	0,12	50%	Skärslöv	Brungrå sandig silt				
2816	Rund	0,3	0,11	50%	Skärslöv	Brungrå sandig silt				
2833	Rund	0,2	0,07	50%	Skärslöv	Brunsvart sandig silt				
2849	Oval	0,35x0,20	0,15	50%	Skärslöv	Brun sandig silt				

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Stenskoning	Stolpfärgning	Beskrivning
2855	Rund	0,2	0,15	50%	Skärslöv	Grå sand	Gulbrun sand			Svåravgränsad i plan
2864	Rund	0,16	0,13	50%	Skärslöv	Grå sand	Gulbrun sand			Svåravgränsad i plan
2879	Oval	0,20x0,15	0,11	50%	Skärslöv	Grå sand				Svåravgränsad i plan och profil
2923	Rund	0,5	0,17	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sandig silt				
2986	Rund	0,3	0,08	50%	Skärslöv	Brunsvart grusig sand	Sot			
2994	Rund	0,25	0,13	50%	Skärslöv	Grå sand				Osäker anläggning. Svåravgränsad i plan och profil
3003	Rund	0,25x0,22	0,07	50%	Skärslöv	Grå sand				Osäker tolkning. Svåravgränsad i plan
3027	Rund	0,18	0,25	50%	Skärslöv	Grå sand				Osäker tolkning. Lutar åt NV
3035	Rund	0,2	0,07	50%	Skärslöv	Grå sand				Osäker anläggning. Svåravgränsad i plan
3043	Rund	0,15	0,16	50%	Skärslöv	Grå sand				Osäker tolkning. Lutar åt NV
3052	Rund	0,3	0,24	50%	Skärslöv	Grågul sand				
3060	Rund	0,4	0,25	50%	Skärslöv	1. mörkgrå sand, 2. grå sand			X	Med stolpfärgning (1), nedgrävning för stolpe (2)
3061	Rund	0,25	0,14	50%	Skärslöv	Grå sand	Kolbitar			
3085	Rund	0,28	0,15	50%	Skärslöv	Grågul sand				Svåravgränsad i plan
3133	Rund	0,25	0,16	50%	Skärslöv	Grågul flammig sand				
3139	Oval	0,35x0,30	0,24	50%	Skärslöv	1. Svartgrå sand, 2. mörkgrå sand			X	Undersökt som A155 vid FU. Med stolpfärgning (1), nedgrävning för stolpe (2) i NÖ del
3174	Rund	0,25	0,2	50%	Skärslöv	Grå sand				
3275	Rund	0,2	0,09	50%	Skärslöv	Grå siltig sand				
3283	Rund	0,3	0,16	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				
3291	Rund	0,3	0,15	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				
3340	Rund	0,35	0,05	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				
3347	Oval	0,4x0,3	0,12	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				
3371	Rund	0,2	0,05	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				Stolphälsbotten
3411	Rund	0,2	0,05	50%	Skärslöv	Gråbrun något humös sand				Stolphälsbotten
3474	Rund	0,2	0,08	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				
3512	Oval	0,3x0,25	0,13	50%	Skärslöv	Mörkgrå siltig sand				Brunare fyllning i kanterna

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Stenskoning	Stolpfärgning	Beskrivning
3532	Rund	0,3	0,16	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				Något osäker
3540	Rund	0,2	0,05	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				
3549	Rund	0,26	0,09	50%	Skårslev	Mörkgrå siltig sand				
3557	Rund	0,3	0,06	50%	Skårslev	Gråbrun humös sandig silt				Stolphålsbotten
3593	Rund	0,16	0,1	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				Stolpe nedslagen
3600	Rund	0,42	0,2	50%	Skårslev	Gråbrun sand				Homogen fyllning
3624	Rund	0,25	0,11	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				
3629	Rund	0,28	0,09	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				
3639	Rund	0,15	0,08	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				
3656	Rund	0,45	0,15	50%	Skårslev	Gråbrun sand				Homogen fyllning
3683	Rund	0,3	0,14	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				
3783	Rund	0,25	0,14	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				
3815	Rund	0,2	0,08	50%	Skårslev	Gråbrun humös sand				Stolphålsbotten
3830	Rund	0,23	0,17	50%	Skårslev	Grågul flammig sand				Snedställd stolpe
3855	Rund	0,18	0,12	50%	Skårslev	Brungrå humös sand				
3956	Rund	0,35	0,14	50%	Skårslev	Grågul sand				
3975	Rund	0,26	0,09	50%	Skårslev	Mörkgrå sand				Ljusare sand i kanterna
4001	Rund	0,42	0,14	50%	Skårslev	Gråbrun sand				Homogen fyllning
4008	Rund	0,2	0,2	50%	Skårslev	Svartgrå sand	Mörkgrå sand			Undersökt som A156 vid FU. Osäker, ev stolphålsbotten
4118	Rund	0,35	0,08	50%	Skårslev	Grå flammig sand				Inmätt som A159 vid FU
4185	Oval	0,36x0,30	0,22	50%	Skårslev	Mörkgrå sand	Kol och skörbränd stenar			Fyllning liknar A5129
4194	Rund	0,2	0,14	50%	Skårslev	Mörkgrå sand	Kolbitar, skörbränd sten			Fyllning liknar A5129
4202	Rund	0,18	0,1	50%	Skårslev	Svartgrå sand	Kolbitar, skörbränd sten			Fyllning liknar A5129. Direkt intill A4210

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Stenskoning	Stolpfärgning	Beskrivning
4210	Rund	0,26	0,2	50%	Skärslöv	Svartgrå sand	Kolbitar, skörbränd sten			Fyllning liknar A5129. Direkt intill A4202
4223	Rund	0,4	0,27	100%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Kolbitar, skörbränd sten	X		14C-daterad. Delar av stenskoningen eldpåverkad
4232	Oval	0,30x0,26	0,12	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Kolbitar, skörbränd sten			Fyllning liknar A5129
4242	Oval	0,25x0,20	0,08	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand				Stolphälsbotten
4411	Rund	0,25	0,13	50%	Skärslöv	Brungrå lerig silt				Direkt intill A4416 - dubbelstolpe
4416	Rund	0,18	0,07	50%	Skärslöv	Brungrå lerig silt				Direkt intill A4411 - dubbelstolpe
4418	Rund	0,18	0,07	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Kolbitar			I kanten av A4141
4743	Rund	0,23	0,13	50%	Skärslöv	Grå till mörkgrå sand	Kol			Ljusare fyllning än intilliggande stolphål
4774	Oregelbunden	0,6x0,4	0,17	50%	Skärslöv	Mörk gråbrun humös sand				Dubbel stolphål. Överlagrad av A3377. Fyllning något mörkare än i A3377
4793	Rund	0,3	0,23	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				
4839	Rund	0,17	0,1	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Grus			Fyllning liknar A5129, dock grusigare än fyllningen i de intilliggande stolphålen
4847	Rundad	0,6x0,35	0,2	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Stenar, skörbrända stenar	X		Dubbel stolphål. Det större södra stolphålet 0,35 m i diameter, stenscott med skörbränd och ej bränd sten. Det mindre stolphålet 0,20x0,19 m stort, ej stenscott. Tvärställd flat sten mellan stolphålen. Fyllning liknar A5129
4866	Oval	0,20x0,15	0,03	100%	Skärslöv	Grå sand				Något osäker, ev stolphälsbotten. Framkom under lada
4874	Rund	0,45	0,14	100%	Skärslöv	1. gråsvart sand, 2. svart sand	Kolbitar, skörbränd sten		X	Med nedgrävning för stolpe (1) och stolpfärgning (2). Stolpen har brunnit
4894	Rundad	0,40x0,25	0,18	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	En sten och kol	X		Fyllning liknar A5129. Ev djurgång i Ö del
4909	Rund	0,2	0,1	50%	Skärslöv	Brungrå något humös sand	Svartgrå sotig sand			
4995	Rund	0,4	0,24	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Bitar av skörbränd sten	X		Mörkare fyllning än intilliggande A5011. 14C-daterad
5011	Oval	0,38x0,25	0,17	50%	Skärslöv	I N del mörkgrå sand, i S del grå sand	Skörbränd sten och kolbit	X		Dubbel stolphål. Fyllningen i S del ljusare än i N del och intilliggande A4995. Sten mellan de två stolparna
5029	Oval	0,50x0,26	0,16	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	X		Dubbel stolphål

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Stenskoning	Stolpfärgning	Beskrivning
5046	Oval	0,40x0,35	0,18	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Skörbränd sten, sten	X		14C-daterad
5069	Oval	0,25x0,18	0,16	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Stenar	X		
5096	Rundad	0,33x0,30	0,22	50%	Skärslöv	1. mörkgrå, 2. grå sand	Kol, skörbränd sten i 1.	X	X	Med stolpfärgning (1), nedgrävning för stolpe (2)
5106	Rund	0,2	0,2	50%	Skärslöv	Brunsvart sand				
5114	Rund	0,24	0,19	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Skörbränd sten			
5122	Rund	0,2	0,05	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten			Möjlig stolphålsbotten
5156	Rund	0,2	0,06	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Små stenar			Framkom i omrörda lager
5226	Rundad	0,34x0,32	0,22	100%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	X		Under lager A5129, skuren av dike i Ö del. 14C-daterad
5267	Rundad	0,35x0,18	0,2	100%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	X		Skuren av dike
5383	Rund	0,4	0,3	100%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Bitar av skörbränd sten	X		Liknar A4223
5394	Rund	0,2	0,23	50%	Skärslöv	Brunsvart sand	Sot	X		
5405	Rundad	0,4x0,3	0,1	50%	Skärslöv	Svartgrå sand	Brun sand, sten	X		Otydlig. Ev stolphål
5433	Rund	0,18	0,17	50%	Skärslöv	Brunsvart sand	Stenar			
5442	Rund	0,2	0,18	50%	Skärslöv	Brunsvart sand				
5451	Oval	0,30x0,35	0,2	50%	Skärslöv	Brunsvart sotig sand	Skörbränd sten och kol	X		Nedgrävning för stolpe i S del. Skär A5499. Själva stolpen ca 0,2 m diam
5458	Rund	0,2	0,07	50%	Skärslöv	Brunsvart sand				Stöd till stolpe A5442
5499	Rund	0,35x0,2	0,1	50%	Skärslöv	Brunsvart sotig sand	Kol och sten	X		Stöd till stolpe A5442
5515	Oregelbunden	0,80x0,34	0,18	50%	Skärslöv	1. Mörkgrå sand, 2. grå sand	Sten, gul lera	X	X	Dubbelt stolphål. Möjlig stolpe med stenskoning och stöd på V sida. På V sida synlig stolpfärgning (1) och nedgrävning för stolpe (2)
5559	Rund	0,25	0,34	100%	Skärslöv	Svartgrå sand	Skörbränd sten	X		Samma fyllning som svart lager runt härd A5176
5566	Rund	0,2	0,08	50%	Skärslöv	Brunsvart sand	Stenar	X		
5574	Rund	0,4	0,2	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Skörbränd sten. Brunare sand i V del	X		Framkom i omrört område
5599	Rund	0,25	0,2	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Skörbränd sten	X		Skuren av dike i Ö
5671	Oval	0,35x0,22	0,11	50%	Skärslöv	Gråsvart sand	Skörbränd sten	X		

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Stenskoning	Stolpfärgning	Beskrivning
5680	Oval	0,22x0,3	0,25	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Skörbränd sten			Fyllning liknar A5129
5690	Rund	0,2	0,13	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Skörbränd sten			
5734	Rund	0,21	0,16	50%	Skärslöv	Svartgrå sand	Bitar av skörbränd sten			Möjligen finns nedgrävning för stolpe runt anläggningen
5743	Rund	0,13	0,14	50%	Skärslöv	Svartgrå sand	Kol			
5764	Rund	0,24	0,2	50%	Skärslöv	Mörkgrå till grå sand	Bitar av skörbränd sten och stenar	X		
5776	Oval	0,3x0,28	0,18	50%	Skärslöv	Mörkgrå till grå sand	Bitar av skörbränd sten och stenar	X		Skuren av dike i Ö. Möjligen finns nedgrävning för stolpe i NV del
5788	Rund	0,12	0,15	50%	Skärslöv	Mörk brungrå sand				
5798	Rund	0,1	0,17	50%	Skärslöv	Brungrå sand				
5807	Rund	0,18	0,12	50%	Skärslöv	Mörkgrå till grå sand	Bitar av skörbränd sten	X		
5815	Rund	0,28	0,13	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand	Grå sand i Ö del			Något otydlig avgränsning
5825	Rund	0,24	0,14	50%	Skärslöv	Svartgrå sand	Bitar av skörbränd sten			Störning i Ö del
5899	Rund	0,14	0,1	50%	Skärslöv	Mörkgrå sand				
5914	Rund	0,35	0,11	50%	Skärslöv	Brungrå sand	Kol och stenar	X		Något otydlig avgränsning
5922	Rund	0,18	0,09	50%	Skärslöv	Svart sand				Svart sand runt anläggningen
5932	Rund	0,2	0,07	50%	Skärslöv	Svart sand				Något osäker anläggning. Intill recent dike
5971	Oval	0,36x0,30	0,1	50%	Skärslöv	Svart till brungrå sand				Något otydlig avgränsning
100178	Rund	0,4	0,35	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand				Stolphål i ränna A2911

Tabell 2. Gropar

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningssmetod	Fyllning	Inslag av	Undertyp	Beskrivning
655	Oval	0,45x0,35	0,18	50%	Skärslev	Mörkgrå siltig sand	Stenar		Ev. stenlyft.
1021	Rektangulär	1,2x1,0	0,25	50%	Skärslev	Svartbrun siltig sand	Sot	Avfallsgrop	I kanterna mörkbrun något siltig sand som övergår i morän. Grop något eldats i - avfall?
1184	Rektangulär	1,6x1,2	0,5	50%	Skärslev	Fyllning grå fin sand, sanden var helt stenfri och gav ett närmast siktat intryck. Mot botten brungrå grövre sand		Möjligen förvaringsgrop	
2000	Rektangulär	0,45x0,35	0,14	50%	Skärslev	Brungrå siltig sand			
2058	Oval	0,5x0,3	0,18	50%	Skärslev	Brungrå humös sand			
2070	Oval	0,8x0,6	0,16	50%	Skärslev	Brungrå humös sand			
2087	Oval	0,7x0,6	0,2	50%	Skärslev	Ev stolphål: mörk brungrå humös sand med sot. Groppen i övrigt: brungrå humös sand	Sot	Grop med ev stolphål i	Ev stolphål ca 0,2 m i diam, 0,14 m djup
2342	Oval	0,60x0,55	0,13	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand	Sten		
2389	Rund	0,6	0,19	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand			Ev recent
2458	Oval	0,7x0,6	0,15	50%	Skärslev	Mörkgrå lerig silt			
2490	Rund	0,45	0,13	50%	Skärslev	Gråbrun humös sandig silt	Stenar		
2531	Rund	0,5	0,12	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand			
2553	Rund	0,3	0,06	50%	Skärslev	Gråbrun humös sandig silt			
2561	Oval	0,50x0,45	0,12	50%	Skärslev	Gråbrun humös sandig silt			Ev stenlyft
2587	Oval	0,60x0,40	0,25	50%	Skärslev	Svartgrå humös sand	Skörbränd sten, kol		
2599	Oval	0,70x0,55	0,25	50%	Skärslev	Grågul flammig silt	Kolbitar		
2932	Oval	0,50x0,28	0,11	50%	Skärslev	Gråbrun humös siltig sand			Matjordliknande fyllning
2963	Oregelbunden	0,8x0,7	0,16	50%	Skärslev	Mörkgrå sandig silt	Småsten		Delundersökt som A150 vid FU
3117	Oval	0,5x0,3	0,11	50%	Skärslev	Grågul humös sand			Osäker
3189	Rund	0,3	0,08	50%	Skärslev	Brungrå sand	Stenar		
3198	Rund	0,35	0,12	50%	Skärslev	Brungrå sand			
3259	Rund	0,5	0,1	50%	Skärslev	Brungrå sand			Flat botten
3326	Oval	1,1x0,5	0,26	50%	Skärslev	Brungrå humös sand			
3431	Rund	1,0x0,9	0,3	50%	Skärslev	Mörk gråbrun sand	Stenar	Stenfylld grop	14C daterad
3488	Oregelbunden	1,35x0,70	0,15	50%	Skärslev	1. svartgrå humös sand, 2. brungrå humös sand	Kol		Fyllningen eldpåverkad
3565	Oval	0,5x0,3	0,1	50%	Skärslev	Gråbrun humös siltig sand			

Id	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningssmetod	Fyllning	Inslag av	Undertyp	Beskrivning
3581	Oval	0,67x0,50	0,18	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand			
3645	Oval	0,60x0,35	0,14	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand			
3771	Oval	0,65x0,50	0,2	50%	Skärslev	Gråbrun sand	Sten, kol		Homogen fyllning
4043	Rund	1,2	0,18	50%	Skärslev	Brungrå flammig sand			Rund med oregelbunden kant
4060	Rund	0,6	0,19	50%	Skärslev	Brungrå grusig sand			Bitvis otydlig avgränsning
4141	Oval	1,85x0,90	0,3	50%	Maskin	Svart sotig sand	Fläckar av grå sand		Delundersökt som A160 vid FU. Anläggningen har möjligen fyllts igen successivt. 14C daterad
4367	Oval	0,6x0,3	0,08	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand			
4425	Oval	0,85x0,30	0,22	50%	Skärslev	Grågul flammig silt			
4525	Oval	0,50x0,33	0,1	50%	Skärslev	Mörk gråbrun humös sand	Stenar		Överlagrades av A3377
4690	Oval	1,7x1,1	0,23	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand	Kolbitar och kollins		
4817	Oval	1,1x 0,5	0,18	50%	Skärslev	Brun grusig sand	Stenar		Möjligen stenskott stolphål i gropens mitt
4982	Oval	1,0x0,7	0,11	50%	Skärslev	Gråbrun något humös sand	Stenar		
5081	Rundad	1,70x1,75	0,7	50%	Skärslev	1. Gulgrå lera, i övre del något kulturpåverkad. 2. Svart till mörkgrå sand blandat med gulgrå sand mellan stenarna i botten och sidorna	Stenar	Grop med stensatt botten	Skär A5129
5245	Oregelbunden	1,1x0,9	0,3	50%	Skärslev	Övre del: rödbrun sand med inslag av tegelbitar. Undre del: svartgrå något humös sand	Skörbränd och obränd sten, trä	Övre del av anläggningen möjligen sentida dike. Undre del möjligen stolphål	Skuren av dike i NÖ.
5532	Rund	0,36	0,1	50%	Skärslev	Mörkgrå sand	Skörbränd sten		Stolphålsbotten?
5625	Oval	0,6x0,5	0,12	100%	Skärslev	Gråbrun humös sand			
5941	Rundad	0,28x0,22	0,08	50%	Skärslev	Brunsvart humös sand			Troligen naturligt svacka
100191	Oval	1,1x0,5	0,27	50%	Skärslev	Brungrå siltig sand			Undersökt som A202 vid FU. Möjligen stolphål i mitten
100192	Oval	1,4x0,5	0,24	50%	Skärslev	Mörkgrå sandig silt	Stenar och kol		Undersökt som A196 vid FU

Tabell 3. Lager

Id	Form	Storlek	Minsta_tjocklek	Största tjocklek	Undersökt	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Beskrivning	Undertyp
343	Oregelbundet kvadratisk	4,0x3,3	0,05	0,15	50%	Skärslöv	Mörk gulbrun sand	Mörk grå sand	Påfört över morän. Liknade de undre delarna av A1059. Inslag av mörkare fläckar och fläckar med grå fin sand. Tjockast intill A1059	Golvlager
1033	Oregelbunden	4x2,3		0,09	50%	Skärslöv	Gråsvart siltig sand		Fyllning mellan stenar i A100004	
1059	Kvadratisk med utlöpare	1,4x1,4		0,35	50%	Skärslöv	Svart, fet något sotig något siltig sand. Mot kanterna något gråare. Från 0,1-0,15 meters djup inslag av strimor och fläckar av gulbrun fin sand, mot botten större inslag av dessa fläckar		Fyllning i och under A1171. 14C-daterad	Konstruktionslager
2041	Rund	0,2		0,02	50%	Skärslöv	Svartbrun sand	Kol		
2480	Oval	0,5x0,4		0,04	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sand	Kol	Inmätt som A152 vid FU. Lagerrest med kol	
2506	Rund	0,3		0,05	50%	Skärslöv	Mycket humös gråsvart silt		Osäker anläggning	
2769	Oregelbunden	0,78x0,37		0,07	50%	Skärslöv	Gråbrun humös siltig sand		Del av A4391. Lagerrest	
2806	Oregelbunden	0,40x0,25		0,06	100%	Skärslöv	Brunsvart sandig silt	Sot, stenar	Utkastlager från härd	
3300	Oregelbunden	0,4x0,3		0,04	50%	Skärslöv	Gråbrun humös sand			
3377	Oregelbunden	3,0x2,3	0,05	0,1	50%	Skärslöv	Brungrå humös sand	Skörbränd sten, kol	Lager som täcker anläggningar. 14C-daterad	
3418	Oval	1,15x0,70	0,04	0,08	50%	Maskin	1. gråbrun, 2. gråvit sand	Skörbrända stenar	Utkastlager från A3377	
4391	Oregelbunden	2,25x1,65	0,12	0,25	50%	Skärslöv	Brungrå siltig, något humös sand	Kolfläckar och stenar	14C daterad	
4540	Rundad	0,7x0,6		0,24	50%	Skärslöv	Svart sotig, humös sand	Grus och kol	Raseringslager med föns-terglas och järn	Modernt raseringslager
4553	Oregelbunden	3,8x1,6	0,05	0,1	50%	Skärslöv	Gulgrå lera	Recenta föremål	Lerlager runt block och över A5081	Golvlager
5129	Oregelbunden	10x5	0,01	0,05	100%	Skärslöv	Svart till mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	Kulturpåverkat lager	

Tabell 4. Övriga anläggningar

Id	Typ	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Beskrivning
174	Härd	Oval	0,6x0,5	0,1	50%	Skärslev	Svartbrun humös sand	Kol	Undersökt som A174 vid FU.
175	Ränna	Rak	1,0x0,3		0%		Svart sotig silt.		Inmätt som A175 vid FU
176	Nedgrävning	Rektangulär	2,9x1,8	0,4	50%		Se A1059		Nedgrävning fylld med A1059
318	Stenlyft	Oval	1,00x0,35	0,08	50%	Skärslev	Svartgrå sotig lerig silt		Äldre odlingshorisont eller stenlyft
329	Stenlyft	Oval	0,65x0,45	0,07	50%	Skärslev	Svartgrå sotig lerig silt	Stenar	Äldre odlingshorisont eller stenlyft
1171	Stenpackning	Rektangulär	1,9x1,4		50%	Skärslev	A1059		Del av eldstad , aktivitetsyta 1
1196	Stenpackning	Avlång	1,4x0,4		50%	Skärslev			Möjlig del av eldstad, aktivitetsyta 1
2128	Stenlyft	Oval	0,8x0,5	0,06	50%	Skärslev	Brungrå siltig sand		
2418	Ränna	Rak	1,30x0,75	0,1	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand	Brun silt	Ev recent, mycket humös fyllning
2435	Ränna	Rak	1,5x0,5	0,35	50%	Skärslev	Svartgrå humös fyllning	Kol	Skiljer sig markant från A2418
2515	Mörkfärgning - ej undersökt	Oval	0,35x0,28		0%		Brungrå humös silt		
2698	Stenlyft	Oregelbunden	0,80x0,75	0,13	50%	Skärslev	Mycket humös grå-svart silt	Stenar	
2736	Ränna	Oregelbunden	1,8x1,0	0,7	50%	Skärslev	Fyllningen i gropen: svartgrå humös sand med sot. Rännan: brungrå humös sand	Sot	Ränna med grop i N del. Rännan var 0,4 m bred och 0,15 m djup, gropen ca 1 m i diameter och 0,7 m djup.
2789	Ränna	Böjd	2,8x0,8	0,15	50%	Skärslev	Brungrå humös sand	Skörbränd sten, kol	Fyllt med samma material som A3377
2797	Härd	Oval	0,9x0,6	0,23	100%	Skärslev	1. brunsvart sandig silt, 2. brungrå grusig sand	Kol, stenar	Del av A4391
2823	Stenlyft	Oregelbunden	0,45x0,40	0,06	50%	Skärslev	Brunsvart humös sandig silt	kol	
2840	Stenlyft	Oregelbunden	0,35x0,40	0,04	50%	Skärslev	Brunsvart sandig silt		
2887	Stenlyft	Oval	0,65x0,30	0,05	50%	Skärslev	Brungrå humös sandig silt		Del av aktivitetsyta 3
2911	Ränna	Rak	1,40x0,45	0,35	50%	Skärslev	1. svartgrå något sotig humös sand, 2. brungrå humös sand, 3. svartgrå humös sand	Sot, kol, stenar	Ränna med stolphål i N del
3062	Pinnhäll	Rund	0,1	0,09	50%	Skärslev	Svartgrå sand		
3069	Pinnhäll	Rund	0,18	0,13	50%	Skärslev	Mörkgrå sand		
3095	Pinnhäll	Rund	0,12	0,2	50%	Skärslev	Grågul sand		
3125	Stenlyft	Rund	0,25	0,05	50%	Skärslev	Brungrå humös sand		
3211	Stenlyft	Rund	0,3	0,06	50%	Skärslev	Grå flammig sand		Inmätt som A157 vid FU.
3218	Härd	Oval	0,9x0,5	0,1	50%	Skärslev	Brunsvart grusig sand	Kol	

Id	Typ	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Beskrivning
3228	Härd	Oval	1,00x0,65	0,12	50%	Skärslev	1. grå sotig grusig sand med skärvig sten, 2. gulgul sand, 3. kollins	Kol, skärvig sten	
3237	Stenlyft	Avlång	0,80x0,25		50%	Skärslev	Brungrå humös sand		
3252	Stenlyft	Oval	0,26x0,16	0,4	50%	Skärslev	Brungrå humös sand		
3356	Mörkfärgning - ej undersökt	Rund	0,3	6446360,099	0%		Brungrå humös sand		Liknande fyllning som stolphålen intill
3797	Stenlyft	Oval	0,38x0,30	0,06	50%	Skärslev	Humös brungrå sand		
3822	Stenlyft	Oregelbunden	0,3x0,3	0,05	50%	Skärslev	Humös brungrå sand		
3895	Stenlyft	Oval	0,23x0,19	0,03	50%	Skärslev	Brungrå humös sand		
3902	Stenlyft	Oval	0,22x0,20		50%	Skärslev	Brungrå humös sand		
3946	Stenlyft	Oregelbunden	0,4x0,3	0,14	50%	Skärslev	Grå sand		
4090	Härd	Oregelbunden	1,2x1,1	0,18	50%	Skärslev	1. gräsvert sand, 2. gulbrun sand, kollins i botten	Kol	Utgörs av två hårdar eller hård med ett stolphål i V del
4129	Mörkfärgning - ej undersökt	Oval	0,35x0,25		0%		Mörkgrå - svartgrå sand		Inmätt som A161 vid FU.
4328	Stenlyft	Rund	0,36	0,09	50%	Skärslev	Grå sand	Kolbitar, skörbränd sten	Möjligen stolphälsbotten
4375	Stenlyft	Oval	0,55x0,30	0,12	50%	Skärslev	Gråbrun humös sand		
4407	Ränna	Böjd	3,6x0,4	0,18	50%	Skärslev	Gulbrun grusig sand	Stenar	Stenfyllid ränna
4731	Pinnhål	Rund	0,1	0,05	50%	Skärslev	Grå sand		Osäker anläggning
4886	Pinnhål	Rund	0,12	0,07	50%	Skärslev	Gräsvert sand	Sot, skörbränd sten	Intill A4874. Marken runt kulturpåverkad med inslag av kol
5171	Pinnhål	Rund	0,1	0,1	50%	Skärslev	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	Fyllning liknar A5129
5172	Pinnhål	Rund	0,07	0,04	50%	Skärslev	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	Fyllning liknar A5129
5173	Pinnhål	Rund	0,07	0,05	50%	Skärslev	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	Fyllning liknar A5129
5174	Pinnhål	Rund	0,06	0,06	50%	Skärslev	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	Fyllning liknar A5129
5175	Pinnhål	Rund	0,05	0,04	50%	Skärslev	Mörkgrå sand	Kol, skörbränd sten	
5176	Härd	Oregelbunden	1,70x0,75	0,1	50%	Skärslev	Svartgrå sand	Kollins, skörbränd sten	Härd och område runt med svartgrå fyllning inmätta som A5176. 14C-daterad
5235	Pinnhål	Rund	0,09	0,07	50%	Skärslev	Mörkgrå sand		Fyllning liknar A5129

Id	Typ	Form i plan	Storlek i m	Djup i m	Undersökt andel	Undersökningsmetod	Fyllning	Inslag av	Beskrivning
5240	Pinnhåll	Rund	0,08	0,08	50%	Skårslev	Grå finsand		Frankom under A5129
5263	Pinnhåll	Rund	0,06	0,21	50%	Skårslev	Grå finsand		Frankom under A5129
5472	Ränna	Oregelbunden	1,95x1,60	0,1	50%	Skårslev	Svartgrå humös sand	Stenar	Möjlig sentida. Något otydlig avgränsning
5609	Stenlyft	Oregelbunden	1,10x0,55	0,06	50%	Skårslev	Svart humös sand	Grå sandfläckar	
5697	Ränna	Rak	2,33x0,24	0,07	50%	Skårslev	Mörk gråbrun sand	Skörbränd sten	Möjlig inre avdelning i hus. Skuren av re-cent dlke
5773	Pinnhåll	Rund	0,07	0,06	50%	Skårslev	Gråsvart sand		
5774	Pinnhåll	Rund	0,08	0,06	50%	Skårslev	Gråsvart sand		
5775	Pinnhåll	Rund	0,06	0,08	50%	Skårslev	Svartgrå sand		
5795	Pinnhåll	Rund	0,03	0,08	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
5796	Pinnhåll	Rund	0,07	0,1	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
5797	Pinnhåll	Rund	0,09	0,1	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
5805	Pinnhåll	Rund	0,03	0,1	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
5806	Pinnhåll	Rund	0,07	0,06	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
5835	Pinnhåll	Rund	0,03	0,05	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
5836	Pinnhåll	Rund	0,05	0,08	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
5840	Pinnhåll	Rund	0,03	0,1	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
5857	Stenlyft	Oval	0,45x0,30	0,13	50%	Skårslev	I övre delen gråsvart sand, därunder brun-grå sand		Något osäker anläggning
5893	Pinnhåll	Rund	0,1	0,05	50%	Skårslev	Gråsvart sand		
5981	Pinnhåll	Rund	0,1	0,06	50%	Skårslev	Mörkgrå sand		
100004	Stenpackning	Oregelbunden	4,0x2,4		50%	Skårslev	A1033		Stenpackning med fyllning av A1033. 1 skikt, bitvis 2 skikt sten

Bilaga 10. Fyndtabeller

Tabell 1, Flinta.

Fyndnummer	Material	Fyndomständighet	Fragmenteringsgrad	Passning	Vikt	Antal	Sakord	Undertyp	Del	Bränd	Svallad	Patinerad	Beskrivning	Kontext
F1	Flinta				140	1	Avslag							A5129
F2	Flinta		Fragment		39	1	Avslag							
F3	Flinta		Fragment		9	1	Avslag							
F4	Flinta		Fragment		17	1	Avslag				X		Krusta	A1261
F5	Flinta				26	1	Avslag					X		A1033
F6	Flinta		Fragment		36	1	Skära						Flathuggen. Svagt böjd och därmed troligen en skära	A5129
F7	Flinta				44	4	Avslag							A5129
F8	Flinta				147	1	Plattformskärna	Övrig kärna med två eller flera plattformmar				X	Från moränmodul	A5129
F9	Flinta				57	5	Avslag						1 stort, 4 små tunna	A5129
F10	Flinta	Från schakt 133 vid FU			11	1	Avslagsskrappa	Enkel					Lång distal retusch samt längs ena kanten	
F11	Flinta				5	1	Spån						Plattformspreparering och stor linsformad plattformsrest	A5129
F12	Flinta		Fragment		6	3	Avslag							A5129
F13	Flinta		Fragment		4	1	Avslag			X				A1567
F14	Flinta				19	2	Avslag						En med krusta och "on-the-edge"	A5129
F15	Flinta				5	1	Avslag							A5129
F16	Flinta				53	1	Övrig slagen flinta						Krusta	A1261
F17	Flinta		Fragment		1	1	Övrig slagen flinta			X				
F18	Flinta				7	1	Spån							A1033
F19	Flinta		Fragment		2	1	Avslag						Krusta	A1033
F20	Flinta				57	1	Övrig slagen flinta					X		
F21	Flinta	Från schakt 169 vid FU. NV om impediment	Fragment		41	5	Avslag							
F22	Flinta	Från schakt 169 vid FU.			8	1	Avslag med retusch						Liten kantretusch.	
F23	Flinta	Från schakt 169 vid FU.	Fragment		2	1	Avslag						Dorsala tryckteknik.	

Fyndnummer	Material	Fyndomständighet	Fragmenterings-grad	Passning	Vikt	Antal	Sakord	Undertyp	Del	Bränd	Svallad	Patinerad	Beskrivning	Kontext
F24	Flinta		Fragment		6	1	Övrig slagen flinta							
F25	Flinta				1	1	Övrig slagen flinta						Krusta	A2308
F35	Flinta	Insamlad vid FU			61	1	Övrig kärna				X	X	Rutnätsornering på en yta. Troligen bipolär kärna	
F36	Flinta	Insamlad vid FU			11	1	Övrig slagen flinta			X				
F37	Flinta	Insamlad vid FU	Fragment		1	1	Avslag						Tunt och troligen tryckretusch	
F38	Flinta				155	2	Avslag						Stora avslag, båda med krusta	
F39	Flinta				13	2	Avslag							Under A5129
F40	Flinta		Fragment		1	1	Avslag							Under A5129
F41	Flinta		Fragment		30	1	Avslag							
F42	Flinta		Fragment		4	2	Avslag							
F43	Flinta				35	3	Avslag						Två med krusta	
F44	Flinta		Fragment		6	3	Övrig slagen flinta						En med krusta	
F45	Flinta		Fragment		10	5	Avslag						Tunna avslag, två med krusta	A2599
F46	Flinta				2	2	Avslag						Små och tunna	I kanten av A5081
F47	Flinta		Fragment		3	1	Avslag						Krusta	I kanten av A5081
F48	Flinta				5	7	Avslag						Flerfaset små och tunna, troligen genom tryckretusch då plattformrest saknas	A5129
F49	Flinta		Fragment		1	2	Avslag						Små och tunna avslagsfragment	A5129
F50	Flinta				1	1	Övrig slagen flinta			X				Under A5129
F51	Flinta		Fragment		1	1	Avslag							I dike
F52	Flinta		Fragment		2	2	Avslag							A4995
F53	Flinta		Fragment		11	2	Avslag						En med krusta. Bra exempel på brun patinering	A5472
F54	Flinta				4	1	Avslag					X	Hårt åtgången	

Fyndnummer	Material	Fyndomständighet	Fragmenterings- grad	Passning	Vikt	Antal	Sakord	Undertyp	Del	Bränd	Svallad	Patinerad	Beskrivning	Kontext
F80	Flinta				2	1	Avslag						Tunt med punktformad plattformsrest	I kanten av A5081
F81	Flinta		Fragment		9	1	Avslag							
F82	Flinta				3	1	Avslag							
F83	Flinta				1	1	Avslag							
F84	Flinta		Fragment		1	1	Avslag							
F85	Flinta				4	2	Övrig slagen flinta						En patinerad	A2923
F86	Flinta		Fragment		1	1	Avslag						Tunt avslagsfragment	A2418
F87	Flinta				1	1	Övrig slagen flinta							A4090
F88	Flinta		Fragment		6	1	Avslag							
F89	Flinta				1	1	Avslag							Intill A5559
F90	Flinta				40	1	Platt- forms kärna				X			
F91	Flinta				0	1	Avslag						Tunt avslag med små, dorsala avspaltningar	A5129
F92	Flinta		Fragment		10	2	Avslag						Ett tunt avslagsfragment.	A2418
F93	Flinta		Fragment		8	1	Avslag						Fin plattformsprepäre- ring	Under A4553
F94	Flinta		Fragment		1	1	Avslag							A5176
F95	Flinta				3	1	Avslag				X			A5129
F96	Flinta				5	7	Avslag						Tunna avslag, varav tre splitter. En med krusta	A5129
F97	Flinta				6	1	Avslag						Uppfriskningsavslag från spånkärna/mikrospån- kärna.	
F98	Flinta				1	2	Avslag							A5129
F99	Flinta				7	1	Avslag							A5451
F100	Flinta		Fragment		1	1	Avslag							A5129
F101	Flinta		Fragment		1	1	Avslag				X			A5129
F102	Flinta		Fragment		3	6	Avslag						Avslagsfragment, varav två tunna och nagelfor- miga	A5129
F103	Flinta		Fragment		1	1	Avslag				X			A5129
F104	Flinta				1	1	Avslag							A5129
F105	Flinta		Fragment		0	2	Avslag							Under A5129
F106	Flinta	Från rännna.	Fragment		4	2	Avslag							

Fyndnummer	Material	Fyndomständighet	Fragmenterings- grad	Passning	Vikt	Antal	Sakord	Undertyp	Del	Bränd	Svallad	Patinerad	Beskrivning	Kontext
F107	Flinta				2	1	Avslag						Avslag med krusta	Under A5129
F108	Flinta		Fragment		9	6	Avslag						Avslagsfragment, varav två med krusta samt ett splitter	Under A5129
F109	Flinta				3	1	Avslag						Avslag med krusta.	A3938
F110	Flinta		Fragment		29	1	Avslag			X				A4141
F111	Flinta		Fragment		1	2	Avslag						Avslagsfragment, varav ett splitter (ev bränt)	A4391
F112	Flinta				2	1	Övrig slagen flinta							A5235
F113	Flinta				4	1	Avslag							I kan- ten av A5609
F114	Flinta				1	1	Avslag						Tunt, nagelformigt av- slag	A5245
F115	Flinta		Fragment		1	1	Avslag							I kan- ten av A5609
F116	Flinta				3	1	Avslag med retusch						Även ev bruksretusch längs ena kanten	
F117	Flinta				3	1	Övrig slagen flinta							
F118	Flinta	Lösfynd från dump- hög i sydvästra delen.			21	1	Avslag						Avslag med krusta, lik- nar en borrh utan retusch, kan dock ha fungerat som stichel	
F119	Flinta				4	1	Avslag						Upprepade slag på dor- salsidan, troligen från grovpreparering	A5129
F120	Flinta				3	6	Avslag						6 tunna avslag, varav 4 nagelformiga	A5129
F121	Flinta		Fragment		7	3	Avslag							A5129
F122	Flinta				2	3	Avslag						Tre tunna avslag, varav ett nagelformigt	A5129
F123	Flinta		Fragment		1	2	Avslag						Tunna, nagelformiga avslag	A5129
F124	Flinta				8	1	Avslag				X		Ev bearbetad/prepare- rad kant	
F125	Flinta		Fragment		1	2	Avslag						Två avslagsfragment, va- rav ett splitter.	Under A5129

Fyndnummer	Material	Fyndomständighet	Fragmenterings-grad	Passning	Vikt	Antal	Sakord	Undertyp	Del	Bränd	Svallad	Patinerad	Beskrivning	Kontext
F126	Flinta				9	1	Borrspets				X		Borr med krusta	
F127	Flinta				1	1	Avslag						Nagelformigt avslag	A5815
F128	Flinta		Fragment		2	2	Avslag						Tunna, nagelformiga avslagsfragment	Under A5129
F129	Flinta				3	1	Avslag							I dike
F130	Flinta		Fragment		3	1	Avslag							I dike
F131	Flinta				11	1	Övrig slagen flinta							
F132	Flinta		Fragment		4	1	Avslag							A1059
F133	Flinta				1	1	Avslag						Tunt, nagelformigt avslag	
F134	Flinta		Fragment		3	1	Avslag					X		
F135	Flinta		Fragment		4	1	Avslag						Avslagsfragment med krusta	
F136	Flinta		Fragment		2	1	Avslag							
F137	Flinta				5	1	Avslag							
F138	Flinta				10	1	Avslag						Bipolärt avslag - "apel-sinklyfta"	
F139	Flinta				10	1	Rundskrapa					X	Skrapa med krusta	
F140	Flinta		Fragment		3	1	Avslag						Avslagsfragment med krusta	
F141	Flinta				1	1	Övrig slagen flinta							A2087
F142	Flinta				1	1	Avslag							A2389
F144	Flinta				13	1	Övrig slagen flinta				X			A4982

Tabell 2, övriga fynd.

Fyndnummer	Material	Fyndomständighet	Fragmenteringsgrad	Passning	Sakord	Vikt	Antal	Beskrivning	Kontext
F26	Glas		Fragment		Fönster-glas	5	4		A4540
F27	Järn	Ca 0,03 m ned i sand			Spik	18	1		
F28	Keramik	V om A2147	Fragment		Fat	20	1	Yngre rödgods	
F29	Glas	Ca 0,06 m djupt in-till flat sten	Fragment		Fönster-glas	9	2		A4540
F30	Keramik	På impediment	Fragment		Fat	21	1	Yngre rödgods	
F31	Järn	ca 0,05 m djupt	Fragment		Spik	11	1		A4553
F32	Keramik	SÖ del av omr. A	Fragment		Kärl sten-gods	12	1	Stengods	
F33	Bränd lera	I sand	Fragment			4	1	Lerklining	
F34	Järn	I humös brun sand	Fragment		Beslag	33	1		
F63	Kvarts				Kärna		1	Både bipolär metod och städ-på-plattforms-metod.	
F67	Sandsten	I undre delen av A4540	Fragment		Bryne	54	1		A4540
F143	Sandsten		Fragment	Ja		227	3	I anläggning påträffade sandstensfragment med ökad funktion (varken slip-spår eller fördjupning).	A4982
F145	Järn	ca 0,1 m ned	Fragment		Sax	52	1	Del av ullsax	A4540
F146	Järn	ca 0,06 m ned			Hästska	275	1	Ej sparad	A4540
F147	Tegel	0,02 ned i sand				2	1	Ej sparad	
F148	Tegel		Fragment			3	5	Ej sparad	
F149	Tegel					3	3	Ej sparad	
F150	Obränt ben					13	1	Tand, nöt, vux-en individ	
F151	Järn	Undre del av A4540	Fragment		Sax	19	2	Del av ullsax	A4540
F152	Tegel	0,02 m ned i sand				12	2	Ej sparad	

Fyndnummer	Material	Fyndomständighet	Fragmenteringsgrad	Passning	Sakord	Vikt	Antal	Beskrivning	Kontext
F153	Keramik	I sand	Fragment		Fat	7	1	Yngre rödgods. Röd glasyr med vita band	
F154	Glas	Intill flat sten			Fönsterglas	14	11		A4540
F155	Tegel	nedtryckt i lera				48	2	Ej sparad	
F156	Tegel	i kontaktyta grus/lera				34	3	Ej sparad	
F157	Tegel	ca 0,02 m ned i sand				2	1	Ej sparad	
F158	Tegel							Ej sparad	
F159	Tegel							Ej sparad	
F160	Tegel							Ej sparad	
F161	Tegel							Ej sparad	
F162	Tegel							Ej sparad	
F163	Tegel							Ej sparad	
F164	Tegel		Fragment				5	Ej sparad	

Bohusläns museum
att/ Mattias Öbrink
Studio Västsvensk Konservering
Gamlestadsv. 2-4, B2, Vån 4
415 02 Göteborg

ANALYSRAPPORT

Växtmakrofossilanalyser av jordprover från Källungeröd 1:2, Norum s:n , Bohuslän.

METOD

De tillsända proverna volymbestämdes genom att den lufttorkade jorden hälldes i en graderad bägare och en känd volym vatten tillsattes. Provvolymer utgjorde alltså jordpartiklar minus luftvolymen mellan partiklarna. Proverna preparerades därefter med en kombination av slammings- och flotationsteknik. Ingen särskild flotationsapparat utnyttjades. Sikt med 0,25 mm:s maskvidd användes. Proverna lufttorkades efter preparering och studerades under mikroskop i 6,7-40 gångers förstoring. Sedvanlig bestämningslitteratur och fröreferenser har utnyttjats. Proverna innehöll rikliga eller mycket rikliga mängder färska rötter samt färska frön, dagmaskkockonger och insekter. Dessa betraktades som recenta och noterades inte som fynd. Samtliga växtrester som redovisas var förkolnade. De preparerade proverna och fynd förvaras på Institutionen för Naturgeografi och Kvartärgeologi, men kan med kort varsel tillsändas uppdragsgivaren om så önskas.

RESULTAT

Fjorton prover har analyserats och den preparerade mängden jord är sammanlagt 15,4 liter. Fynden redovisas i sin helhet i bifogad tabell.

En generell iakttagelse för proverna är att de innehöll förhållandevis stora mängder träkol och rikligt med recent växtmaterial. Proverna från Ränna A2418 och Stenfylld grop A3431 var så rika på färskt växtmaterial och dagmaskkockonger att jorden närmast var att betrakta som förna.

I ett av proven, Lager/konstruktion A4391, hittades 13 sädeskorn. Fem av dessa var omöjliga att typbestämma men 8 är av sädeslaget korn. Kärnorna har tyvärr så dåligt bevarat ytskikt att det inte säkert går att säga huruvida de representerar skalkorn eller naket korn. Även i Stolphål A2762 återfanns ett obestämbart sädeskorn. Några få fynd av ogräsfynd gjordes: ett frö av vanlig pilört i Spis A1059 samt vardera ett frö av snärjmåra och trampört i Stolphål A42323.

Sammantaget visar fynden på närvaron av näringsrika kornåkrar. Jag är visserligen osäker men antar att det snarare handlar om skalkorn än naket korn. De fåtaliga ogräsen pekar mot näringsberikad åkerjord. Skalkorn och näringsälskande ogräs passar in i järnåldern, snarast den yngre delen.

2007-11-08

Mats Regnell

08-16 48 09 — 0705-43 45 86 — mats.regnell@geo.su.se

Institutionen för naturgeografi
och kvartärgeologi

Kållungeröd MAKROFOSSILANALYS							
Provnr.	Anl. typ	Provvol. (ml.)				Träkol*	Övrigt
A1059 PM1	Spis	1200				1 XX	
A1567 PM2	Stolphål	1100				XX	
A2418 PM11	Ränna	1100				X	Mkt. rikl. m rötter o recenta frön
A2762 PM12	Stolphål	1000	1			X	
A3377 PM3	Lager/ränna	1200				X	
A3431 PM4	Stenfylld grop	1100				X	Mkt. rikl. m rötter o recenta frön
A4223 PM5	Stolphål	1100		1	1	XX	
A4391 PM13	Lager/konstruktions	1200	5	8		XXX	
A4817 PM14	Grop ev stolphål	1100				XX	
A4847 PM6	Stolphål	1200				X	
A4995 PM7	Stolphål	1100				XX	
A5046 PM8	Stolphål	1000				X	
A5226 PM9	Stolphål	1000				X	
A5499 PM10	Stolphål	1000				XX	

* X = 10mg-5ml (tillräckligt för AMS-datering), XX = 5-100ml, XXX = >100ml

Postadress:
Stockholms universitet
Inst. för naturgeografi
och kvartärgeologi
106 91 Stockholm

Besöksadress:
Geovetenskapens hus
Svante Arrhenius väg 8 C
Frescati
www.geo.su.se

Telefon (Vx): 08-16 20 00
Telefax: 08-16 48 18

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 0804

**Vedartsanalyser på material från Bohuslän,
Norum sn. Raä 36 och 253. Källungeröd 1:2**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 0804

2008-01-18

Vedartsanalyser på material från Bohuslän, Norum sn. Raä 36 och 253. Kållungeröd 1:2

Uppdragsgivare: Mattias Öbrink/Bohusläns Museum

Arbetet omfattar fem kolprover från Kållungeröd 1:2. På fastigheten fanns både aktivitetsområde från stenålder – äldre bronsålder (Raä 36) och gårdslämningar från 1600-talet och framåt med förhistoriska huslämningar under (Raä 253).

Proverna var mycket små och kommer från floterade makroprover. De innehåller kol från al, ask, björk, ek och hassel. Eftersom inget av proven kommer från någon eldstad och det inte finns skäl att tro att kolet i stolphålen kommer från stolparna får man anta att allt kolet kommer från ett ”brus” av aktiviteter inom området.

Dateringarna kan därför bli lite osäkra med tanke på att området verkar ha bebotts under väldigt lång tid.

Proverna var som sagt mycket små och jag fick för prov 10 lov att slå ihop kol från björk och hassel för att komma upp mot 10mg som är på gränsen för daterbar mängd.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
2418	11	Ränna	<0.1 g	<0.1 g 2 bitar	2 bitar ask	Ask 20mg	
2762	12	Stolphål	<0.1 g	<0.1 g 2 bitar	2 bitar ask	Ask 9mg	
3431	4	Stenfylld grop	<0.1 g	<0.1 g 2 bitar	1 bit al 1 bit ek	Al 10mg	
4223	5	Stolphål	<0.1 g	<0.1 g 2 bitar	2 bitar ek	Ek 19mg	
5499	10	Stolphål	<0.1 g	<0.1 g 3 bitar	1 bit björk 1 bit ek 1 bit hassel	Hassel + Björk 10mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus incana</i> <i>Alnus glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt.	Klibbalen invandrade söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen kom ungefär samtidigt med granen och samma väg som denna.
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	250 år	Näringsrik jord, solig växtplats.	Hård, elastisk och seg. Hjulaxlar, redskap	Viktigt för lövtäckt. Yggdrasil var en ask. Mycket folketro knutet till asken.
Björk Glasbjörk Vårthjörk	<i>Betula sp.</i> <i>Betula pubescens</i> <i>Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårthjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	60 år	Ganska krävande på jordmån. Vill gärna ha ljus men tål beskuggning tex i ekskog	Bildar lätt långa raka sega spön som använts till korgar och tunnband	Vanligt träd på lövängar

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 0837

**Vedartsanalyser på material från Bohuslän,
Norum sn. Raä 253 Komplettering.**

Adress:
Kattås
670 20 GLAVA

Telefon:
0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com

Bankgiro:
5713-0460

Organisationsnr:
650613-6255

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 0837

2008-09-01

Vedartsanalyser på material från Bohuslän, Norum sn. Raä 253 Komplettering.

Uppdragsgivare: Mattias Öbrink/Bohuläns museum

Arbetet omfattar ett kolprov från en härd i ett tidigmedeltida hus. Tidigare har fem prover från huset analyserats och daterats och gett samstämmiga resultat.

Detta prov bestod av kol från hassel och bark eller näver. Hasseln är mycket lämplig för ¹⁴C-datering då den inte blir gammal i sig. Dateringen bör därför bli pålitlig.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
360	5555	Härd	65.8g	2.9g 8 bitar	3 bitar hassel 5 bitar bark/näver	Hassel 97mg	

Erik Danielsson/VEDLAB

Kattås

670 20 GLAVA

Tfn: 0570/420 29

E-post: vedlab@telia.com

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	60 år	Ganska krävande på jordmån. Vill gärna ha ljus men tål beskuggning tex i ekskog	Bildar lätt långa raka sega spön som använts till korgar och tunnband	Vanligt träd på lövängar

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färska vedprover.

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala 2008-05-22

Mattias Öbrink
Bohusläns museum
Box 403
451 19 UDDEVALLA

Angströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Angströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ¹⁴C datering av träkol och harts från Norum 36 och 253, Bohuslän.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.
Makrofossilerna har behandlats med 0.5 % NaOH i 60°C under 1 timme.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns, det tvättade och intorkade materialet surgjort till pH 4, till CO₂-gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytiskreaktion.

I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

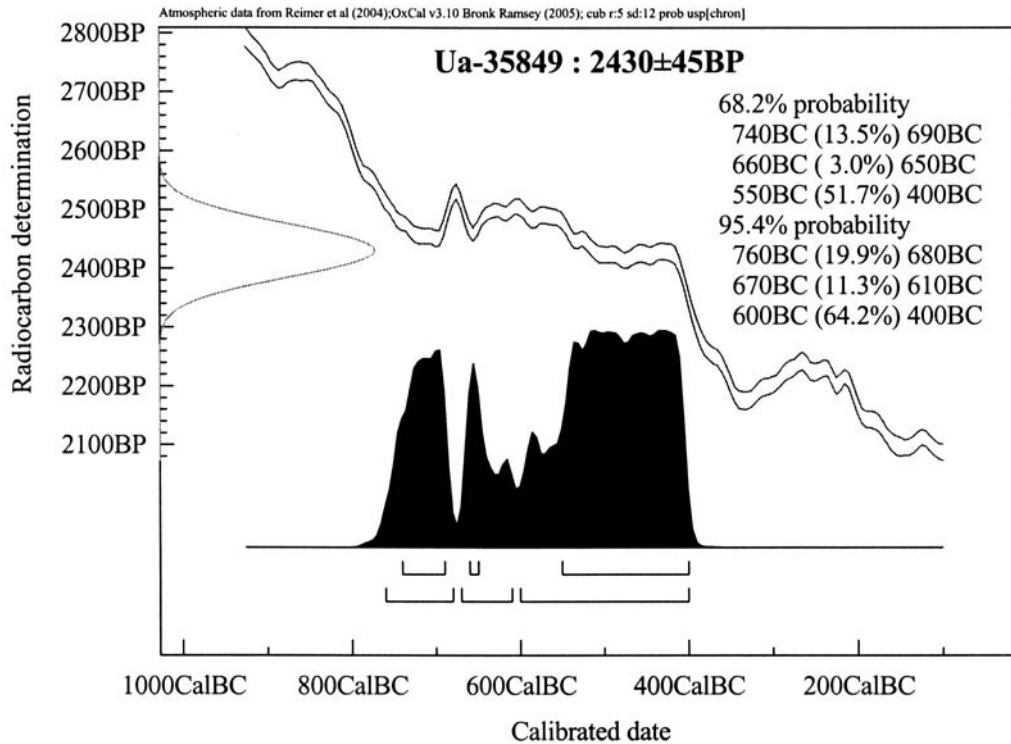
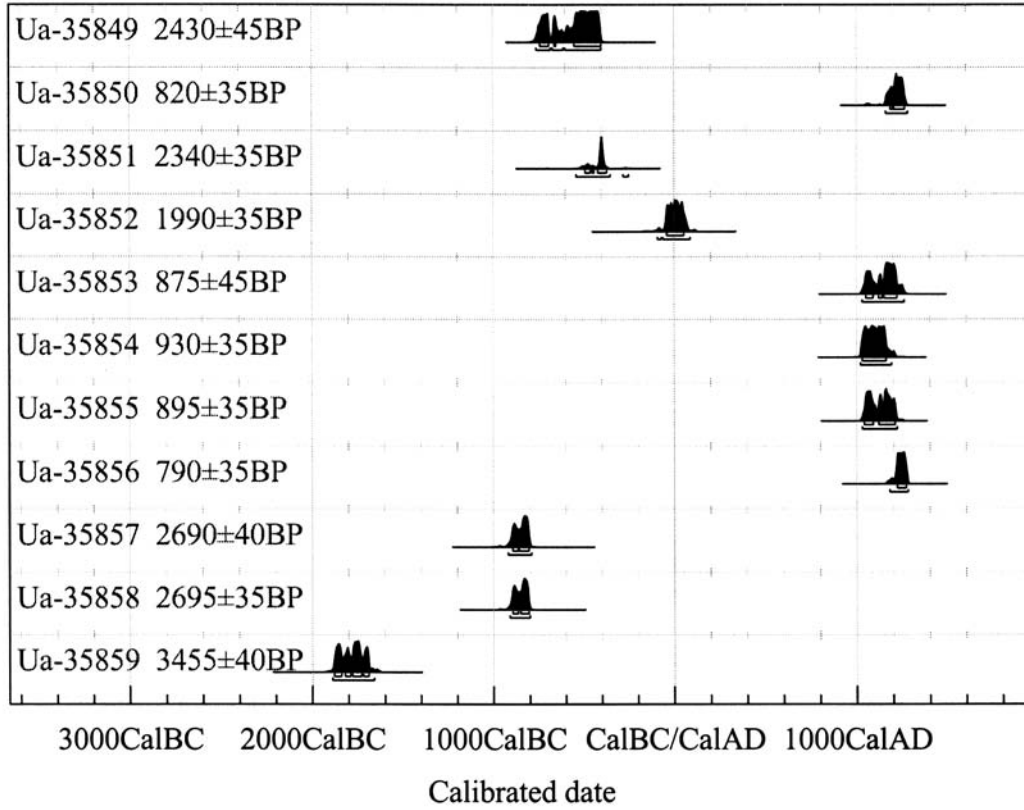
Labnummer	Prov	δ ¹³ C ‰ PDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-35849	UN Källungeröd A 1059, pk 1	-26,2	2 430 ± 45
Ua-35850	UN Källungeröd A 1567, pk 2	-25,2	820 ± 35
Ua-35851	UN Källungeröd A 3377, pk 3	-26,0	2 340 ± 35
Ua-35852	UN Källungeröd A 3431, pk 4	-27,9	1 990 ± 35
Ua-35853	UN Källungeröd A 4223, pk 5	-23,9	875 ± 45
Ua-35854	UN Källungeröd A 4995, pk 7	-26,4	930 ± 35
Ua-35855	UN Källungeröd A 5046, pk 8	-26,1	895 ± 35
Ua-35856	UN Källungeröd A 5226, pk 9	-25,9	790 ± 35
Ua-35857	UN Källungeröd A 5499, pk 10	-28,5	2 690 ± 40
Ua-35858	UN Källungeröd A 2762, pk 12	-27,5	2 695 ± 35
Ua-35859	UN Källungeröd A 4391, pk 13	-23,2	3 455 ± 40

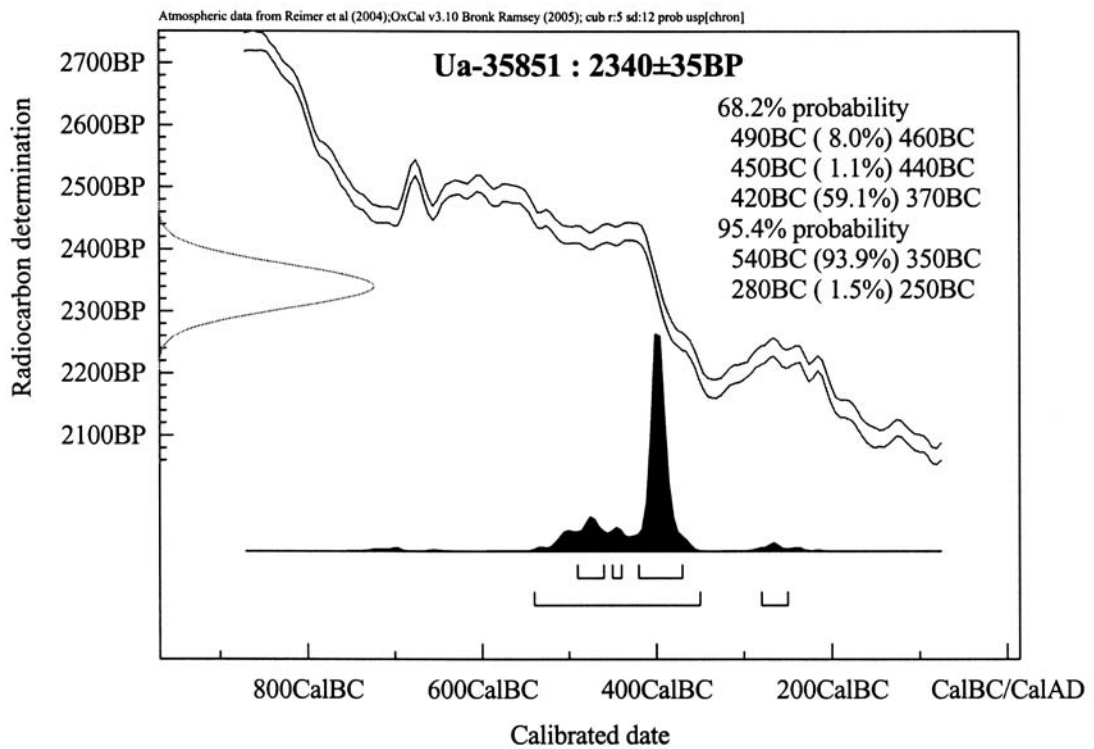
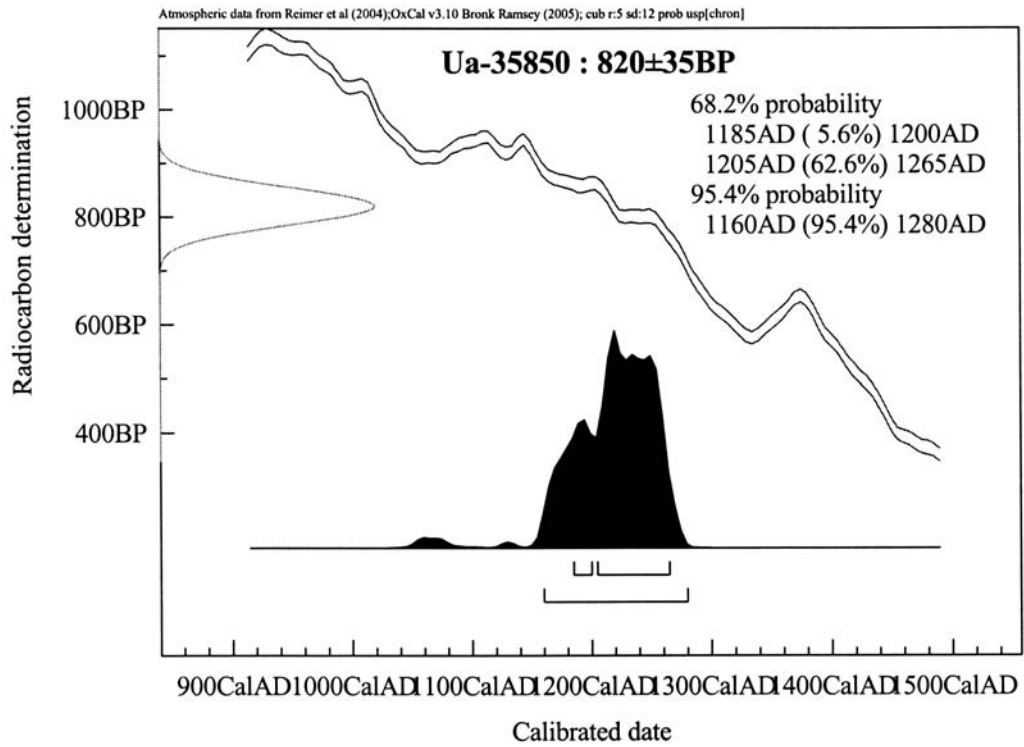
Provet UN Källungeröd A 4847, pk 6 var, efter förbehandlingen, för litet för att kunna dateras.

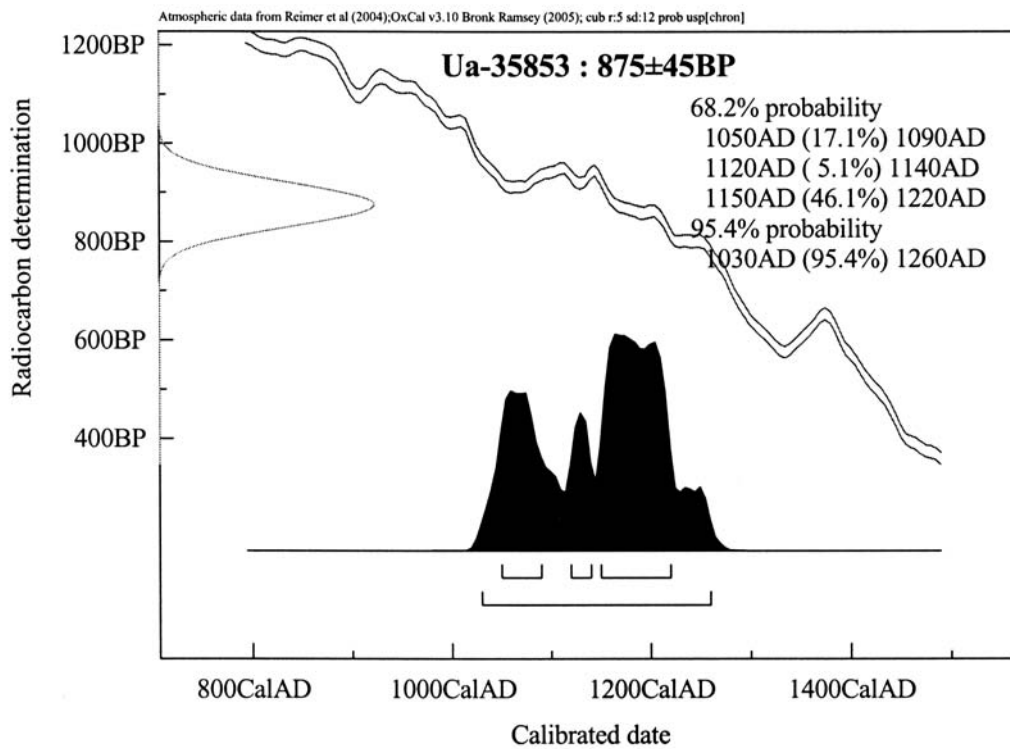
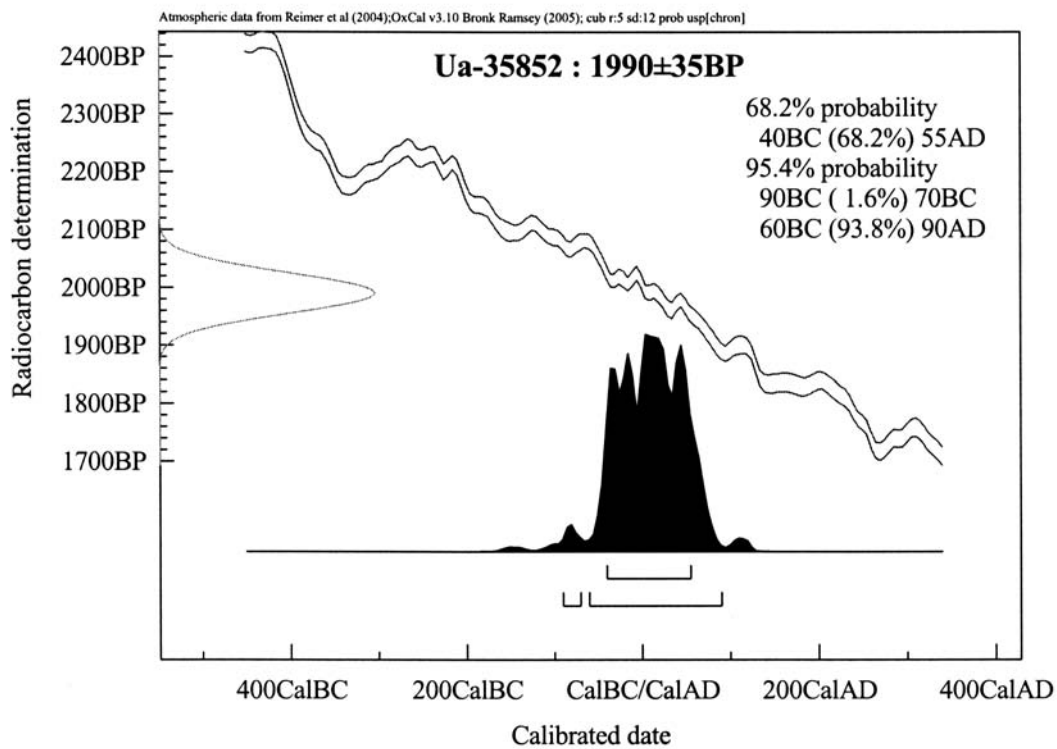
Med vänlig hälsning

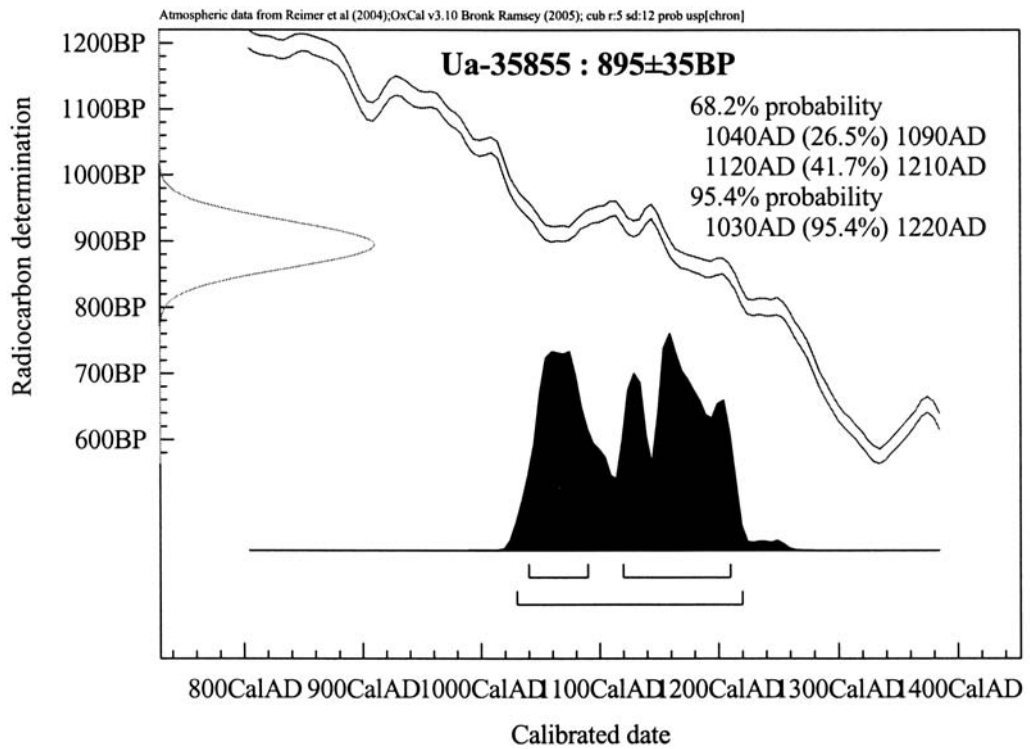
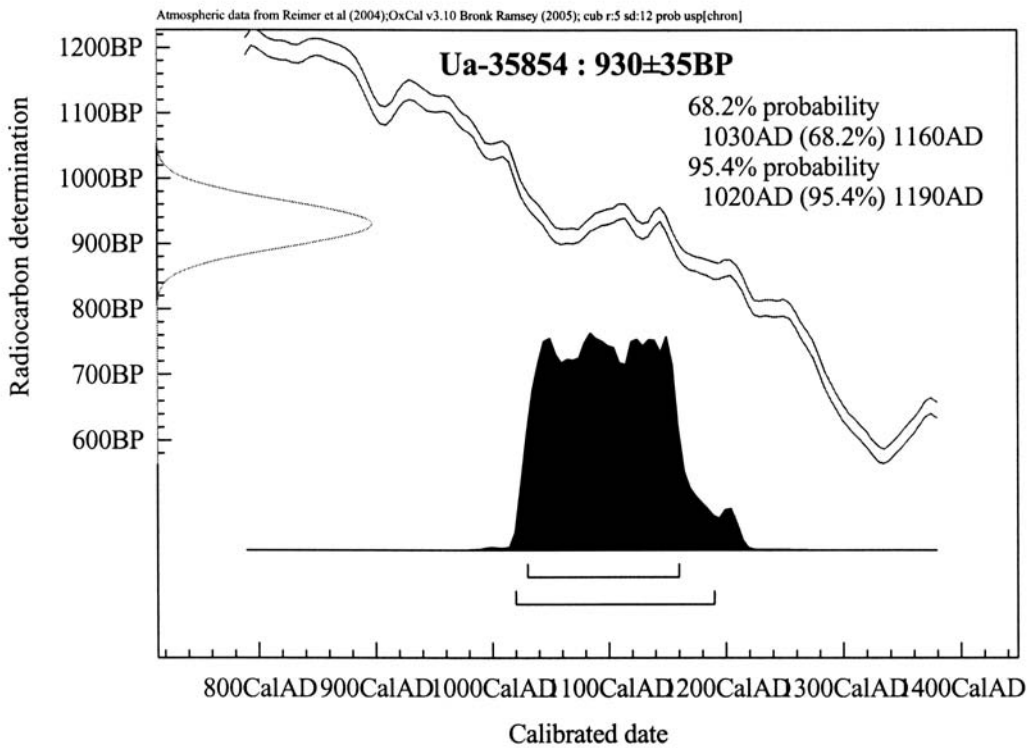
Göran Possnert/Maud Söderman

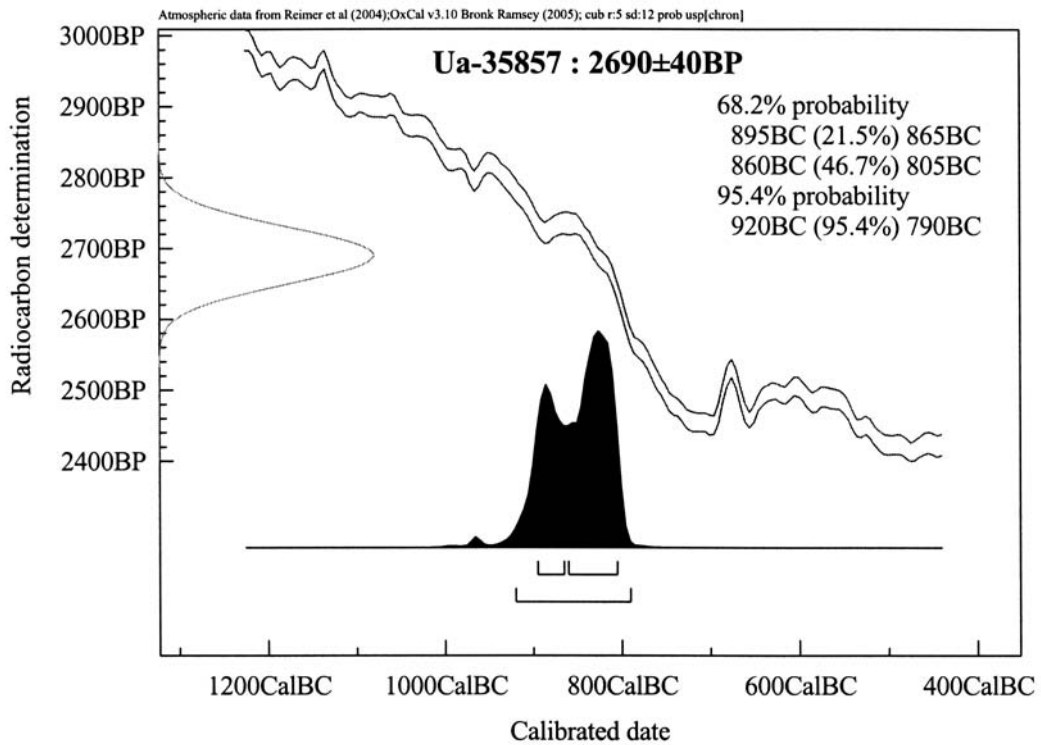
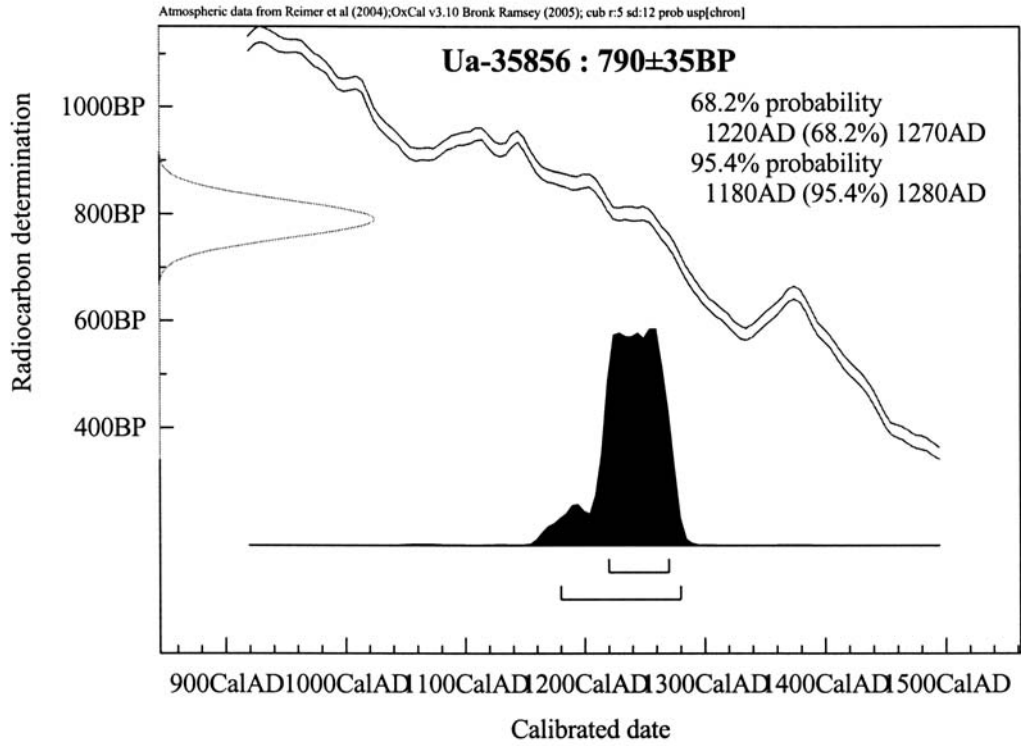
Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

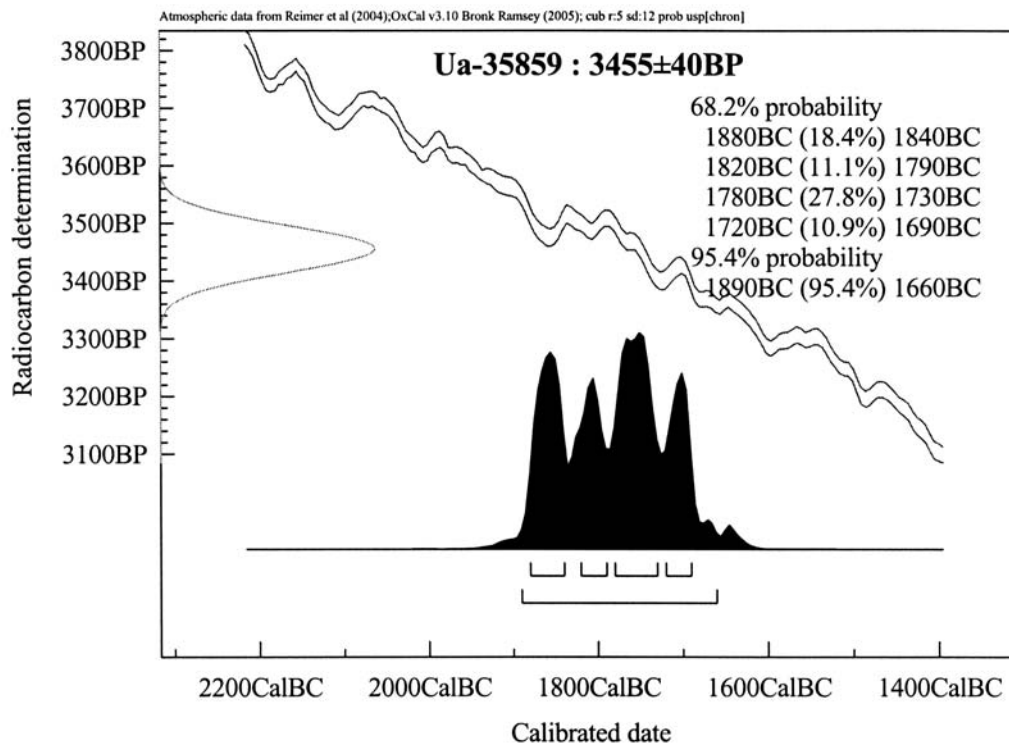
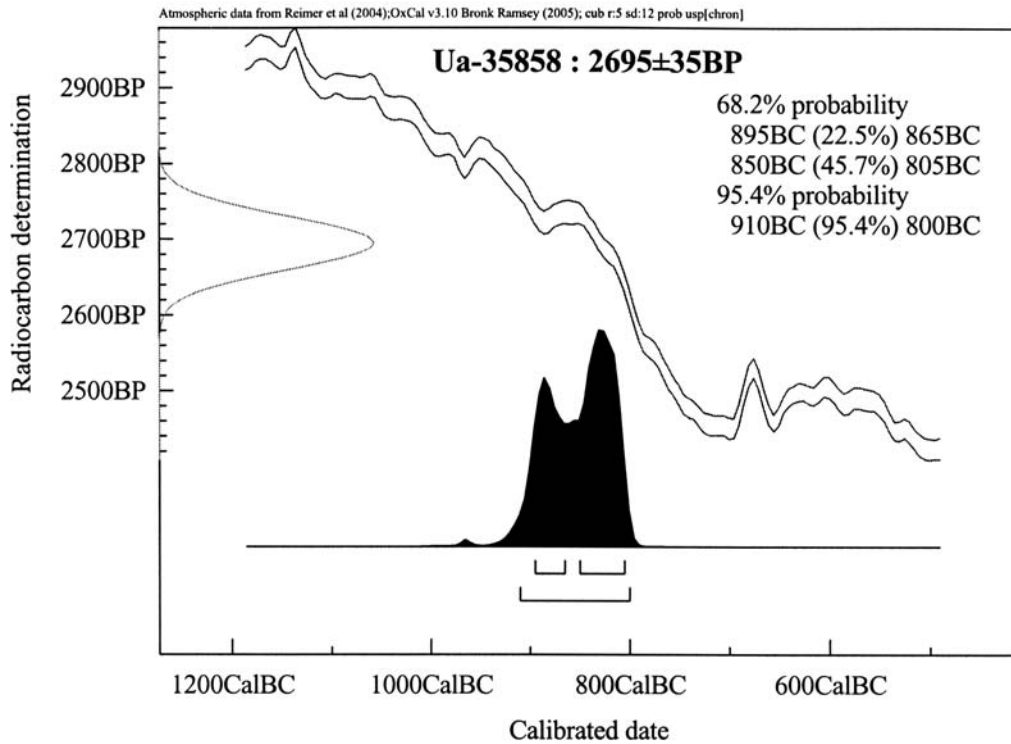

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala 2008-09-26

Mattias Öbrink
Bohusläns museum
Box 403
451 19 UDDEVALLA

Angströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Angströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Bohuslän.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns, det tvättade och intorkade materialet surgjort till pH 4, till CO_2 -gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytiskreaktion.

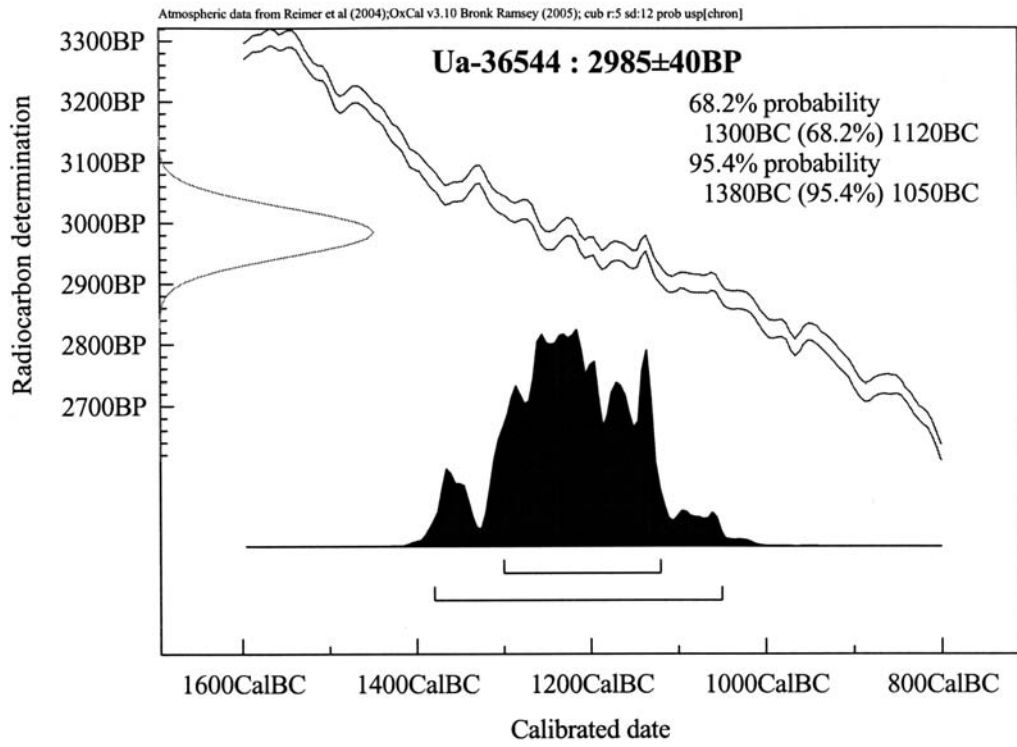
I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}$ ‰ PDB	^{14}C ålder BP
Ua-36544	Norum 253, Steungsund	-27,3	2 985 ± 40

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/Maud Söderman

Svinnhus. Fåhus